

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Avgvstini Archiepiscopi Tarraconensis Dialogorum Libri Duo de emendatione Gratiani

Agustín, Antonio

Parisiis, 1672

Liber posterior.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10634

ANTONII
AUGUSTINI
ARCHIEPISCOPI
TARRACONENSIS
DE EMENDATIONE GRATIANI
dialogorum liber posterior.

DE GRATIANI EMENDATIONE
ex Conciliis non editis.

Dialogus primus.

C. CUM ad te venire, Ilerdæ
apud Vincentium fratrem conso-
brinum meum commoratus, in-
tellexi ab eo te cum Petro Gale-
sio de Gratiani emendatione aliquot diebus
egisse ipso præsentem; cujus sermonis sum-
mam fuerat is scriptis complexus, quam ab
eo accepi. Sed aiebat, cum aliquot distin-
ctiones percurrere cœpisset Galesius, classis
cujusdam nuntio interpellatum, Barcinonem

Q iij

In hoc libro
A. Anto-
nium Augu-
stinum signi-
ficat, B. Fran-
ciscum E-
doardum, C.
Martinum
Augustinum
Joannis fi-
lium.

profectum, ut in ea, si posset, in Italiam perveniret, ipsum autem Ilerdam paullo post rediisse ad studia intermissa. Ejus sermone incensus, à te petere & si pateris, flagitare cogor ut me de ceteris Gratiani locis edoceas. Percommodè autem accidit ut cum hoc tibi desiderium meum vellem exponere, cum B. nostro rem communicaverim. Is mihi dixit se Barcinonem ivisse, ut veteres quosdam Conciliorum & aliorum scriptorum libros describi tibi curaret & alia quædam ad Gratiani emendationem maximè pertinentia. Itaque ambo accessimus, ut nos dignos arbitris quos vel reliquiis illius splendidi convivij, quod apparatusissimum fuisse didicimus, satures. A. Ego verò vos non reliquiis saturare, ut dixisti, sed splendidissimis conviviis accipere dignos arbitror. Hoc autem ipsum, quod cupis, meliùs hic B. noster præstare poterit: quippe qui acta ipsa selectorum illorum patrum legit qui Romæ Gratiano mendis expurgando præerant, & veteres illos libros descripsit, & diù multùmque est in hoc genere litterarum versatus. B. Negare non possum me his delectari studiis, & te potissimùm duce, cum magna mea voluptate, in Conciliorum decretis & Pontificum epistulis perlegendis dies noctesque consumere. Neque etiam recuso quin, quod sciam poteròque, C. nostri desiderio satisfaciam. Te verò præsentè id agi, utrique nostrum utilius & gratius est. Sunt enim multa obscura & incerta, in quibus etiam illi selecti Roma-

ni hæ
nes,
collec
permi
randu
quod e
faveat
neam.
licta a
rem m
ut inge
trepid
aliqui
morie
piat n
dosis l
vissim
videar
non e
ration
pitum
verba
naveri
illud p
ca me
& pa
confe
quem
ma m
Zach
byteri
ut ant
editis

ni hærent. Sunt etiam variæ quædam lectio-
nes, quæ collatione librorum veterum aut
collectorum acciderunt; in quibus & in aliis
permultis tuum nobis erit auxilium implo-
randum. A. Video me non posse effugere
quod exoptatis. ideo libentiùs faciam, ut C.
faveam, & quid à te petere debeat admo-
neam. Obscura verò & varia à Romanis re-
lieta auditorus libenter sum; non quo spe-
rem me illa certa & aperta redditurum; sed,
ut ingenia hominum sunt, id ipsum dubitare,
trepidare, & labi sæpe delectat. Et ut si quis
aliquid medicamenti attulit desperato jam &
morienti ægroto, voluptatem magnam ca-
piat necesse est, sic qui jam deploratis men-
dosis locis scriptorum medicinam tulit, sua-
vissimos capit laboris sui fructus. Sed age,
videamus quid auxiliij ex veteribus Conciliis
non editis Gratiano adferri potest? B. Qua
ratione si quis quærat fontes singulorum ca-
pitum in editis Conciliis, & conferat eorum
verba, multùm juvatur quòd hæc ab illis ma-
naverint, ita etiam in non editis eveniet. Sed
illud pluribus notum est, & faciliùs sanari lo-
ca mendosa potuerunt; hæc minùs nota sunt,
& paucis patuit aditus ut ea cum Gratiano
conferrent. Exemplum sumam ex hoc libro,
quem ad te adfero, cujus partem ad te Ro-
ma missum scio. Apud Gratianum caput hoc
Zachariæ Papæ adscribitur: *Episcopi, Pres-
byteri, Diaconi secularibus indumentis non
utantur &c.* Hoc in Conciliis aut epistulis
editis Zachariæ non invenies; sed est in Con-

21. q. 4. c. 3.
Episcopi.

Q iiij

Dist. 93. cap.
4. Iuxta.

De iureju-
ran. c. 4. Ego.
Grego. IX. c.
20. de elect.
in 1. collect.

cilio Romano Zachariæ capite tertio. (1)
Sic distinctione xciii. Anacleto & Zachariæ adscribuntur illa verba : *Juxta sanctorum patrum &c.* Sed meliùs Anselmus refert ex Concilio Zachariæ Papæ. Est autem caput quartum illius Concilij. A. Ego cum verba Gratiani cum Anselmi verbis contuliffem, inveni meliorem scripturam videri illam Anselmi quàm vulgarem Gratiani. Scire cupio an eam confirmet vetus hoc Concilium. B. De illis fortasse verbis dicitis : *Omnes Episcopi qui hujus apostolica sedis ordinationi subjacent, & qui propinqui sunt.* In eo Concilio *subjacebunt qui propinqui sunt* scriptum est, & voce omiffa. A. *subjacent qui propinqui sunt* habet Anselmus apertius. Et ideo postea dicitur : *Qui verò de longinquo sunt, juxta chirographum suum impleant.* C. Estne hoc illud chirographum cujus formula exstat sub titulo de iurejurando : *Ego N. &c.* A. Ea formula à Gregorio VII. concepta est, qui posterior fuit Zacharia. sed fortasse priores Pontifices simile sacramentum Episcopos suos præstare jubebant. C. Cur adicitur in hoc capite, *qui hujus apostolica sedis ordinationi subjacent?* An sunt alij qui non subiciantur? A. Hodie nulli ferè sunt. Sed illis temporibus electi Episcopi à clero, à Metropolitanò confirmabantur, & ab eodem consecrabantur, aut, eo consentiente, ab alijs Episcopis. Metropolitanorum electio à Patriarcha confirmabatur; quibus Pallium quoque dare permittit Innocentius III. in Con-

cilio g
tur, h
ni sed
ab inf
bantu
urbem
quota
omnes
giùs h
venieb
etiam
danda
cum ec
ficion
Sed ad
riæ Pa
ta caul
nuary
cretis Z
b refer
Roman
Kalend
ferit, a
parare
choros
ram De
dam B
ni conc
vidisse
Kalend
choros
& cant
illa die

cilio generali capite quinto. Ordinationi igitur, hoc est, consecrationi, vel confirmationi sedis apostolicæ illi non erant subiecti qui ab inferioribus confirmabantur & consecrabantur. B. Cur autem venire cogebantur in urbem quotannis omnes? An ad synodos quotannis habendas? A. Neque quotannis omnes venire cogebantur, sed aliqui; longius habitantes intra biennium aut triennium veniebant; neque synodi causa solum, sed etiam ob lites aut inter ipsos Episcopos sedandas aut cum aliis Clericis vel laicis, & ut cum eorum consilio Pontifex Romanus difficiliora negotia explicaret atque dirimeret. Sed ad Gratianum redeamus. (2) B. Zachariæ Papæ adscribit Gratianus verba illa posita causa xxvi. extrema: *Si quis Kalendas Ianuarij ritu paganorum colere &c.* quæ ex decretis Zachariæ cap. xi. Burchardus a & Ivo referunt. Magna cum varietate sunt hæc in Romano Concilio Zachariæ cap. ix. *Si quis Kalend. Ianuarias & bromas colere præsumserit, aut mensas cum dapibus in domibus præparare, & per vicos & plateas cantationes & choros ducere, quod maxima iniquitas est contra Deo, anathema sit.* A. In epistula quadam Bonifacij martyris ad Zachariam inveni conqueri illum quod dicerent barbari se vidisse Romæ juxta Ecclesiam sancti Petri Kalendis Ianuarij paganorum consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes & cantiones sacrilegas audivisse, & mensas illa die vel nocte dapibus onerare, & alia fie-

c. 23. Antiqua. de privileg.

26. q. 7. c. 14.
Si quis.
a Burch. lib. 10.
c. 16.
b Ivo par. 11.
c. 43. decret.

ri. Cui Zacharias rescribit tam se quàm Gregorium Pontificem, cui successerat, qui à nobis Gregorius tertius appellatur, illa prohibuisse. C. Quid vox *bruma* significat? an pro *bruma* posita est? A. Capite LXII. sextæ synodi repetitæ in Trullo brumalia prohibentur, quæ videntur esse à bruma dicta. Incidere autem bruma solebat Saturnalibus diebus, non longè à Kalendis Januariis. B. Tertullianus in libro de idololatria hoc confirmare videtur, cùm de brumæ honorario & de Kalendis Januariis & Saturnalium celebratione agit. Ambrosius tamen in epistula ad Galatas ad Jani cultum refert has Januarias Kalendas. *Mensas* verò, non *menses*, ut apud Ivonem est, scribendum esse rectè ex Bonifacij verbis colligitur. (3) Sequitur illud quod Macario Papæ Gratianus c, Zachariæ Burchardus d & Ivo e & liber Cæsariugustanus f adscribunt. Est autem in hoc ipso Romano Concilio cap. XIII. & XIV. C. Hac de re invenio in dialogis cum V. & G. g fieri mentionem, ut etiam de Anacleti & Zachariæ capite distinctione XCIII. à te commemorato. B. Sunt quædam meliùs scripta in Concilio quàm apud Gratianum, ut illud, *ab alio Episcopo*, non *ab aliquo*. Et post illa, usque in finem, additur: *quia scriptum est h: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* (4) Alia exempla sumamus ex duabus Romanis synodis non editis Eugenij secundi & Leonis quarti. Coniunguntur autem in veteri libro, quòd magna ex parte eisdem verbis

c De consec.
d. 1. c. 56.
Nullus.
d Burc. lib. 3.
c. 230. & 231.
e Ivo par. 3.
ca. 270. &
271. decr.
f Cas. lib. 4.
c. 48.
g Dial. 4. li. 1.
& dialogo 13.

h Mat. 10. c.

scripta sint. Nam si quis quærat quid sibi velit hæc Gratiani inscriptio caussa XII. *i* Item Eugenius Papa & Leo nonus: *Necessaria etenim res &c.* aut illa Anselmi *k* *Ex synodo Eugenij Papæ*, quid respondeat non habebit. Invenitur autem in hoc duplici Concilio cap. VII. (5) At Leonis Papæ esse dicuntur illa verba *l*: *Sine ornatu sacerdotali extra domos apparere nullo modo convenit.* Ea nullo modo in beati Leonis Papæ registro quisquam inveniet. sed hujus Concilij sunt capita duodecim. A. Sumpsit Gratianus ab Anselmo *m*. sed Ivo *n* & liber Cæsaraugustanus *o* ex synodo Eugenij esse scribunt. Ivo autem solus plenius quædam retulit. B. Plura sunt in ipso Concilio. (6) Sic etiam Ivo *p* caput XI. hujus Concilij refert ut ex synodo Eugenij Papæ tempore Ludovici & Lotharij Augustorum habitæ, & liber Cæsaraugustanus *q* ex synodo Eugenij Papæ. Sed plenius est id caput in eodem Concilio. Caput XIII. posuit Gratianus caussa XIV. *r* cum hac inscriptione: *Vnde in synodo habita Romæ ab Eugenio Papa statutum est.* Pro illis verbis *tamen in ipsis secularibus negotiis &c.* scribendum: *tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio aut conficiendis instrumentis non rogentur.* C. Ante ea verba vox *credibilis* est in Concilio, *credibile* apud Gratianum. B. Ita est ut dicis. (7) Distinctione *xxci.* *f* caput VII. (cujus initium *Sacerdos aut quisvis*) Eugenio Papæ adscribitur. Id in his Eugenij minoris & Leonis IV. synodis invenio capite XIV. & scriben-

i 12. q. 1. c. 3.
Necessaria.

k *Ansel. lib. 7.*
c. 5.

l 21. q. 4. c. 4.
Sine.

m *Ansel. lib.*
7. c. 103.
n *Ivo par. 13.*
c. 7. dec.
o *Cæs. libr. 8.*
c. 25.

p *Ivo par. 11.*
c. 76. decr.

q *Cæs. lib. 8.*
cap. 81.

r 14. q. 2. c. 2.

f *Dist. 81. c. 7.*
Sacerdos.

dum est: *in ordinem ecclesiasticum proventus, si in eo scelere inveniatur, quo abiciendus existat.* (8) In eadem distinctione t caput adjectum à Palea cum hac inscriptione, *Ex decreto Eugenij Papæ*, quod etiam apud Anselmum u & Bernardum Papiensem refertur, hujus Concilij est caput decimumquintum. Varietas magna est, ut in Notis tuis ad Papiensem ex libro Veronensi à te relata est. A. Pergratum mihi est quòd fontem illius capituli indicaveris, ut etiam aliorum quæ à te narrata sunt. (9) B. Caput XVI. Gratianus y refert ut ex synodo habita Romæ ab Eugenio Papa. Melius est in libro Cæsaraugustano: *In Concilio primo Eugenij Papæ cum Episcopis LXXII. & Leonis IV. cum Episcopis LXVI.* A. Si addidisset cujus Eugenij id Concilium esset, nihil desiderari aptius posset. Cupio tamen scire abs te, num conveniat in Episcoporum numero? B. In Leonis synodo nulla differentia est, in Eugenij tamen decem Episcopi plures in Cæsaraugustano sunt quàm in veteri libro ejus Concilij. A. In verbis quamnam varietas est? B. Quod apud Gratianum est, *res mobiles aut immobiles*, in eo Concilio est, *res mobiles*, in libro Thomastico Gratiani *res immobiles*, in Cæsaraugustano sola vox *res* invenitur. A. Nihil mutandum censeo. B. In extremo capite, *coartandus existat*, est in Concilio, *coartatus existat* habet Gratianus, *coërceatur* liber Cæsaraugustanus. A. Scriptura Concilij recipienda est. (10) B. Caput XIX. Leoni Papæ adscribit. Gratianus

† Ead. dist. c. 22. Si quis piam.

u Ansel. li. 8. cap. 9. x c. 3. de cohab. cler. in 1. eollef. & apud Greg. IX. c. 2. c. tit.

y 12. q. 1. c. 27 Nulli.

z Cæs. lib. 7. cap. 61.

a distinctione LXXI I. ut Anselmus b, Eugenio Papæ liber Cæsaraugustanus c. Pro illis, nisi ab ipso postularus, scribendum est, nisi ab alio postularus; ut in his tribus libris est; quamvis Anselmus habeat *postuletur pro postularus*. Pars ejusdem capituli omissa est, qua cavebatur ut dimissoriæ litteræ universalis Pontificis aut Imperialis vel Metropolitanæ bulla roborentur. C. An etiam Metropolitanæ bulla utebantur? A. Sigillum arbitror significari. Sed & Venetorum Dux bulla utitur plumbea in quibusdam litteris. Et Græci Imperatores χρυσοῦσουλλον appellabant litteras eorum aurea bulla exornatas. Cetera poterunt alio die conferri. Nostis enim occupationes meas. B. Ita fiat.

a Dist. 71. c. 1.
b Anf. lib. 6.
c. 122.
c Cæsar. lib. 4.
c. 87.

Vid. Balsamo ad Photium, cum scholis.

ADDITIONES.

(1) IN editione Gregoriana cap. 3. *Episcopi*. 21. q. 4. inscriptio est: *Item Zacharias Papa in synodo Romana c. 3.* In Notis est: *Hæc synodus à Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana & Regiensi.* Et in indice librorum est: *Zacharia decreta ex bibliotheca Ormaneti Episcopi Patavini, Synodus Romana ex Vaticana, Francica ex Dominicana supra Minervam.*

(2) De inscriptione cap. 4. *Iuxta*. dist. 93. dictum est in dialogo 13. additione 2. libri prioris. In verbis hæc leguntur: *Ordinationi subjacent, qui propinqui sunt.* Capituli 4. Ego N. de jurejur. inscriptio est: *Idem (Gregorius) Petro Subdiacono.* In margine est: *cap. 10. tit. de electione in 1. compil.*

(3) Ante cap. 14. cau. 26. q. 7. in eodem libro hæc sunt: *Vnde Zacharias Papa in Concilio Romano c. 9.* Si quis Calendas Januarias & brumam ritu paganorum colere vel aliquid plus novi facere propter no-

vum annum, aut mensas cum dapibus &c.] In margine hæc sunt: Polyc. *ibidem.* (hoc est, l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 16. Ivo par. 11. c. 43. Et in Notis: Hoc est caput nonum in Concilio Roma à Zacharia habito, quod asservatur in Vaticana bibliotheca; & inde nonnulla sunt emendata & addita. De hac autem superstitione Bonifacius Legatus Germania epistola secunda, qua est in tomis Conciliorum, ad ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias ultima epistola respondens, mentionem hujus Concilij videtur facere his verbis: Et quia per instigationem diaboli iterum pululabant, à die qua nos jussit divina clementia (quam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere, ilico omnia hæc amputavimus. Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus qui sexta synodo adscribuntur c. 62. Et multa in hujusmodi superstitionem scribit Tertullianus in libro de Idolatria & alij graves auctores. Vel aliquid plus novi facere propter novum annum] Hæc non sunt in codice istius Concilij Vaticano.

(4) In dialogo quarto addit. 12. dictum est de inscriptione capitis 57. Romanis, de consecr. dist. 1. cujus initium Nullus Episcopus. Editum est, ab alio Episcopo. Et post vocem finem hæc sunt: quia scriptum est: [qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.] Si quis verò &c. Et in margine: Mat. 10.

(5) Cap. 3. Necessaria. 12. q. 1. in libro Romano inscriptio est: Item Eugenius Papa II. & Leo quartus c. 7. In margine est: Ans. l. 7. c. 5. & l. 4. c. 2. Et in Notis: Est caput septimum Concilij Roma ab Eugenio II. primùm habiti, & postea à Leone IV. innovati. Antea citabatur Leo nonus.

(6) Hæc inscriptio est in eodem libro capitis 4. Sine ornatu. 21. q. 4. Item Leo Papa IV. in synodo Romana c. 12. In margine est: Ans. l. 7. c. 162. Ivo par. 13. c. 7. Post verbum patientur addita sunt hæc: Sed ea solummodo qua per patres constituta videntur observet. Contrarius &c.

(7) Inscriptio capitis secundi sive posterioris 14. q. 2. in eodem libro hæc est: Vnde in synodo habita Roma ab Eugenio Papa II. statutum est c. 13. Quam-

quam sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio aut conficiendis instrumentis non rogentur &c. In margine est: *Poly. l. 4. tit. 31. In Notis: Pro testimonio*] Sic est emendatum ex Conciliis Eugenij II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur. Et si autem] In Conciliis ipsis & Polycarpo legitur, si enim eventa causæ aliquid viderint &c.

(8) Caput 7. distin. 81. ita in eodem libro inscribitur: *Item Eugenius Papa. Sacerdos aut quivis alius in ordine ecclesiastico proventus, si in eo scelere invenitur quo abjiciendus comprobatur &c.* In margine est: *Ans. l. 5. in prin.* Imperfecta hæc sunt.

(9) Eiusdem distinctionis caput 22. Si quispiam sacerdotum, in eodem libro hanc habet inscriptionem: *[Ex decreto Eugenij Papa] Palea.* In margine hæc sunt: *Poly. l. 4. tit. 31. ex Lucio. Ans. l. 8. c. 9. ex prin. Romano.* In Notis: *Ex decreto*] Hic canon in Concilio Romano primum ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in Concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. cleric... (deest, &) *mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine. Admonitionem*] In eodem canone sequitur, Metropolitanus vel alterius Episcopi aut ejus cui subjacere videatur.] Desideratur numerus canonis Romani, hoc est, c. 15. Inscriptio capituli 2. de cohabit. cleric. est: *Ex decreto Eugenij Papa. Si quisquam sacerdotum &c.* In margine est: *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

(10) Quod ad caput 27. attinet 12. q. 1. ejus in eod. libro Romano inscriptio est: *Item ex synodo habita Roma ab Eugenio Papa II. c. 16. Nulli Episcoporum liceat res mobiles aut immobiles &c.* In fine est: *contractatus existat.*

(11) Distin. 72. capituli 1. hæc in eodem libro inscriptio est: *Vnde Leo Papa ait: Episcopus subjecto sibi Sacerdoti vel alij Clerico, nisi ab ipso postularus &c.* In margine est: *Ans. l. 6. c. 122.* Imperfecta hæc sunt. Vide lib. 1. dial. 16. add. 3. in fine.

DE EADEM RE EX EODEM
Concilio Eugenij & Leonis.

Dialogus secundus.

B. CUM à te heri discessimus, petebat
C. à me cur bullas existimarem dictas
pontificias litteras. Dixi ab illo sigillo quod
in singulis pendere solet, sed cur sigillum id
bulla diceretur, à te petendum esse. **A.** Non-
ne meministis bullam dici Romanis quam
pueri supra togam prætextam ferrent è collo
pendentem, quod cordis sive lunæ speciem
obteneret, sive à Græca voce βουλή, quæ con-
siliium significat, sive à Latina *bullā* pro tu-
more; ut cūm dicimus, *homo bulla*, aut cūm
in vestibis auream bullam, aut in aquæ fer-
ventis spuma ebullire, appellamus bullas il-
las facere. **C.** Credo me apud Plutarchum,
Festum, & Macrobiū hoc ipsum legisse.
Sed non suspicabar inde pontificias litteras
nomen sumpsisse. Nunc vocis illius abs te he-
ri usurpatæ memor χρυσόβουλον, facile indu-
cor ut credam illam fuisse originem bullarum
apostolicarum. **B.** In eandem ego sententiam
accedo. **A.** Quid nobis reliqui est ex illis duo-
rum Pontificum Conciliis? **B.** Caput XIX.
Anacleto Papæ adscribit Gratianus, Lotha-
rio Imperatori collectio legum Longobar-
dicarum. **A.** Magnam tu varietatem narras.
Sed quid in aliis verbis lucri est? **B.** Initio

§ 9.3. cap. ult.

Longob. de
advocat. libr.
2. tit. 47.

Episcopi

Episcopi scribendum est, non *Episcopus*, & *actionem*, non *actiones*. cetera levia sunt; ut *propriis suis actionibus*, quod Gratianus habet, *pro suis actionibus*. (I) Quod sequitur caput xx. conjungi debuit à Gratiano, ut discuteret Episcopus cur Sacerdos advocatum non inveniret. Sed venio ad caput xxi. quod ex Romana synodo appellat Gratianus; & evangelia sive *evangelia* solvenda sunt ei qui invenerit quænam ea synodus fuerit. A. Vide C. quid Anselmus & liber Cæsaraugustanus scripserint. C. Leoni adscribit Anselmus, in Cæsaraugustano inscriptio desideratur. B. Plura sunt in his Conciliis quàm in tribus collectionibus. Anselmus tamen plura refert quàm ceteri; & liber Cæsaraugustanus Gratiano plenior est. Post illa verba, *pro sacro officio illius diœcesis*, sive *diœceseos*, ut in Conciliis est, additur, & *bonæ auctoritatis dimissoriam*, sive, & *idoneos auctoritate dimissoriam*. Et *bonæ auctoritatis dimissoriæ* habet Anselmus, *dimissione* Cæsaraugustanus. A. Prior scriptura placet magis, & *bonæ auctoritatis dimissoriam*. B. Post verbum *commendare* additur in utroque Concilio: *ita ut ad placita & ad justam reverentiam ipsius Episcopi obedienter Sacerdos recurrat*. Eadem cum aliqua varietate sunt in Cæsaraugustano. Major varietas est apud Anselmum. Sed neutrius habendam rationem existimo. Illud addit Leo quartus: *Si verò superbia elevatus, vel alio quolibet modo, à propriis se subtrahere maluerit mandatis Episcopi, canonicis eum decer-*

16. q. 7. c. 33.
Monasterium.
Anf. lib. 5. c.
73.
Cæs. li. 8. c. 43.

nimus ultionibus subjacere. C. Horum verborum pars est apud Anselmum. A. Ex his facile cognosces quantum interfit ex fonte haurire, aut ex rivulis & stagnis ac lacubus. (2) B. Caput xxiii. non ad Gratianum sed ad veterem illam Bernardi Papiensis tui collectionem primam Decretalium pertinet. Quod enim sub titulo de religiosis domibus ex decretis Eugenij Papæ refertur, hujus Concilij est. A. Recita mihi Concilij verba. sunt enim in nostris libris parum aptè scripta. B. *De xenodochiis & aliis similibus locis. Eugenius in titulo. De xenodochiis, ptochotrophis, nosocomiis, & orphanotrophis, eremocomiis, & monasteriis tam monachorum quam sanctimonialium. Leo quartus.* C. Legi nuper in Juliani epitome Novellæ vii. horum nominum differentiam. illud solum eremocomiis illic non est. A. Fortasse gerontocomiis scribi oportet. quod illic esse non dubito. B. Quid si hæc vox ad eremitas educandos referatur? A. Non rectè composita videtur. Sed perge tu, & quod cœperas refer. B. Capituli ipsius verba sunt hæc: *Per sollicitudinem Episcoporum hæc, quorum diœceseos existunt, ad eadem utilitates quibus constituta sunt ordinantur, ut debiti panes atque curæ pertinentibus revertantur.* In his ultimis verbis est aliqua varietas. *dediti panes aqua* est alicubi. *debitis atque curæ revertantur* alibi, omissa voce *pertinentibus. recitantur* pro *revertantur* invenio etiam scriptum. Mihi *reddantur* non ineptum videretur. A. Ego vocem *cura* in *roga mu-*

cap. 2. de relig. dom. in 1. collect. c. 3. e. tit. Greg. IX.

Capit. li. 2. c. 29.
Ivo part. 17.
c. ult. decret.
Cas. lib. 7. c. 80.

tarem. C. Quid ea vox significat? A. Ita dicebatur quod erogari solebat, ut ex Pontificali & Anastasij historia cognovimus. Sic igitur lego: *ut debiti panes atque roge pertinentibus reddantur, seu revertantur.* B. Mihi id vehementer placet. Sequuntur Leonis verba: *qualiter Deo vacantes inopia vel necessitatibus nullatenus occupentur; sed omni expulsa cura, purius in Dei servitio valeant mentibus permanere.* A. Purioribus pro purius mutandum censeo. (3) B. Caput xxvi. refert Gratianus *a* ut ex Concilio Leonis Papæ. Quarti addit Anselmus *b* non malè. A. In libro Cæsaraugustano *c* est: *Ex Concilio Gregorij primi Papæ.* ineptissimè. sed varietatem audiamus. B. *Superposita* pro *supposita*, *prospector* pro *perspector*; & pro illis, *non illicitis exactionibus opprimantur*, in eo Concilio est, *quam illicitis exactis dationibus opprimantur.* C. Anselmus habet *super posita* & *perspector*, cetera ut Concilium. A. Vide librum Cæsaraugustanum. C. Convenit cum Anselmo, una excepta voce. est enim illic, *quam illicitis exactis vel dationibus opprimantur.* A. Vox *quam* pro *magis quam*, vel *potius quam*, posita esse videtur. B. Ita existimo; ut illud: *Bo-*

a 16. q. 1. c. 62
Nulli.
b *Anf. lib. 6.*
c. 166.
c *Cæs. lib. 4.*
c. 89.

Psal. 117. b.

d 27. q. 1. c. 31.
Mulieres.
e *Tarra. li.*
6. c. 232.

f Burchardus lib. 8.
cap. 54.
g Ivo par. 7.
c. 72. dec.

o. q. i. c. 9.
sicut qui.

Cæs. li. 9. c. 12.

addit Burchardus f, cap. xxvi. Ivo g in excerptionibus. Omnes epitomen, non verba, referunt, quæ ita initio concepta sunt: *Femina verò qua habitum religiosum aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent viri potentes, deinceps viro sociari non permittantur; sed eligentes monasteria regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum castè observent. contrà autem turpes inventa providentia Episcopi emendentur.* His Eugenij minoris verbis addit alia Leo non contemnenda. (5) Caput xxxii. à Gratiano refertur ex synodo habita ab Eugenio Papa. A. Eidem Eugenio adscribit partem ejusdem capituli liber Cæsaraugustanus. B. Pro illis verbis, *qui invitati sine justa offensionis causa sunt intronissi; illic est, qui in monasterio invitati, & injustè sine ostensione sunt intronissi; aut ut alius liber habet, qui invitati sine justè ostensionis crimine monasteriis sunt intronissi.* A. Vide quid in Cæsaraugustano sit. C. Si *qui sine ostenso crimine invitati in monasterium mittuntur.* A. Sententia eadem est in omnibus. Illud tamen eligo: *qui invitati sine justè ostensionis crimine monasteriis sunt intronissi.* Sed quid est quod extremo capite dicitur: *sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ continetur libro sexto.* Quis ille sextus Leonis liber est? B. Rectè Contiùs notam addidit illis verbis, *libro sexto:* quæ nulla sunt in Concilio Eugenij. Videtur autem Leonis mentio fieri quia Leo capite xxvi. & xxvii. (ut in Corpore canonum est) ex epistula xc. ad Ru-

sticum Narbonensem Episcopum cap. xii,
& xiii. idem statuisse. (6) Caput xxxiii.
Clementi adscribit Gratianus *b.* quod à te
credo esse relatum *i.* Quod dicitur, *à laicorum*
loco, illic est, *à laicorum*, voce tertia omissa.
& pro verbis extremis, *sacra officia exercere*,
habet id Concilium in margine, *sacra officia*
celebrari. Adduntur postea à Leone quarto
plura non inutilia. Hujus capitis mentio fit
à Sigiberto historico, sed falso Leo V. ap-
pellatur auctor. In libro Cæsaraugustano Eu-
genio Papæ aliis verbis eadem sententia ad-
scribitur. (7) Venio ad xxxiv. caput, quod
inscribitur de scholis reparandis pro studio
litterarum. Id Gratianus ex synodo Eugenij
Papæ refert distin. xxxvii. Non rectè Euge-
nio tertio Contiis adscripsit, à quo nescio
an aliquid Gratianus acceperit. Ivo Carno-
tensis ita inscripsit: *Synodus Eugenij Papæ*
tempore Ludovici. Pro illis verbis, *ab univer-*
sis Episcopis, subjectis plebibus, scriptum
invenio in Concilio & apud Ivonem: *uni-*
versis Episcopis subjectisque plebibus, voce *ab*
omissa. At in Gratiani libro Thomafiano,
universis Episcopis subjectisque plebibus. A.
Mutatio placet. B. Quod verò postea est, *qui*
studia litterarum liberaliumque artium dog-
mata assidue doceant, plenius est in his duo-
bus Conciliis: *qui studia litterarum libera-*
liumque artium ac sancta habentes dogmata,
assidue doceant. A. Hæc recipienda esse osten-
dunt quæ sequuntur verba. *Quia in his ma-*
ximè divina manifestantur atque declarantur

R iij

h De consec.
d. 2. c. 30. Sa-
cerdotum.
i Dial. 13.

Ces. lib. 8. c.
27.

Dist. 37. c. 12.
De quibus-
dam.

Ivo par. 4. c.
214.

262 LIBRI POSTERIORIS
mandata. Sed quid apud Ivonem est? C. Post
vocem *artium* tantum est: *habentes dogmata
doceant*. B. Vide quid Leo addiderit: *Et si
liberalium artium præceptores in plebibus, ut
assolet, rarò inveniuntur, tamen divina scri-
ptura magistri & institutores ecclesiastici officij
nullatenus desint &c.* A. Hæc omitti non de-
buerunt. (8) De ceteris cras aut perendie vi-
debimus.

ADDITIONES.

(1) **I**NSCRIPTIO capitis ultimi 5. q. 3. in
editione Romana hæc est: *Item Anacletus
Papa. Quia episcopus &c.* In Notis hæc sunt: *Hoc ca-
pitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in Conci-
lio Eugenij Papa secundi tempore Ludovici ac Lotha-
rij Imperatorum habito c. 19. Quod etiam à Leone
quarto est repetitum. Ex quo canone Lotharius lib. 2.
legum Longobard. tit. de Advocatis & Vicedominis
octavum Capitulare composuit. In verbis nihil est mu-
tatum.*

(2) Capitis 33. *Monasterium*. 16 q. 7. hæc in eo-
dem libro inscriptio est: *Item ex Romana synodo Eu-
genij II. & Leonis IV. c. 21. Nulla varietas notatur,
præter ad vocem invito, al. invitè, in margine. An-
selmi verò nomen non est adjectum.*

(3) Hæc inscriptio est capitis tertij de relig. do-
mib. *Ex decretis Eugenij Papa. De xenodochiis & aliis
&c.* In margine est: *Hoc reperi in 1. compilatione e.
tit. c. 2. & hic, non alibi. Fons omittitur.*

(4) Ante caput 62. *Nulli Episcopos*. 16. qu. 1. hæc
verba sunt in libro Romano: *Vnde in Concilio Leonis
Papa IV. cap. 26. statutum est. In margine hæc sunt:
Polyc. l. 4. tit. 21. Anselm. l. 6. c. 166. Ad verba su-
perposita in angariis est in margine: In vulgatis erat
supposita] & ad vocem prospiciat, al. perspiciat. &
ad vocem exactionibus, al. exactis dationibus.*

(5) In eodem libro inscriptio cap 31. *Mulieres obtentu. 27. q. 1. hæc est: Item ex decreto Eugenij Papa secundi in Concilio Romano c. 29. Et in margine est: Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 54. Ivo par. 7. c. 72. Et in Notis: In Concilio quod extat in bibliotheca Vaticana hæc sunt ipsa decreti verba. Femina verò &c. usque ad verbum observent ut in dialogo.*

(6) Gratiani verba sunt ante caput 9. *Sicut qui. 20. q. 1. in eodem libro: Sic & illud intelligendum est quod est statutum in synodo habita ab Eugenio Papa 11. c. 32. In verbis nulla varietas notatur. Qui inviti sine iusta offensionis causa sunt intromissi. Et postea: sicut in decreto sanctissimi Leonis Papa manifestissime continetur.*

(7) De inscriptione capitis 30. *Sacerdotum. de consecrat. dist. 2. scriptum est in dialogo 13. addit. 1.*

(8) Caput 12. *De quibusdam. dist. 37. in eodem libro ita inscribitur: Item ex synodo Eugenij Papa secundi. In margine est: Ivo p. 4. c. 214. Anselm. lib. 7. c. 2. Polyc. l. 4. tit. 32. In Notis: Eugenij] Apud Anselmum citatur ex synodo habita Roma in consist. Lateran. à Beato..... In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenij; ex quo etiam citat Ivo. Inventum verò est in synodo Eugenij Papa II. & in synodo Leonis IV. quarum synodorum, ut alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam synodi à Gregorio VII. Roma habita talis cujusdam capitis hæc ponitur summa: Ut omnes Episcopi artes litterarum in suis Ecclesiis doceri faciant.] In verbis nulla est varietas. Editum autem est: Idcirco in universis episcopis subjectisque plebibus. Et postea: Qui studia litterarum liberaliumque artium dogmata assidue doceant.*

DE EADEM RE.

Dialogus tertius.

A. QuA de re nunc inter vos agebatis?
B. De tempore quo hæc duo Eugenij & Leonis Concilia habita sunt. **A**. Quid igitur certi est? Dixisti enim heri Ivonem Carnotensem tempore Ludovici affirmasse habitam esse Eugenij synodum. Eum Ludovicum existimo Pium cognomento esse dictum, Caroli Magni filium. **B**. Ita est ut existimas. Namque sub Leone tertio Pontifice Maximo Carolus moritur. Leoni Stephanus, Stephano Paschalis, Paschali Eugenius hic suffectus est. Et in ipso Eugenij Concilio dicitur anno XIII. Ludovici Aug. Indict. I V. mense Novemb. haberi Concilium. Sed & Lotharij filij novi Imperatoris mentio fit. annus omisus est. Si numeros Panuini sequamur, Christianæ salutis annus est DCCCXXVI. pontificatus Eugenij minoris annus tertius. **A**. Ex Indictione videtur unus annus detrahendus. Leonis quarti synodus quo anno habita esse dicitur? **B**. Anno septimo Leonis, Lotharij verò & Ludovici Imperatorum anno quinto & tricesimo septimo, (quod ex alio loco sic intelligitur ut vox *quinto* referatur ad Ludovicum, cetera ad Lotharium) mense Decembri, Indictione secunda. Panuinius anno quarto Leonis, Lotharij verò anno XI. Chri-

sti DCCCL. synodum Romanam habitam esse scribit. A. Ex Indictione & anno septimo pontificatus apparet annum fuisse DCCCLIII. Lotharij decimum quintum. C. Estne Ludovicus ejusdem Lotharij filius qui eidem successisse dicitur, an Pius ille Lotharij pater? B. Apud Sigibertum invenio hunc Ludovicum Lotharij filium à Sergio minore Pontifice Maximo Regem Longobardorum factum esse, eundemque postea Imperatorem fuisse appellatum. Idem anno Christi DCCCXLVII. anno septimo Lotharij decretum hujus Concilij, de quo heri locuti sumus, refert. A. Redeundum est tibi ad ea capita quæ reliqua sunt. B. Caput xxxv. apud Ivonem, non apud Gratianum invenio cum hac inscriptione: *Ex synodo Eugenij Papæ tempore Ludovici & Lotharij Augustorum cap. xxxv.* In libro Cæsaraugustano est: *Ex synodo Eugenij Papæ cap. xxxii.* Imperfectè autem utrobique est. Omittuntur enim Leonis verba maximè necessaria. Capitis xxxvi. pars refertur à Gratiano *a* ex synodo Eugenij Papæ; cui addunt hæc *tempore Ludovici & Lotharij cap. xxxvi.* Ivo *b* & liber Cæsaraugustanus *c*. Omissum est initio: *Nulli liceat, excepta causa fornicationis, adhibitam uxorem relinquere & deinde aliam copulari. alioquin transgressorem priori convenit sociari conjugio.* C. An si fornicationis causa relinquat, poterit aliam ducere? B. Minimè gentium. Sed exceptio illa ad priorem partem est referenda, *ne quis uxorem relinquat,*

Ivo par. 11. c. 77. decr.

Cæs. lib. 8. c. 82.

a 27. q. 2. 22. Si vir & uxor.

b Ivo libr. 6. tit. 5. c. 2. pænorm. & par. 8. c. 227. decr.

c Cæsar. lib. 10. c. 98.

d Matt. 5.

Ivo par. 9. c.
21. decr.c. 2. de cler.
non ref. in 1.
collect. & a-
pud. Gregor.
9.

ut in verbis Domini d. Extremo capite adde-
bantur Leonis verba: *ut districta pœnitentia
coërceantur qui religionis caussa separati ex
utriusque consensu fidem fregerint.* (1) Ca-
put xxxiix. refert Ivo ut Zachariæ Papa
verba. Neque omnino fallitur. Nam in sy-
nodo Romana Zachariæ, de qua alio die lo-
cuti sumus, capite sexto pars eorundem ver-
borum est. Quæ post hoc caput sequuntur,
Leonis quarti tantum sunt capita quattuor,
ex quibus nihil invenio apud Gratianum. Po-
stea dicitur acclamatum fuisse ab omnibus, &
deinde Theodorum Notarium & Scrinia-
rium legisse depositionem Anastasij Presby-
teri Cardinalis Tituli sancti Marcelli hoc ini-
tio: *Imperantibus Dominis piissimis perpetuis
Augustis Lothario à Deo coronato paci-
fico & magno Imperatore anno xxxvii. sed
& Ludovico à Deo coronato ejus filio no-
vo Imperatore anno quinto, mense Decem-
brio, die octava, In dictione secunda, in ci-
vitate nova cujus vocabulum Leoniana est,
intra Ecclesiam ubi corpus beatissimi Petri
Apostolorum principis conditum est, Leo Epis-
copus servus servorum Dei &c.* A. Hæc igi-
tur est illa depositio cujus mentio fit in Gre-
goriana collectione, titulo de Clericis non re-
sidentibus, de qua pluribus verbis agit Ber-
nardus Circa Papiensis in prima collectione,
sed malè tertio Leoni adscribebatur quod ad
quartum pertinebat. B. Bernardi verba sunt:
*Ex gestis Romanorum Pontificum. Leo tertius
natione Romanus consilio Lotharij & Lodovici*

Imper
Epi
congreg
De nu
libro d
Roma
mum a
sed ea p
driani
qua Va
beato
confitti
cali vo
etiam d
lio lxx
cto xx
Ludovi
ter Imp
à Steph
Panuini
anno Lo
filius In
de Lud
Stephan
rem app
non eo
Paschal
Concilio
Habéfn
veteri q
Bonifac
epistulis
quorum

Imperatorum sanctam & venerandam LXVII. Episcoporum in Ecclesia beati Petri synodum congregavit. In hac synodo Anastasius & c. C.
 Denumero Episcoporum ex Cæsaraugustano libro dictum est fuisse LXVI. (2) Urbem Romam Leonianam dictam fuisse nunc primum audio. B. Non tota urbs ita dicta est, sed ea pars quæ ultra pontem & molem Hadriani est, quæ Transiberina dicebatur, in qua Vaticanus mons fuit, nunc ædes sacra beato Petro, & magna domus pontificia consistit. Invenies ea de re multa in Pontificali volumine de vitis Pontificum, in quo etiam de hac depositione Anastasij in Concilio LXVII. Episcoporum agitur. A. Quo pacto xxxvii. annus est Lotharij & quintus Ludovici, cum Ludovicus Pius Lotharij pater Imperatoris nomen acceperit & coronam à Stephano quarto anno DCCCXVI. ut Panuinius scribit, qui est xxxvii. à septimo anno Leonis quarti. An eodem anno pater & filius Imperium obtinuerunt? B. Segefredus de Ludovico idem dicit, sed Paschalem ait Stephani successorem Lotharium Imperatorem appellasse anno DCCCXXIII. Quod si non eo anno, sed primo, id gestum est à Paschali, minus laboraremus. A. Malo huic Concilio credere quàm ceteris scriptoribus. Habésne aliud sive ex hoc sive ex alio libro veteri quod ad Gratianum pertineat? B. Ex Bonifacij martyris Archiepiscopi Maguntini epistulis duo capita sunt apud Gratianum, quorum alterum inveni, alterum alibi quæ-

*Cæsarau. lib.
7. cap. 61.*

e Dist. 40.
cap. 6. Si Pa-
pa.

f Ivo par. 5.
c. 23. decr.

g Dist. 56. ca.
10. Si gens.

h Idem Ivo
par. 8. cap.
224. decr.

Capit. lib. 7.
c. 285. in ad-
dit.

rendum est. Quod enim distinctione x l. a
ex dictis Bonifaciy martyris inscribitur, & ab
Ivone f ex gestis Bonifaciy martyris Legati
Romane Ecclesie, à nobis repertum non est.
(3) At quod est distinctione lvi. g ita in-
scriptum Bonifacius martyr scribens Regi An-
glorum, & apud Ivonem h Bonifacius martyr
Hiltribaldo Regi Anglorum, in bibliotheca
Michaelis Thomasi invenimus in epistula
integra Accheldobaldo Regi missa, cujus
initium fuit: *Constemur coram Deo.* Appel-
lat autem se Bonifacium Archiepiscopum Le-
gatum Germanicum. A. Gratissimum est
quod dicis, tum ob alia multa, tum quòd
inveneram nuper partem ejus epistulæ libro
septimo Capitularium sine ulla inscriptione,
& propter mentionem Hispanicæ cladis ver-
ba ex fontibus ipsis accipere cupiebam. C.
Quibus verbis ea de re Bonifacius egit? To-
tam enim epistulam perlegere aeo. B. Pote-
ris id quidem postea facere, cum commodum
erit. est enim lectu digna. sed longior est, &
magnam diei partem nobis auferret. Brevi-
bus referam quod in ea continetur. Initio
laudat Regem quòd multa pauperibus largia-
tur; laudat etiam quòd furta, rapinas, per-
juria, & alias iniquitates & crimina prohibe-
at, quòdque viduarum & pauperum de-
fensor sit, & pacis amator. Acriter autem
eum reprehendit quòd uxorem non accipiat,
cum minùs castè vivat, & sacrarum virgi-
num violator esse credatur. Tum addit ea
quæ Ivo & Gratianus referunt, ostendens

quid periculi ex malo Regis exemplo ad populum perveniat. quod ex Anglorum & Hispanorum & Burgundionum clade propter libidinem earum gentium ostendit. In verbis non magna varietas est. pro illis, *improperium nobis obicitur*, illic est, *improperium est*. & pro *nec bello, nec in bello*. pro *Hispania & Provincia*, omissa voce &, *Hispania provincia*. Sic autem fortasse non Galliae pars, quae Provincia dicitur, accipietur. Pro illis, *vindex talium*, illic est, *judex omnipotens talium*. A. Ego *vindex omnipotens talium* scriberem. B. Denique pro illis, *per ignorantes legem Dei, id est, per Sarracenos*, scriptum est, *per ignorantiam legis Dei & per Sarracenos*. A. Quid apud Ivonem sit videamus. C. Ivo *improperium est* habet, & *nec in bello*. Retinet tamen, & *Provincia*, atque voce *vindex* sive vocibus *judex omnipotens* caret. ad extremum habet, *per ignorantiam legis Dei per Sarracenos*. A. Capitularia conferamus. C. Contuli. Et *Provincia* solum habent. cetera ut in ipsa Bonifacij epistula (4) A. Habesne aliquid ex Callisti minoris Concilio, quod frequens fuisse traditur? B. Nihil omnino legi. Immo multis capitibus quibus Callisti nomen Gratianus adscripsit, selecti viri Romae eam notam addiderunt, qua ostenderent nusquam esse reperta. A. Cras volo ut ex Anselmi Lucensis collectione id Concilium restituamus.

ADDITIONES.

(1) **I**NSCRIPTIO capitis 23. Romanis. 27
 q. 2. hæc est: *Item ex synodo Eugenij Papæ
 cundi in synodo Romana c. 36. Si vir & uxor &c.* In
 margine est: *Sent. ibid.* (hoc est, *Sent. 4. dist. 27.*
Ivo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 76. Numeri differre-
 tia oritur, quia à nobis non habetur ratio capitis
 conditio, quod est Romanis 7. nobis inscriptio capitis
 septimi *Quicumque.*

(2) Hæc etiam est in Romano libro inscriptio ca-
 pitis 2. de Clericis non residentibus: *Leo tertius. Et
 gestis. & infra. In synodo Anastasius &c.* In margi-
 ne est: *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

(3) Ante caput sextum *Si Papa.* distin. 40. in Ro-
 mana editione hæc inscriptio est: *Item ex dictis Boni-
 facij martyris.* Et in margine est: *Al. gestis, pro-
 ctis.* Et: *Ivo par. 5. c. 23.* In Notis: *Dictis Bonifacij
 Naucerus gen. 26. testatur hoc fuisse dictum Boni-
 facij martyris. Verum Deus-dedit Presbyter Cardinalis
 tit. Apostolorum in Eudoxia tempore Victoris Papæ III.
 libros quatuor de rebus ecclesiasticis composuit, qui in
 bibliotheca Vaticana servantur. Et lib. 1. c. 231. ex ge-
 stis [sic habent etiam multi Gratiani codices & Leo
 Bonifacij martyris & Archiepiscopi Moguntini (sic)
 Apostolica Legati hæc sanctissimi illius viri de Romano
 Pontifice ac sede Apostolica verba refert; in quibus et
 hoc caput. & quidem ex antecedentibus & sequentibus
 valde illustratur. Sancta Romana Ecclesia privilegio
 specialis auctoritatis divinitus & humanitus capite
 omnium Ecclesiarum post Christum Jesum effecta,
 secundum antistitis vel rectoris sui qualitatem & ve-
 ritudinem afficit totius Christianitatis membra &c.)
 In indice librorum est: *Deus-dedit Cardinalis colla-
 ctio canonum, & libri quatuor de rebus ecclesiasticis
 ex Vaticana.**

(4) Distin. 56. cap. 10. in eodem libro ita inscri-
 bitur: *Contra Bonifacius martyr scribens Echel-
 baldi Regi Anglorum, Si gens Anglorum, sicut &c.*

In margine est: *Ivo p. 8. c. 224.* Verborum varietas nulla est in illis: *sicut aliis gentibus Hispania & Provincia & Burgundionum.* At in illis est: *donec iudex omnipotens talium &c. al. vindex, pro iudex.* Et ad illa verba, *per ignorantes legem Dei, id est, per Saracenos &c.* in margine est: *al. etiam pro id est.* Et in Notis: *Per ignorantes.] In epistola B. Bonifacii martyris (quæ unâ cum multis aliis extat manuscripta in codice sæpe memorato bibliotheca Dominicana) legitur: per ignorantiam legis Dei & per Saracenos &c. cum quæ lectione concordant aliquot vetusta Gratiani exemplaria & ferè etiam Ivo.] In indice librorum est: Bonifacii martyris epistola ex bibliotheca monasterii B. Maria supra Minervam.*

DE CALLISTI SECUNDI Romana synodo.

Dialogus quartus.

A. TRIA volumina ejus collectionis, quam Anselmi Lucensis appellamus, ad manus meas pervenerunt sine nomine collectoris. Primum ex Ludovici Gometij Episcopi Sarnensis, cui ego Romæ suffectus fui sacri Palatii auditor, bibliotheca accepi; idque contuli cum alio exemplo Nicolai Ormaneti Episcopi Patavini. Tertium nuper ex Michaëlis Thomasi Ilerdensis Episcopi libris nactus sum. quod exemplum recens est ex bibliotheca Vaticana nuper, ut suspicor, exscriptum. Duo illa volumina satis antiqua visa sunt. In hoc igitur exemplo, post ea quæ in aliis libris leguntur, sunt quædam in singulis libris addita, ut mihi videtur, à poste-

rioribus scriptoribus aut dominis ejus voluminis, sive illius à quo id sumptum est. In his sunt canones Concilij Romani Callisti minoris, de quibus hodie sumus dicturi. Aperi C. hunc librum, & quære librum quartum extremum. B. Cur Romani selecti viri ex hoc libro emendationem Callisti capitum non fecerunt, præsertim cùm ipse Thomasius & Petrus Ciacconius ejus sodalis eodem libro fuerint usi? A. Cur id factum sit, plane ignoro. In caussa tamen fuisse existimo, quod sine ulla inscriptione canonum verba posita sint, ipsaque canonum distinctio nulla sit, ut vestris oculis inspicere potestis. C. Qua igitur de caussa hæc hujus Concilij esse dicis? A. De singulorum capitum distinctione videamus. Simul enim & de scriptore ipso sive canonum auctore cognoscemus. Capituli primi verba sunt: *Sanctorum patrum exempla sequentes*, & quæ sequuntur. Hæc Callisti Papæ verba esse Gratianus scribit. (1) Capituli secundi verba esse existimo: *Nullus in Prepositum &c.* quæ etiam Gratianus eidem Callisto Papæ adscripsit. In verbis est aliqua varietas. Namque apud Anselmum mendose scriptum videtur: *Nullus & in Prepositum, nullus in Archiepiscopum, nullus in Decanum, nullus in Presbyter vel Diaconus.* Aptius apud Gratianum est: *Nullus in Prepositum, nullus in Archiepiscopum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter vel Diaconus.* Mihi tamen videtur tollenda esse ab hac Gratiani scriptura illa verba, nul-

1. q. 1. c. 10.
Sanctorum.
Dist. 60. c. 2.
Nullus.

lus in Archiepiscopum. Cur enim magis de Archiepiscopis quam de Episcopis statuatur, aut cur Archiepiscopus post Præpositum scribatur, causa nulla est. B. In Anselmi verbis vocem *Archiepiscopum* ex compendio vocis *Archipresbyterum* confectam arbitror. Hac de re agitur in synodo Innocentij minoris capite octavo. Illa autem verba, *nullus in Decanum*, Urbani minoris in Concilio Claromontano esse videntur. Hæc duo capita Callisti minoris videri notarunt selecti viri. Nihil enim, inquit, Callistus primus scripsit, & tertius Gratiano multò posterior fuit. A. Callisti primi epistulas cur reiciunt? B. Causam nullam accepi. (2) A. Capitis tertij verba esse existimo: *A Presbyteris, Diaconibus &c.* quod apud Gratianum non inveni. Capitis quarti initium est: *Præterea juxta beatissimi Papa Stephani sanctionem statuimus ut laici &c.* Hoc quoque caput non inveni apud Gratianum. Sed Stephani Papæ verba sunt epist. II. cap. IX. & Eulalij Episcopi Syracusani in synodo tertia Romana contra Symmachum, cujus verba posuit Gratianus a non semel, Trosleianum Concilium cap. III. Paschalis minor cap. II. vel IV. Capitulare Caroli & alior. lib. V. & VI. b Burchardus c, Ivo d, Deus-dedit e, Anselmus f, & liber Cæsar Augustanus g, & Tarraconensis h. (3) Quod sequitur *sed secundum Apostolorum canones &c.* ad caput XXXIIX. Apostolorum refertur, quod in septima synodo cap. XII. insertum est. Id apud Gratianum i refertur quasi ex hi-

a Dist. 96. c.
 1. p. Eulalius.
 & 16 q. 7. c.
 24. Laicis.
 b Cap. lib. 3.
 c. 249. & lib.
 6 c. 294.
 c Turc lib.
 15. c. 35.
 d Ivo par. 16.
 c. 36. decret.
 e Deus-de. c.
 4.
 f Ans. lib. 5.
 c. 10.
 g Cas. lib. 7.
 c. 112.
 h Tarrac. lib.
 1. c. 59.
 i 12. q. 2. c.
 19.

S

k *Dialo.* 9.
lib. 1.

l 16. q. 7. c.
25. Si quis.

m *Burc. lib.*

7. c. 1.

n 120 part. 9.

c. 22. decret.

o *in epist.* 39.

p *Ans. lib.* 11.

e. 84.

p 35. q. 2. c. 2.

q *Tarrac. lib.*

5. c. 71.

storia Eusebij Episcopi Cæsariensis cap. xii, ut aliquando diximus k. Illa autem verba *Si quis ergo Principum &c.* Callisti Papæ esse Gratianus l auctor est; eaque conscripsit post verba Eulalij, quem falso Gelasium appellat Syracusanum. de quibus nunc dicebamus. Sumpsisse videtur hæc Callistus minor ex decretis Paschalis minoris capite quinto. In verbis Gratiani & Anselmi hoc interest, quam *dominationem* Gratianus appellat, aliter *donationem* vocat. (4) Quinti capituli initium esse existimo: *Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus &c.* B. Hæc Callisti primi verba sunt in epistula secunda ad Episcopos Galliæ, Isidoro Mercatore teste & aliis collectoribus, Burchardo m, Ivone n, Anselmo o, & Gratiano p, & libro Tarracoeni q. A. Negasse viros selectos Romæ dicebas quicquam Callistum primum scripsisse, fortasse quia Isidoro parum credendum putarent, cujus auctoritate illæ epistolæ fulcirentur. Quod si Callisti epistulas reicimus, hæc verba posterioris tantum sunt. Sed malo credere secundum Callistum à primo verba hujus capituli sumpsisse. B. Idem mihi videtur, præsertim cum eo tempore jam Isidori collectio recepta esse videretur. A. Ineptè apud Gratianum est *prohibentur. quare; quia has &c.* Meliùs in hoc canone, *prohibemus, quoniam eas.* & apud Isidorum, *prohibentur, quando has.* Quod etiam Gratianus habet, *Leges ergo divina,* & postea, *Leges ergo sacrali,* quod etiam apud Isidorum est, meliùs hic

noster scripsit: *Leges enim divinae. & postea, Leges verò saculi.* (5) Venio nunc ad sextum caput, quod hujus Callisti esse negaverit nemo. *Ordinationes*, inquit, *quae à Burdino hæresiarcha, postquam à Romana Ecclesia est damnatus, quæque & à pseudoepiscopis per eum postea ordinatae sunt, nos esse irritas judicamus.* C. Quis hic Burdinus hæresiarcha fuit? A. Sic appellare solent Romani Pontifices eos qui in schismate electi sunt & se adversus veros Pontifices Episcopos Romanos sive Papas vocari passi sunt. Hic Burdinus Archiepiscopus olim Bracarensis, in schismate adversus Gelasium minorem factione Henrici IV. Imperatoris electus est; & cum prius Mauritius Burdinus diceretur, mox se Gregorium VIII. appellavit. Gelasio mortuo, à Callisto captus, & quasi in triumpho in urbem ductus est. B. Non dubium est quin hæc aut Gelasij, aut Callisti sint. A. Callisti nomen vides superioribus capitibus additum. Sic etiam additur verbis capituli septimi: *Nullus omnino Archidiaconus &c.* In verbis pæne convenit cum Gratiano. Tantum pro *sicut à sanctis* scribi debet *sicut sanctis*; & pro *contra hoc, contra hæc.* (6) Capite IIX. de possessionibus Ecclesiæ Romanæ agitur. Quam ob rem facile credis hoc fuisse Concilium Romanæ habitum. Capituli IX. verba sunt: *A suis Episcopis excommunicatos ab aliis Episcopis, Abbatibus, & Clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.* Caput X. apud Gratianum invenietis Callisto adscribi distinct.

16. q. 7. c. 111
Nullus.

Distin. 62. c.
ult.

276 LIBER POSTERIORIS
LXII. *Nullus in Episcopum nisi canonicè electum consecret &c.* (7) Alio die de ceteris agemus.

A D D I T I O N E S.

(1) **C**APITIS decimi *Sanctorum patrum*. 1. q. 1. hæc inscriptio est in Gregoriana editione: *Item Calixtus Papa*. In Notis additur: *Episcopi Calixti secundi, qui paulò ante Gratianum vixit, & aliquot Conciliis à se habitis contra Simoniam & investituras Ecclesiarum, quas Germanici Imperatores usurpaverant, multa decrevit. de quibus Abbas Vespertingensis ab anno Domini 1118. (in quo electus est Pontifex) usque ad annum 1124. accuratè scribit. Callisti I I. omnia capita imperfectè edita sunt. Et in toto volumine Gratiani, cum solum nomen est Pontificis aut synodi, neque additur epistula vel capitulum, signum est fontes non fuisse repertos.*

(2) In eodem libro inscriptio capituli 2. distin. 60. hæc est: *Item Calixtus Papa. Nullus in Præpositum, nullus in Archipresbiterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter, nullus in Archidiaconum nisi Diaconus ordinetur.*

(3) Gratianus distin. 96. cap. 1. ita inscripsit, ut in libro Romano est: *Vnde Symmachus Episcopus catholica Ecclesia urbis Roma synodo præsidens dixit: Bene quidem fraternitas vestra &c.* In margine est: *In synodo Rom. 3. sub Symmacho c. 1. & seq. Inscriptio capituli 24. Laicis. 16. q. 7. est hæc: Item ibidem [hoc est, in synodo Romana tertia Symmachi Papa] Eulalius Episcopus Syracusana Ecclesia dixit. Et in margine est: Et epi. 2. Stephani. I. c. 9. & in decretis Paschalis II. manuscrip. Pol. l. 6. tit. 1. Deus-dedit p. 4. In Notis: *Facultatibus*] Antea legebatur dignitatibus. Emendatum est ex originali [ut sup. dist. 96. Bene quidem] epistola Stephani primi & decreto Paschalis II. manuscripto. quibus locis hoc idem repetitur.*

(4) Hæc etiam inscriptio in eodem libro est capituli 25. *Si quis principum*. 16. q. 7. *Item Calixtus Pa-*

pa. In margine pro voce *dominationem* est, *al. donationem*. Et in Notis: *Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inventum. Habetur in decretis Paschalis II, manuscriptis c. 5. Sed non est mutatum nomen Calixti, quia Pontifices isti, qui iisdem ferè temporibus fuerunt (De Callisto secundo & Paschali intellige) frequenter eadem decreta suorum antecessorum repetebant.*

(5) Quod ad caput secundum attinet 35. q. 2. & 3. eius inscriptio in eodem libro est: *Item Calixtus Papa epistola secunda ad Episcopos Gallia. Conjunctiones consanguineorum fieri prohibete, quando has &c. Leges ergo divina &c. Leges verò saculi &c.* In margine hæc sunt: *Poly. ibid. (hoc est. Poly. l. 6. tit. 4.) Barc. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. c. 22. Et vers. Nos verò. Simile in Concilio Innocentij II. Et ad vocem Imperatorum, al. Imperator Romanorum.*

(6) Ante caput II. *Nullus omnino.* 16. q. 7. hæc in eodem libro verba sunt: *Item Callixtus Papa.* In margine est: *al. Ex Concilio Rothomagensi.* In verbis nulla varietas. *Sicut sanctis canonibus editum est, & contra hoc facere.*

(7) Inscriptio capitis ultimi dist. 62. in eodem libro est: *Vnde Calixtus PP. II. Nullus in Episcopum &c.* In margine est: *In Pontificali est mentio huius decreti.*

DE EADEM RE.

Dialogus quintus.

C. LI C E T ne paucis antequam alia Calixti capita percurras? **A.** Et paucis & multis licet. **C.** Cur hæc Callisti capita, ut Gratiani verbis confirmasti, non sic etiam Burchardi & Ivonis & alior. collectorum locis confirmas? **A.** Si Burchardus & Ivo &

ceteri antiquiores sunt, quî possunt Callisti verba referre? C. Apud Ivonem in extrema Panormia Innocentij minoris verba referuntur, qui Callisto posterior fuit. A. Negare possum Ivonis eum librum esse. Sed malo hoc affirmare, additum esse Concilium Innocentij Panormiæ, non esse partem ejus collectionis. Ostendere possum veterem librum in quo neque id Concilium neque nomen Ivonis neque excerptionum præfatio continetur. Et in epistulis Ivonis ea præfatio temporibus Paschalis minoris scripta est. Deus dedit Urbani secundi tempore scripsit, item Anselmus Lucensis, sive is cujus collectionem habemus. In libris Cæsaraugustano & Tarraconensi nihil scimus ex Callisto & Innocentio sumptum esse. Itaque solus Gratianus utriusque Pontificis verba refert. C. His contentus sum. Redde cetera. A. Initium undecimi capituli ad bellum sacrum pertinet, quod tempore Urbani minoris inchoatum est. *Eis, inquit, qui ad Hierosolymam proficiscuntur &c. suorum peccatorum remissionem concedimus &c. sicut à Domino nostro Papa Urbano statutum fuit.* Et postea non solum Hierosolymitani belli, sed etiam Hispanici, facit mentionem. Habuit autem in Hispania Callistus fratrem Raimundum Comitem Alfonsi Regis generum & alterius Alfonsi patrem qui Imperator Hispaniæ appellatus est, à quo Reges omnes originem ducunt. B. Existare librum audio Callisti de miraculis beati Jacobi Apostoli, cujus sepulchrum is quæ-

scum in Hispaniam venit. C. Verba mihi recitare libet, si pateris, de Hispanico bello. A. Recita. C. *Eos autem qui vel pro Hierosolymitano vel pro Hispanico itinere cruces sibi in vestibis posuisse noscuntur &c.* A. Capitis duodecimi sententiam non potero vobis explicare. Verba sunt hæc: *Illam verò pravam defunctorum porticanorum consuetudinem, quæ hætenus ibi fuit, ex fratrum nostrorum & totius curiæ consilio, necnon & voluntate atque consensu Præfecti, removendam censemus &c.* Fratres interpretor Cardinales & Episcopos, curiam verò, curiam Romanam, non Clericorum, sed civium Romanorum, Præfectum autem, urbis Romæ Præfectum. Sic hoc fuisse Concilium Romæ habitum comprobatur. Porticanos suspicor fuisse ineptè dictos, non à porticibus, sed à portu Ostiensi & aliis, qui portoria exigent. Consuetudo prava fuisse videtur ut eis morientibus sine heredibus, eorum bona diriperentur. Caput decimumtertium de induciis scriptum est, quas treugas appellabant: *Si quis treugam diffregerit &c.* Eadem ferè verba ab Innocentio secundo & Alexandro tertio repetita sunt. Caput xiv. Gratianus Callisto Papæ adscribit. Ejus initium est: *Sanctorum patrum canonibus consona sentientes, oblationes &c.* Agitur autem de Ecclesiis urbis Romæ. *sentientes* meliùs est quàm *sancientes*, ut apud Gratianum. Pro aut aliis apud Anselmum est *aut de aliis.* (1) Capite xv. agitur de falsa moneta: *Quicumque monetam falsam se scien-*

10. q. 1. c. 14.
Sanctorum.

te fecerit &c. Hoc apud Gratianum non inveni. Caput XVI. inuenio Callisto Papæ ab eodem adscribi: *Si quis Romipetas & peregrinos & Apostolorum limina &c.* Hac de re quotannis interdicitur. Pro *teloneorum & pedagiorum* est apud Anselmum *teloneorum & pedaticorum.* (2) Sic etiam caput XVII. Gratianus Callisto Papæ adscripsit: *Interdicimus & Abbatibus & monachis publicas pœnitentias dare &c.*] etiam *Abbatibus* habet Gratianus, & *consecrationesque altarium.* Anselmus, *consecrationes altarium.* B. Hoc etiam Callisti minoris esse videri, adscriptum à selectis viris inveni. (3) A. Caput XVIII. non inveni; cuius initium est: *In parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos constituantur &c.* Urbano tamen secundo adscribit Gratianus illa verba: *Decimas & Ecclesias à laicis &c.* qui addit vocem *monachi.* ea omiſſa, ad Presbyteros refertur. (4) Sic initium capituli XIX. non inveni: *Servitium quod monasteria aut eorum Ecclesia à tempore Gregorij Papæ septimi usque ad hoc tempus Episcopis facere & nos concedimus.* Quæ sequuntur, Urbano secundo Gratianus adscribit: *Possessiones Ecclesiarum & Episcoporum triennales &c.*] *tricennales* tamen scribit. (5) Sequitur caput XX. quod Urbano Papæ inscribitur apud Gratianum: *Paternarum traditionum exemplis commoniti &c.* B. Vidi in quibusdam schedis Urbano secundo adscribi, addito numero capituli primi. A. Fieri potest ut idem ambo decreverint, ut Eugenius & Leo,

24. q. 13. c.
23. Si quis.

16. q. 1. c. 10.
Interdicimus.

16. q. 7. c. 39.
Decimas.

16. q. 4. c. 1.

24. q. 3. c. 24.
Paternarum.

de quibus à te relatum est. Duæ illæ voces, *vel commissos*, neque in veteribus Gratiani libris neque apud Anselmum sunt. ex scholiis, ut fit, addita sunt. B. Idem selectis viris placuisse, ut reicerentur, inveni. (6) A. Capituli XXI. verba Callisto Papæ adscribit Pœnitentiale Romanum *a meum & Gratianus b: Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, & monachis concubinas habere penitus interdictum &c.* B. Urbano secundo capita duo adscripta sunt in Romanis schedis veteribus, quæ à Pariseto docto viro inventæ sunt. C. Antonius Contius Callisti secundi verba esse existimat. A. Illa verba Gratiani & Pœnitentialis sunt, *seu matrimonia contrahere.* apud Anselmum non inveni. Vox quoque *personas* ab eodem omittitur. (7) Initium extremi capituli, hoc est, *Alienationes quæ spiritualiter (specialiter malo) per Othonem, Guidonem, & Hieremiam, seu fortè Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis Exarchatus factæ sunt damnamus.* B. Sûntne hæc nomina Archiepiscoporum Ravennæ? A. Id mihi incertum est. Quæ sequuntur, inveni apud Gratianum Urbano Papæ adscripta: *Generaliter autem omnium per intrusionem &c.* B. Hoc etiam caput tertium in illis schedis Urbano minori adscribitur, & sine nomine est in extremo hoc Anselmo Romano; in quo pro Othone est Attone, & *specialiter pro spiritualiter.* A. Gratianus scribit: *Alienationes omnium per intrusionem &c.* & mox *alienationes dico.* Sed apud Anselmum non est vox *di-*

a *Pœnit. Rom.*
tit 8. c. 8.
b *Dist. 27 c.*
8. Presbyteris.

12. q. 2. c. 37.
Alienationes.

co utrubique. Ab illis verbis *Illud etiam per omnia &c.* initium capitis quarti est in Anselmo extremo. In verbis nulla varietas est. (8) Hæc de Callisti Concilio dicere habui. Fuisse autem frequens apparet ex verbis Pandulfi in Pontificali: *Illo anno DCCCCXCVII. Episcoporum sive Abbatum numero Laterani Concilium celebravit, in quo vir regali stirpe progenitus ferè jam deperditam mundo pacem restituit.* In chronicis additis Sigeberto id actum fuisse dicitur anno Christi MCXXIII. in quo pax inter regnum & sacerdotium reformatur, & jus investiturarum episcopaliū ab Imperatore exfestucatur. his enim verbis utitur. C. Festuca quid sit, scio: sed exfestucari, sputatilicum verbum videtur, ut illud apud Ciceronem. A. Finge festucam significare furcam vel furcillam, & exfestucari esse furcillis expelli. vel translatione sumpta à paleis vel festucis à tritico separatis, furcis adhibitis, exfestucari est festucas tolli. C. Nunc demum intellego. A. Velim scire B. de octava synodo quid attuleris. Habebam enim Romæ exemplum canonum sanè mendosum. Neque ei auxilio fuit epitome Conciliorum Toletani Archiepiscopi, quam secutus esse videtur Surius in editione Conciliorum. In indice librorum Michaëlis Thomasi erat octava synodus Hadriani tempore Constantinopoli habita interprete Anastasio Bibliothecario. Hanc suspicor te attulisse. B. Ita est ut dicis. Sed & Græcum librum audio in Hispania esse qui ad te deferat. C. Venisse accipi

Græcum scriptorem hodie cum libris. Is fortasse est. A. Omnes libros alio die adferamus, & Gratiani capita conferre poterimus. B. Ita fiet. Sed non solum de octava, sed etiam de nona synodo, quæ octava quoque dicitur, sub Joanne octavo, erit agendum. A. Rectè admones.

A D D I T I O N E S.

(1) CAPUT 14. *Sanctorum patrum.* 10. q. 1. in Romana editione ita inscribitur: *Item Calixtus Papa secundus.* In margine est: *Poly. l. 3 tit. 9.* Et in Notis: *Secundus*] *Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque verò primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctæ Mariæ rotunda. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phoca Imperatoris illud beata Mariæ & omnibus sanctis dicavit. Est autem editum sancientes, & aut aliis, sine ulla varietate.*

(2) Hæc in eodem libro inscriptio est capitis 23. *Si quis Romipetas.* 24. q. 3. *Item Calixtus Papa.* Ad illa verba, *teloneorum & pedagiorum*, additum est in margine. *Al. pedaticorum.*

(3) Ante caput decimum *Interdicimus etiam.* 16. q. 1. hæc in eodem libro inscriptio est: *Item Calixtus Papa II.* Pro voce *ordinationes* est in margine: *Al. ordines.*

(4) In eodem libro inscriptio capitis 39. *Decimas.* 16. q. 7. hæc est: *Vnde Urbanus Papa II.* Vox *monachi* retinetur sine ulla varietate.

(5) Capitis primi 16. q. 4. inscriptio in eodem libro est: *Quod Urbanus Papa II. prohibuit dicens: Possessiones Ecclesiarum & Episcoporum tricennales &c.*

(6) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capitis 24. *Paternarum traditionum.* 24. q. 3. *Item Urbanus Papa.* In Notis: *Conversos*] *In codicibus impressis siquebatur, vel commissos, quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis Gratiani exem-*

plaribus & vetusto quodam codice. in quo quidem extremo & hic & alij tres canones descripti sunt tanquam fragmentum alicujus Concilij.

(7) Inscriptio capitis octavi Presbyteris. distinctio-
ne 27. in Romano libro hæc est : *Item Calixtus Papa II. In Notis additur : Hic canon inventus est in codice Vaticana Bibliotheca in fragmento cujusdam Concilij ab Urbano secundo habiti c. 2. Ex eodem vero Concilio sunt canones Alienationes. 12. q. 2. & Paternarum. 24. q. 3.] Illa verba sine varietate edita sunt, seu matrimonia contrahere. & personas &c.*

(8) Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 37. *Alienationes. 12. q. 2. Item Urbanus Papa. In Notis hæc sunt : Post collectionem Anselmi in codice perantiquo habetur fragmentum cujusdam Concilij Urbani secundi, in cujus initio hæc leguntur : Alienationes quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu fortè Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis exarchatus factæ sunt damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem seu canonicè electorum sub Episcopi nomine vel Abbatis... Ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas &c. usque ad finem hujus capituli sine ulla varietate.*

DE DUPLICI OCTAVA synodo.

Dialogus sextus.

C. ET Græcos libros duorum Concilio-
rum & Latinos attulimus. Sed prius
velim scire abs te cur utrumque octavum ap-
pelletur. Nonum enim qui dicunt quod pos-
terior est, ordinem temporum sequuntur. A.
Tertiam opinionem omittis. Sunt qui Flo-
rentinum Concilium octavum quoque gene-

rale vocent, illis duobus, ut opinor, rejectis. Qui verò Hadriani minoris pro Ignatio contra Photium Concilium ut à posteriori Joannis synodo abrogatum reiciunt, octavam generalem synodum hanc appellant. Illam tamen octavam fuisse, antequam ab hac improbaretur, negare non possunt. B. Qui Florentinum Concilium octavum dicunt, quo pacto interpretantur verba professionis Romanorum Pontificum apud Ivonem *a* & Gratianum *b* relata, & in Concilio Constantiensi sessione xxxix. *Sancta octo universalia Concilia, primum Nicanum & c. octavum quoque Constantinopolitanum, usque ad unum apicem immutlatè servare profiteor.* A. Non video quid dicere possint. (1) Sed major difficultas ex eisdem verbis nascitur, num de priore octavo sub Hadriano minore, an de posteriore sub Joanne, quod illud prius abrogat, intelligantur. C. Si utrumque Concilium generale est, ex auctoritate Romani Pontificis habitum, & prius Concilium à posteriore abrogatur, posterius solum obtineat necesse est. A. In Græco libro nuper ex Italia ad me perlato multa continentur contra Photium à Romanis Pontificibus acta post utramque octavam synodum. Quæ me faciliè in eam sententiam trahunt ut credam non confirmasse Joannem synodum à Legatis Constantinopoli habitam. B. Hoc ipsum testatur Joannes de priore synodo, non fuisse ab Hadriano confirmatam. A. Quid si hoc falsum est & à Photio effectum, ut in aliis

a Ivo lib. 2.
tit. II. c. 15.
panorm. &
par. 4. c. 132.
decr.
b Diff. 16. c.
8. Sancta.

fictis subscriptionibus & falsis legatis Patriarcharum à synodo vincitur? Huc accedit quòd si totam eam synodum Hadriani reicimus, quæ Photius contra Nicolaum Pontificem & Ignatium Patriarcham egit approbati videntur. Sunt igitur magis consentanea & veri magis similia, ut quæ pro auctoritate Romanæ Ecclesiæ à prioribus Pontificibus, non solùm Nicolao & Hadriano, sed & ante eos à Leone quarto & Benedicto tertio, contra Photium & Gregorium Syracusanum Episcopum Photij consecratorem acta & scripta sunt, eadem à Joanne VIII. Marino, Hadriano tertio, Stephano sexto, & Formoso comprobata sint. quod Græcè scriptum inuenio, verbis rescriptorum eorundem Pontificum allatis. Quibus adduntur Joannis nonni litteræ ad Stylianum Neocæsariensem: qui cum multa contra Photium ad Stephanum sextum Pontificem scripsisset, postea mutare sententiam visus est aliis litteris ad hunc Joannem datis. In illis ad Stephanum missis ait deceptos esse à Photio Paulum & Eugenium Episcopos à Joanne VIII. missos ad Ignatium de Bulgarorum regione: quem cum mortuum inuenissent, à Photio donis, ab Imperatore minis persuasi sunt ut coram clero & populo CP. dicerent se missos esse contra Ignatium & ut Photium absolverent. Postea Petrum ab eodem Pontifice missum esse, & hunc cum Paulo & Eugenio Photium receptum esse à sede apostolica Romana publicè dixisse. B. Horum trium Legatorum nomina

inveni ab Ivone c & Gratiano d esse relata.
 A. Quarantur eorum verba. B. Ivonis verba
 sunt: *Ex actione v. synodi Constantinopoli-
 tana CCCLXXXIII. patrum sub Ioanne
 Papa VIII. cui præsuit Petrus Presbyter Car-
 dinalis & Paulus Anconitanus Episcopus &
 Eugenius Ostiensis Episcopus Apocrisarij Pa-
 pa dixerunt: Hoc nequaquam apud nos habe-
 tur &c.* C. Eadem ferè verba Gratianus re-
 fert: *Vnde in quinta actione CP. civitatis sy-
 nodo &c. Apocrisarij Papæ dixerunt &c.* A.
 In libro Cæsaraugustano ita est: *VI. synodi
 CP. CCCLXXXIII. patrum sub Ioanne
 Papa VII. Apocrisarij Papæ dixerunt &c.*
 Hæc mendosa sunt. Neque enim hæc sexta
 synodus est, sed octava, vel nona habita ra-
 tione aliarum generalium, aut quarta vel
 quinta habita loci ratione. (2) C. Non satis
 intellego cur eam quartam vel quintam dicas.
 A. Fuere ante hanc generales septem, quæ
 vel à locis nomen habent, ut Nicæna, Con-
 stantinopolitana, Ephesina, Chalcedonen-
 sis, & quinta CP. iterum, & sexta item CP.
 tertium, & septima Nicæna posterior. Vides
 ante hanc tres Constantinopolitanas. Quarta
 est quam octavam sub Hadriano appellant,
 quinta hæc sub Joanne octavo, non septimo.
 Quod si illa octava ut abrogata tollitur è me-
 dio, hæc erit octava generalis, & ratione
 loci quarta Constantinopolitana. C. Jam re-
 cè hæc mihi explanata sunt. Sed incidi in li-
 brum Dominici Jacobatij de Conciliis; in
 quo referebat veterum canonistarum (sic

c Ivo par. 7. c.
 149. decret.
 d 7. q. 1 c. 45.
 Hoc nequa-
 quam.

C. es. lib. 9. c.
 62.

e Lib. 1. epist.
24. registri.

f Ivo par. 4. c.
117. decret.

g Ans. lib. 6.
c. 52.

h Dist. 15. c.
2.

i Cas. lib. 1. c.
36. Farrac.

lib. 1. c. 150.

k Isid. lib. 6.
16. etymol.

Grat. dist. e.
c. 1.

enim dicere solet) opinionem fuisse nihil differre octo an quattuor dicas fuisse generalia Concilia. Et quod Gregorius e ait, *sicut sancti evangelij quattuor libros, sic quattuor Concilia suscipere & venerari me fateor*, (quod repetit Gregorius VII. lib. VII. registri) & Ivo f & Anselmus g & Gratianus h & alij i referunt. Et beatus Isidorus k ait: *Quattuor sunt venerabiles synodi, quae totam principaliter fidem complectuntur, quasi quattuor evangelia vel totidem paradisi flumina*. Hæc, inquit, verba non ad sola quattuor priora Concilia pertinent, sed etiam ad quattuor posteriora. Octo enim esse generalia Concilia fatentur ex verbis professionis Romani Pontificis, de quibus hodie dictum est. B. Quo pacto Gregorius & Isidorus, qui sexta, septima, & octava synodo fuerunt priores, de his cogitare potuerunt? C. Ratione & auctoritate moventur. Rationem adferunt, quod quattuor loca fuerint generalium Conciliorum, in quibus quattuor locis octo generalia Concilia habita sunt, Nicæa, Constantinopolis, Ephesus, & Chalcedon. Ut cum dicimus quattuor esse Patriarchas, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum, nullam habemus rationem successionis personarum, quæ permultæ fuerunt. B. O plumbeum pugionem! Hac ratione generalia non erunt Lateranensia Concilia, Lugdunensia, Viennense, Constantiense, Florentinum, Tridentinum, quod non eisdem locis habita fuerint quibus illa

illa qua
rate. C
tij, qu
verba t
goriana
cere no
ves exp
postulat
Constan
statutum
nitate ac
cum des
tificatum
Concili
runt Ivo
nus n li
Concili
Audi rel
cum sit
sicut qu
neratur
tio adm
hoc pos
Concili
mus, q
veneran
multa si
accepta
quod pu
est illa
nitione. C
nopolita
Nicolau

illa quattuor prima. (3) A. Dic de auctoritate. C. Utuntur auctoritate Innocentij tertij, quæ utrique vestrum maxima est; cujus verba tam in tertia collectione quàm in Gregoriana inveniuntur; quos etiam libros reicere non licet. A. Magnam tu quidem moves expectationem. Recita verba. C. *Verùm postulationi hujusmodi videbatur Concilij Constantinopolitani capitulum obviare, in quo statutum est ut quicumque de pontificali dignitate ad monachorum vitam & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam ulterius ad pontificatum resurgat.* B. Hoc idem caput est Concilij octavi sive noni, cujus verba referunt Ivo l & Gratianus m & Cæsaraugustanus n liber. Et verè Innocentius ait esse hoc Concilij Constantinopolitani capitulum. C. Audi reliqua: *Vnde contra dictum Concilium, cum sit unum ex quattuor principalibus, quæ sicut quattuor evangelia Ecclesia catholica veneratur, nullatenus videbatur eorum postulatio admittenda.* Vides hic Gregorij verba ad hoc posterius Concilium referri. Audis hoc Concilium, de cujus auctoritate dubitabamus, quasi unum ex quattuor evangeliiis esse venerandum. B. In rescriptis Pontificum multa sunt ex Advocatorum allegationibus accepta. Sic hoc fuit ab Innocentio scriptum, quod putaret illum verum dicere qui abusus est illa veterum canonistarum tuorum opinione. Canones autem Concilij Constantinopolitani primi non erant Latinis noti, ut Nicolaus ad Michaëlem scribit, licèt in Cor-

De renum. cap. 5. Post translationem. in 3. collect. & c. 11. c. 113. Gregor. IX.

Ivo d. par. 7. 6. 149. m 7. q. 1. c. 45. hoc nequaquam. n Cæsar. d. li. 9. c. 62.

T

pore canonum inveniuntur. Unde facile impositum est huic Pontifici, ut crederet id caput esse ejus Concilij, cum sciret esse alicujus Constantinopolitani. C. Ivo & Gratianus aperte dicunt esse Concilij Constantinopolitani sub Joanne octavo, non sub Damaso.

(4) A. Hoc etiam confirmatur ex Græca synodo & ex Nomocanone Joannis Zonaræ & Theodori Balsamonis & Alexij Aristeni, in quibus tres canones sunt hujus Concilij, quod in templo sanctæ Sophiæ habitum esse dicitur. Illic etiam sunt xvii. canones alterius Concilij Constantinopolitani in templo beatorum Apostolorum habiti, quod ex prima & secunda synodo dicunt. Credo propter duas quasdam synodos contra Ignatium habitas, quæ improbatae sunt à Nicolao & Hadriano minore, licet in posteriore interfuerint Rodoaldus & Zacharias Legati Nicolai, quos ut prævaricatores Nicolaus in synodo Romana deposuit. Ex his xvii. capitibus nihil est apud Gratianum, quod sciam. Ex illis verò tribus primum caput vix ferendum est de Italis excommunicatis à Joanne Papa non recipiendis à Photio, item ut excommunicati à Photio non recipiantur à Joanne Papa neque à Romana Ecclesia, salvis privilegiis Romanæ Ecclesiæ & ejus Pontificis. Alterum caput est id de quo agitur, plenius apud Græcos scriptum quàm apud Latinos: *Et si ante, inquit, aliqui Episcopi in monach. habitum demissi, in pontificali coacti sunt permanere, & id agentes contemnebantur, sancta Synodus*

decernit hac esse corrigenda juxta ecclesiasticam disciplinam. Statuit igitur ut si quis Episcopus aut alius antistes ad monachorum vitam velit pervenire &c. B. Quæ Latini referunt, non ex verbis canonis initio concepta esse videntur, sed ex actione quinta & ex verbis Apocrifariorum sive Legatorum. A. Sic etiam est ante verba canonis in Græco libro. Interrogante enim Photio Legatos Romanos, ipsi respondent, quos, non Apocrifarios, sed τοποθηριτὰς Græcus vocat liber: τὸ τοπὸν ἡμῶν ἔστιν &c. Nunc, si placet, varietatem trium librorum Latinorum videamus. Pro voce *habeatur* Ivo & Cæsaraugustanus *habetur* scribunt aptius. Græcè est, ἔστιν ἔστιν, ἔστιν ἔστιν. Quod Gratianus scribit *ordine & habitu*, illi scribunt *ordine*, aliis ommissis: Græci τῶν ματος. Quod Gratianus, *ad monachorum*, addunt illi, *id est*, *pœnitentium*. Græci, τῶν μετάνοιων. Pro voce *vitam*, qua Latini utuntur, Græci χῶρον, hoc est, locum scribunt. pro, *in episcopatum reverti*, Ivo & Cæsaraugustanus habent *ad pontificatum reverti*. Græci τὸ τὸ ἀρχιερωσύνης ἐως τὸ διεκδικεῖν ἀξίωμα. Item *precepit sancta synodus &c.* Hæc sunt ex canone secundo ita scribenda: *Item. Precepit &c.* ut Ivo & Cæsaraugustanus notant. Quod Gratianus ait, *de pontificali dignitate habituque*, in Cæsaraugustano est *de pontificatu*, apud Ivonem *de pontificali dignitate*, aliis ommissis. Græcè est, τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα. Pro illis, *& pœnitentiæ descenderit locum*, in Cæsaraugustano est *descenderit*, apud

Ivonem, & ad pœnitentia descenderit locum, Græci habent, & τὸ μετανοίας τόπον ἀναπαύσεως. Pro voce *nequaquam* habet Cæsaraugustanus *ne jam*, & Ivo *nequaquam jam*. Græci μὴ ἐτι. & pro *resurgat*, ἀντιποικίσει. Quod sequitur, *Monachorum enim vita subjectionis habet verbum*, subobscurum efficit vox *verbum* pro ratione positum, quod vox λόγος utrumque significet. Ivo *vitam* pro *vita* non rectè habet. In libro Cæsaraugustano hæc verba desiderantur. Illud Gratiani est: *Hoc ad pœnitentiam &c.* quæ Ivo non habet. Apud Græcos alia quoque sunt ex quibus videtur hoc idem confirmari. Tertio canone anathema dicitur laico verberanti aut capienti ex quacumque causa Episcopum. De capitibus octavæ synodi sub Hadriano cras agemus, quamvis ordine perturbato.

ADDITIONES.

- (1) DE inscriptione capitis octavi *Sancta*. dist. 16. scriptum est lib. 1. dial. 20 addit. 14.
- (2) Ante caput 45. *Hoc nequaquam*. 7. q. 1. hæc verba sunt in eodem libro: *Vnde in quinta actione Constantinopolitana synodi ccc lxxxiii. patrum sub Ioanne Papa octavo, cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis & Paulus Anconitanus Episcopus & Eugenius Ostiensis Episcopus. Apocrisarij Papa dixerunt.* In margine est: *Ivo p. 7. c. 149.* Et in Notis: *In quinta] Apud Ivonem par. 7. c. 149. pro indice hujus capituli leguntur hæc: Ex actione quintæ synodi Constantinop. ccc lxxxiii. patrum sub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis & Paulus Anconitanus Episcopus & Eugenius Ostiensis Episcopus. Initium verò ipsius capitis est: Apocrisari-*

iiij Papæ dixerunt : Hoc nequaquam.] In extremo hoc capite additur etiam in Notis : *Hæc synodus sub Ioanne octavo extat Græca in Vaticana bibliotheca. Cuius synodi tres tantum canones cum explanatione Balsamonis editi sunt Lutetia, & apud ipsum inscribitur, Synodus in templo sapientiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo autem trium illorum capitulo habetur sententia huius capituli. Visum autem est, ut omnia melius percipiantur, locum hunc Græcè & cum nova interpretatione esse adscribendum. Φώτιος ὁ πατριάρχης, &c. id est : Photius Patriarcha dixit &c.*

(3) Initium capituli primi dist. 15. in eodem libro est : *Canones generalium Conciliorum (ut Isidorus ait lib. 6. etymol. c. 16.) à tempore Constantini cœperunt &c. In margine est : Pann. l. 2. c. 104. Ante caput 2. ead. dist. hæc sunt : De quattuor verò Conciliis scribit B. Gregorius ita dicens lib. 1. regesti epist. 24. Sicut sancti evangelij &c. In margine est : vero) Al. quoque. In scholio capituli 8. Sancta octo, dist. 16. hæc sunt : Sancta] VIII. (mendose pro Sancta octo) hæc Concilia dicuntur octo, quia octies sunt celebrata, ut hic dicuntur ; & quattuor, quia in quattuor locis celebrata, ut sup. dist. prox. Sicut. Hæc censura carent.*

(4) Hæc inscriptio est capituli undecimi Post translationem. de renuntia. in editione Romana : *Idem (Innocentius III.) Episcopo Faventin. in Archiepiscopum Raven. electo. In margine est : Cap. 5. eod. tit. in 3. compilatione. In scholiis, ad illa verba, cum sit unum ex quattuor principalibus &c. Ex quatuor] Et sunt hæc, scilicet Nicanum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, & Chalcedonensem, (scribere, Chalcedonense) 15. dist. Sicut.*

DE EADEM SYNODO
octava Hadriani.

Dialogus septimus.

B. N O L U I te heri interpellare. Sed hodie peto abs te, cur putes Petrum Presbyterum ante duos Episcopos Legatos Joannis nominari; quorum alter Ostiensis est, cui datum est ut Pallio utatur cùm Pontificem Maximum consecrat. Nunc eum Decanum Cardinalium appellant, & princeps totius ordinis est. **A.** Quærendum etiam erit cur postremus Ostiensis appelletur. Fortasse tunc Episcopi non dicebantur Cardinales, sed soli Presbyteri & Diaconi. Et si quis eorum Episcopus eligeretur, non ampliùs ex collegio Cardinalium erat; sed Episcopus, Anconitanus putà, vel Bononiensis, vel alterius civitatis dicebatur. Et inter Episcopos ordo temporis servabatur. Quod dixi de Cardinalibus Episcopis electis, Innocentij tertij exemplo comprobatur, qui noluit Ravennatem Archiepiscopum fieri eum qui Tituli sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis erat, ne ab Ecclesia Romana discederet. Sed videamus quid in Græca synodo sit. In ea enim & Joannis litteræ sunt & sæpius nomina horum Legatorum. **C.** De numero quoque Episcoporum velim scire, an Græca cum Latinis conveniant. **B.** In prima actione ante adven-

*c. 3. de postul.
pral. in 3. col-
lect. & apud
Gregor. IX.
incip. Ponæ
mem.*

tum Legatorum erant cum Photio & Legato Hierosolymorum Patriarchæ c c c l x x v i. Episcopi, nisi à me erratum est. Possumus igitur fidem adhibere Latinis Ivoni & Gratiano, qui omnes c c c l x x x i i i. numerant. In eadem actione Petrus Presbyter Cardinalis priùs quàm Paulus & Eugenius nominatur. Is quoque priùs ad Photium alloquitur nomine Joannis Pontificis. A. Heri dicebamus hunc missum fuisse à Joanne ad Photium, illos duos ad Ignatium. Idem ostendunt Joannis litteræ, in quibus Eugenius ante Paulum nominatur. Sed in commonitorio dicitur: *Commonitorium fratribus Paulo & Eugenio Episcopis & Petro Presbytero Cardinali missis Constantinopolim.* Ita autem cetera scripta sunt ut videantur omnes simul mitti. In actione quoque quinta Paulus & Eugenius Episcopi ante Petrum Presbyterum appellantur. Et in subscriptione Concilij primus Paulus Episcopus Anconitanus, postea Eugenius Episcopus Ostiensis, postremus Petrus Presbyter Cardinalis subscripserunt. omnes ut Legati, sed non ut Cardinales. B. Quando hæc duo conveniunt, commonitorium Joannis, & subscriptio, malo his credere quàm Ivoni & Gratiano. A. Canones octavæ synodi sub Hadriano videamus. Et omissis aliis, de his quæ apud Gratianum sunt dicamus. Caput x v. quod in Græco libro desideratur, & à Gratiano a sextæ synodi universalis esse dicitur, in libro Cæsaraugustano b septimæ synodi c c x l.

a 12. q. 2. c. 15
Apostolicos.
b Cæs. lib. 7.
c. 74.

T iiij

c. *Anf. lib. 6.*
c. 169.

patrum actione x. apud Anselmum c. rectè octavæ synodo universali adscribitur. C. De numero actionis & patrum convenitne cum Græcis? A. In actione convenit. Sed Stylianus, de quo heri diximus, centum & duos patres fuisse scribit. Nos de varietate verborum videamus. Mendosè est apud Gratianum *venerabilis synodus pro universalis synodus*, quod alij habent. Pro *cimilia & vasa sacrata*, quod etiam Anselmus habet, *cimilia*, id est, *vasa sacrata* Cæsaraugustanus. *civilia* pro *cimilia* est in quodam Anastasij libro, non rectè. Ego nihil muto, sed Græcis litteris scribo *κεμήλια*, aut Latinis *cimelia*. unde cimeliarchus est, ut Demochares notat, qui cimeliis vel thesauro Ecclesiæ aut Principis præest. Quod Gratianus ait *pro redemptione captivorum*, alij habent plenius, *que accipiuntur in redemptionem captivorum*. Quod dicitur, *sed non tradere salaria Ecclesiarum in emphyteotica pacta*, non facile intelligitur. nec pro non habent alij. *pauca* pro *pacta*. Cæsaraugustanus mendosè. *neophita ubi compacta*, Anastasij mendosus liber. *emphyteutica pacta*, Anselmus aptius. *Salaria* pro *salaria* scribendum puto. Sic enim scio appellari à Jurisconsultis quæ pro solo penduntur. Simile erratum esse quidam putant cap. VII. de usufructu. Sed id incertius. B. Mihi vox *salaria* magis placet. Sed postea eadem vox *salaria* bis est. A. Eadem ratione mutari poterit. Pro illis verbis, *& post pauca*, quæ habent etiam Anselmus & Cæsaraugustanus,

Vide lib. 1.
dial. 9. ad. 8.

cap. 2. p. Si
quis nemine.
D. Ne quid in
loco. & c. 15.
D. Qui po-
rior.

sunt alia in Anastasij libro non inutilia. *Om-*
nem verò ecclesiasticarum rerum potestatem ha-
bentem, & has meliorare ac dilatare, prout
oportuerit, ecclesiastica loca, qua per † red-
ditus fiant, & insuper propriarum rerum dis-
positionem distribuere ac committere seu con-
ferre quibuscumque voluerit & judicaverit,
juxta propriam potestatem ac dominatum. Quis-
quis autem apparuerit post hanc &c. Vox ap-
paruerit à Gratiano est omissa, habent alij.
 Illud quoque ineptum est, *huic sancta sedi.*
 Tollenda est vox *sedi*, quam solus Gratianus
 habet, item vox *tentaverit*, quæ irrepsit pro
 illa apparuerit, de qua diximus. Pro *divinarum*
rerum scribi debet *divinarum legum*, ut omnes
 habent præter Gratianum. Pro *cimiliorum &*
salariorum locorum est apud Anselmum *cimi-*
liorum scilicet & salariorum locorum, salarium
 pro *salariorum* habet liber CæsarAugustanus.
 cetera ut Anselmus, *sed pro scilicet* liber Ana-
 stasij. Ego malo *cimeliorum & solariorum &*
locorum. De omnibus enim suprâ dictum fue-
 rat. B. Idem fiet si scripseris, *cimeliorum sci-*
licet, solariorum, & locorum. C. Vox *locorum*
 postea omissa est. Ex quo fit ut hic significare
 possit solaria locorum. A. Non magnopere
 repugno. Pro illis, *Qui verò ceperit aut eme-*
rit, alij habent. *Qui verò emerit aut perce-*
perit, non malè. Pro *cimiliis vel salariis*
 scribo *cimeliis vel solariis*. & pro *vel* est in
 CæsarAugustano. In extremo capite deside-
 rantur hæc verba, ab Anselmo etiam & Cæ-
 sarAugustano omissa: *Si verò de propriis re-*

† per que f.

bus aut de aliis quibusdam conventionibus, habeat id secundum propriam potestatem & voluntatem omni vita sua & post finem vita sua dimittat & conferat hoc quibuscumque voluerit; non tamen seculare diversorium fiat.

(1) Nunc de capite XVIII. videamus, quod etiam in Græco libro desideratur. Id Ivo d & Gratianus e Gelasio Papæ adscribunt, Anselmus f rectè synodo octavæ universali. In verbis non magna varietas est. Pro *etiam sive à divæ*, & *sive à piæ* habet Anselmus, & *sive à divæ* Anastasius & Ivo. Pro *presulum eorum* ceteri habent *presulum earum*. Pro *ac iussu presulis*, quod habent Ivo & Gratianus, ac *usu presulis* Anastasius & Anselmus. Quod Gratianus solus scribit, *Quisquis ergo Clericorum vel seclarium*, in aliis libris est, *Quisquis ergo seclarium*. Post verbum *restituere* est in solo Concilio Anastasio interprete, & *reservaverit*. (2) Caput XXI. (quod Græcis est XIII. non rectè) Gratianus g post Anselmum h & Deus-dedit i octavæ synodo adscribunt. sed Anselmus omnia verba refert, Gratianus aliquot verba sumpta ex priorè parte hujus capituli. Deus-dedit alia quædam ex posteriore cum hac inscriptione: *In synodo universali CCXL. patrum habita pro Ignatio Patriarcha, quæ quibusdam octava dicitur*. C. Convenit in numero patrum cum Cæsaraugustano. k A. Certiora poteris ex ipsa synodo cognoscere. (3) Mihi enim canere receptui necesse est propter quasdam occupationes.

d Ivo in epist.
71. vel 30. ad
Decan. Bel-
vacen.
e 16. q. 3. c. 9.
Placuit.
f Inf. lib. 4.
c. 30.

g Dist. 22. c.
ult.
h Anselm. lib.
2. c. 72.
i Deus. d. c. 3.
divisione 4.

k Cæs. lib. 7.
c. 74.

A D D I T I O N E S.

(1) CAPUT 13. *Apostolicos. 12. q. 2.* in eodem libro ita inscribitur: *Item ex octava synodo univ[er]sali c. 15.* In margine est: *Ansel. l. 6. c. 171.* Et in Notis: *Octava*] Sic est emendatum ex *Anselmo*, cum antea legeretur *sexta*. Est autem canon decimus quintus synodi octavae habita tempore *Hadriani Papa secundi contra Photium ex versione Anastasij Bibliothecarij. Videlicet pro redemptione*] In Concilio ipso & apud *Anselmum* legitur, quæ accipiuntur in redemptionem captivorum. *Decernimus*] In ipso canone sequuntur hæc: *Omnem verò &c.* ut in dialogo, præter voces propriarum rerum; pro quibus sunt, proprium rerum. Ad illa, *cimelia & vasa sacrata*, est in margine: *κειμήλια* Græcè thesauri dicuntur, ope, pecunia reposita, (scribe, opes, pecunia reposita) instrumenta pretiosa, aurea vasa, clinodia. Inde cimeliarchus *C. de agri. & cens. l. lit. 11.* Vox *salaria* retinetur sine ulla varietate.

(2) Ante caput octavum *Placuit huic. 16. q. 3.* in eodem libro ita scriptum est: *Vnde Gelasius Pupa ait.* In margine hæc sunt: *In synodo octava sub Hadriano secundo capite decimo octavo.* Et: *Poly. lib. 3. tit. 12. Anselm. lib. 4. cap. 20.* Ad illa, & *presulum eorum; Abest ab orig.* Additur in margine vox *eorum*, ut puto. In Notis additur: *Quod hic tribuitur Gelasio, habetur in synodo octava habita ab Hadriano II. c. 18. & ex ea citatur apud Anselmum & Polycarpum. Sed manuscripti codices Gratiani concordant cum vulgatis. Sacularium*] In vulgatis legebatur: *Quisquis ergo Clericorum vel sacularium. Sed absunt illa dua voces, clericorum vel, ab aliquot vetustis & ab ipso Concilio manuscripto. In Concilio impresso legitur: Qui contra fecerit, ut sacrilegus judiceretur, & donec talia privilegia &c.*

(3) Distinctione 22. capitis ultimi inscriptio est in eodem libro: *Vnde in VIII. synodo habita sub Hadriano Papa II. can. 21. Diffinimus neminem &c.* In margine est: *Deus-dedit p. 3. Ansel. l. 2. c. 72.* Dictum est lib. 1. dialo. 9. addit. 6.

DE EADEM RE, ET DE FALSA
 inscriptione quorundam capitum Gratiani
 ex octava & nona synodo inceptorum.

Dialogus octavus.

A. NUMERASTI centum Episcoporum nomina octavæ synodi? C. Actionis decimæ numeravi Archiepiscopos LV. Episcopos XLIV. præter Ignatium Patriarcham & Legatos Romanos & aliorum Patriarcharum Legatos. Subscriptionum par numerus est. Græci in additis ad octavam synodum hos centum & duos fuisse referunt, in synodo Nicolai contra Photium & Radualdum & Zachariam CLXX. interfuisse, in synodo Hadriani contra Photium centum viginti. In libro Deus-dedit Cardinalis ita scriptum est capite primo: *Ex VII. synodo universali habita à quinque Patriarchis cum CCCL. patribus sub primo Hadriano Pontifice Romano. Omnis electio Episcopi &c.* quod sumptum est ex capite tertio septimæ synodi. (1) Mox sequitur: *Ex VIII. synodo item universali habita item à quinque Patriarchis cum patribus CCXL. sub primo Nicolao Pontifice. Promotiones & consecrationes Episcoporum &c.* ut cap. XXII. hujus synodi de qua agimus. Utriusque capituli verba refert liber Tarraconensis. A. Certiora mihi videntur quæ ex subscriptionibus retulisti; & ex errore

*Dist. 63. c. 7.
 Omnis.*

Dist. e. c. 2.

*Tarrac. lib. 1.
 c. 46. & 47.*

notarum facilè pro CXI. scriptum est CCXL.
 Fient autem CXI. si Legatorum habeas rationem. Sed nos veniamus ad caput ipsum
 XXII. cuius tu mentionem fecisti. Id Gratianus bis posuit, ut de ejus diligentia cognoscatis distinct. LXIII. cap. I. & II. Namque Hadriano Papæ adscripsit illa verba: *Nullus laicorum, Principum &c.* Item illa: *Quisquis secularium Principum &c.* Mox addit: *Item ex octava synodo. Hadrianus Papa secundus, quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat, Missos suos, Donatum scilicet Ostiensem Episcopum, & Stephanum Nepefinum Episcopum, (Sic enim mutandum esse diximus) & Marinum Diaconum S. R. E. ad Basilium Imperatorem & ad filios ejus Constantinum & Leonem Augustos Constantinopolim direxit. cum quibus & Anastasius Bibliothecarius Romana sedis, utriusque lingua Græca & Latina peritus, perrexit.* B. Idem Anastasius in præfatione ejusdem synodi ad Hadrianum ait se missum fuisse à Ludovico Imperatore cum eadem celebraretur synodus. A. Reliqua persequamur: *Et synodo congregata, quam octavam universalem synodum illuc convenientes appellaverunt, exortum schisma de Ignatii depositione & Photii ordinatione sedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. in qua sic statutum est. Consecrationes & promotiones Episcoporum &c.* Photium autem, non Fotinum, scribendum esse aperta res est: quamvis in eodem nomine errent aliquot historici. C. Unde hanc histo-

c. 1. & 2. c. d.

Lib. 1. dialo-
gº 4.

riam didicit Gratianus? A. Res mihi incerta est. Sed videamus an meliora dicant Ivo & Anselmus & alij collectores. C. In Panormia Ivonis ita scriptum est: *Ex canone Apostolorum VIII. synodus cap. XI. Promotiones & consecrationes &c.* B. Cur hic de Apostolorum canone dicitur? A. In margine libri aliquis addiderat Apostolorum cap. xxx. cuius verba refert septima synodus, non octava. C. Idem Ivo in excerptionibus sic ait: *Octava synodus cap. XI. Promotiones &c.* Anselmus scribit: *Hadrianus Papa universali octava synodo presidens dixit. Promotiones & consecrationes &c.* B. Quasi verò hæc præsentè Hadriano constituta sint. C. Non meliora sunt quæ Deus-dedit & liber Tarraconensis referunt, sub Nicolao primo hanc synodum habitam esse, ut antea diximus. A. Vide Casaraugustanum a. C. *In octava synodo cap. XI. Promotiones & consecrationes &c.* A. Videtis, opinor, horum omnium negligentiam qui neque fontes perquirunt, neque temporum historiam scire cupiunt, neque de auctoritate librorum laborant; sed eis omnia pro oraculo sunt, quasi ea, ut Moses, duabus tabulis exarata Dei digito perceperint. (2) C. Sûntne alia ex hac synodo apud Gratianum? A. Falsæ inscriptiones permultæ sunt, de quibus nobis certiora. B. noster dicet. Scio enim quædam selectos illos viros Romæ invenisse in regulis brevioribus Basilij. B. Apud Isidorum quædam etiam invenerunt, nonnulla incerta relicta sunt, quæ septimæ, octavæ,

Ivo lib. 3. tit.
2. c. 1. panor.
& part. 5. c.
122. decr.

Anselm. lib. 6. c.
20.

a Cas. lib. 3. c.
63.

væ, aut nonæ synodo Gratianus adscripsit. Initium sumamus à capite xxii. distinctionis l i v. b octavæ synodo inscripto. Sunt enim verba ejus capitis ab Isidoro sumpta in regula monachorum cap. xviii. de familiari vita: ex quo mutandum est, pro *non licebit, non licet;* & pro *dare non potest, dare non debet.* (3) Distinctione xxci. c caput xxv i. ex septima synodo inscribitur; sed in incertis ponendum est, quamvis capite extremo ejusdem synodi sint quædam verba apta rei de qua agitur. (4) Distinct. xc. d caput quartum & quintum ex octava synodo sunt apud Gratianum; sed ex Concilio Maguntino est caput quartum apud Burchardum e & Ivonem f & in Pœnitentiali Romano g. & caput quintum ex Concilio Agathensi, & ex eodem Maguntino apud eosdem. Tamen incerta etiam hæc duo capita relinquuntur. (5) Causæ primæ caput nonum ex octava synodo est apud Gratianum h. Meliùs apud Anselmum i & Deusdedit cap. ii. ex ultima epistola synodi septimæ; apud Ivonem k est ex cap. xx. synodi vii. & ex vii. synodo apud eundem Gratianum l. In libro Cæsaraugustano ut apud Ivonem. Videnda Tarasij CP. epistula ad Hadrianum Papam contra Simoniacos, quæ in Græco libro est post septimam synodum. (6) A. Non magnum erratum esset si quod ex septima synodo erat, aut ei conjunctum, octavæ synodi esse diceretur. B. Non satis certus sum an eadem illic verba sint. (7) Illud Palear caput extremæ causæ quintæ, quod etiam

b Dist. 54. c.
22. Abbati.

c Dist. 81. c.
26. In omnib.

d Dist. 90. c.
4. Alienus.
c. 5. Si quis.

e Burc. li. 10.
c. 52. 53. 54.
c. 62.

f Ivo par. 13.
c. 13. 54. 55.
c. 63. decret.
g Pan. rit. 6.
c. 9. c. 10.

h 1. q. 1. c. 9.
Qui per pecuniam.

i Ansel. libr.
6. c. 80.

k Ivo par. 5.
c. 121. dec.

l 1. q. 7. c. 2.
p. Sed quoniam.

Cesar. lib. 4.
c. 9.

5. q. 6. c. 7.
Si quis.

ex octava synodo inscribitur, nusquam repertum est. Inveni tamen Paleæ non esse adscriptum; & videndus Isidorus in regula monachorum cap. xvii. (8) Quod verò eidem octavæ synodo & Isidoro adscribit Gratianus causa xi. m, ex dictis Isidori Burchardus & Ivo o esse scribunt. Non dissimilis sententia exstat apud Isidorum in monachorum regula cap. xvii. de excommunicatis, & apud Benedicti regulam cap. xxvi. cujus verba referunt Ivo p & liber Cæsaraugustanus q. (9) Certius est quod in eadem causa ex octava synodo esse dicitur r, Isidori esse lib. iii. cap. lxx. de summo bono. Ut quod ei proximum est Gregorio adscriptum, ex eodem libro Isidori est cap. lxx. licet ex libro officiorum Isidori esse dicatur apud Burchardum s. (10) C. Quamobrem dicemus in tam multis pro Isidori aut alterius nomine abusum Gratianum hac synodo? B. Inveni à selectis viris notatum, fieri potuisse ut in aliquo libro *Octava synodus* inscripto, post verba ejus synodi, alia capita essent ex variis scriptoribus relata sine ulla inscriptione. ita factum esse ut addita octavæ capitibus pro verbis ejusdem synodi haberentur. C. Apertius est cum Paullo causam confiteri, quia ignorans feci. An eadem illa causa est in Gregorio pro Isidoro scripto? B. Minimè gentium. Sed cetera videamus. Nonæ synodi esse dicitur caput primum causæ xx. & quod selecti viri Basilio adscribunt in regulis cap. xv. & in epistula ad Amphilochem cap. xlix. Ideo verò

m 11. q. 3. c.
28. Si quis. &
c. 18. Cum
excommuni-
cato. in fin.
n Burch. li. 11.
c. 32.
o Ivo par. 14.
c. 96. decret.
p Idem d. par.
14. c. 34.
q Cæsar. lib.
14. c. 39.
r 11 q. 3. c. 77.
Non solum.
& 78. Quat-
tuor.
s Burch. li. 16.
c. 28.

t 20. q. 1. c. 1.

verò ex nona synodo dictum esse putant quòd
 canones Basilij positos post canones octavæ
 synodi crediderit aliquis esse ex nona synodo.
 A. Ludere mihi videntur qui hæc dicunt. (11)
 De aliis dices cùm libebit.

ADDITIONES.

(1) IN Gregoriana editione inscriptio capitis 7.
 dist. 63. est: *Item ex septima synodo, qua est
 secunda Nicæna 350. Episcoporum c. 3. Omnis electio
 Episcopi. De eodem capite scriptum est lib. 1. dialo. 9.
 addit. 10.*

(2) Eiusdem distin. 63. capitis 1. & 2. inscriptio-
 nes retulimus lib. 1. dialogo 4. addit. 1.

(3) Capitis 22. distin. 54. hæc in eodem libro Ro-
 mano inscriptio est: *Probatum auctoritate octavæ sy-
 nodi, in qua sic statutum legitur: Abbati vel mona-
 cho monasterij servum non licebit &c. dare non potest
 &c.* In margine est: *Isidorus Hispal. in reg. monach.
 de famil. vita. Et in Notis, post alia: Caput autem
 quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est
 quàm apud Isidorum Hispalensem in reg. monach. c.
 de famil. vita. Et vers. Vnde in alio capitulo præfata
 constitutionis hæc ratio redditur. Injustum est enim
 &c. additur in Notis: Injustum] Infrà 17. q. 4. c.
 In venditionibus. vers. Injustum. hoc ipsum citatur
 ex Concilio Agathensi, ubi etiam extat c. 55;*

(4) Hæc est in eodem libro inscriptio capitis 26.
 In omnibus. distinctione 81. *Item ex VII. synodo. In
 Notis est: Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis
 citatur ex septima synodo, in cuius sanè postremo capite
 aliqua huc spectantia habentur. Ceterum in plerisque
 citatur ex octavæ. & sententia videtur sumpta ex c.
 83. Asceticorum beati Basilij, cuius regulas sub nomi-
 ne octavæ synodi sæpe citari alibi notatum est.*

(5) Ante caput quartum *Alienus sit.* distinctione
 90. in eodem libro hæc verba sunt: *Item ex octava
 synodo. Et in margine est: Burc. l. 10. c. 52. & 54.*

Ivo p. 13. c. 55. & 53. ex Conc. Moguntino. In Notis additur: In libello B. Basilij de institutis monachorum Rufino interprete (qui nuper Colonia cum regula B. Benedicti est impressus) c. 42. in ultima responsione habetur prima pars hujus capituli usque ad ver. abjiciatur.] Qui murmurans] Ejusdem libelli c. 50. penultima interrogatio sic habet: Si verò etiam &c.] Juxta mensuram] Hæc pars non habetur in eo Basilij loco. Apud Burchardum verò & Ivonem (à quibus citatur ex Concilio Mogunti.) sic legitur: juxta mensuram opusque peccati, quia in hoc sententia &c.] Capituli quinti ejusdem distinctionis inscriptio est: Item ex eodem. Si quis monachus contentiones &c. In margine additur: Abest à multis exempl. quod ad vocem monachus refertur. Est etiam in margine: In regula Isidori c. 17. Burc. l. 10. c. 62. Ivo p. 13. c. 63. Et vers. Qui contentiosus, additur in margine: In sententiis patrum c. 96. ex statutis seniorum. Burc. l. 10. c. 53. Ivo par. 13. c. 54. In Notis hæc sunt: Si quis monachus] Hanc priorem partem Burchardus & Ivo citant ex Concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice librorum sexdecim lib. 5. c. 22. Abest autem ferè ubique, etiam in multis Gratiani exemplaribus, vox monachus. Tam diu] Apud Burchardum & Ivonem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro sententiarum patrum c. 96. ex statutis seniorum) legitur, ita peccateat qualiter culpæ qualitas existat.

(6) Inscriptio capituli noni Qui per pecunias. i. q. 1. in eodem libro hæc est: Item ex octava synodo. In margine est: Novella 6. c. 1. & non. 123. c. 3. apud Julian. Antecessorem. Ans. l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 121. Et in Notis: Octava] In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc citatur ex septima synodo, in qua capitulo quinto refertur canon trigessimus Apostolorum ad hanc rem faciens. In epistola autem Tarasij ad Hadrianum Papam (qua in exemplaribus bibliotheca Vaticana & aliis est in fine ipsius septima synodi) refertur canon 22. synodi quæ in Trullo, his verbis: Eos qui per pecunias ordinati sunt, sive Episcopi, sive quicumque Clerici, & non secundum probationem

& vitæ optionem, deponi præcipimus; sed & illos qui hos ordinasse noscuntur. *Extat etiam hac de re epistola Basilij ad Episcopos sibi subiectos.*

(7) Caput secundum *Si quis omnem.* I. q. 7. in eodem libro ita inscriptum est: *Item ex septima synodo.* Et in margine est: *Ex actione I. in 7. anathematis. Deus-dedit p. 2. Ivo p. 4. c. 198. Ex epist. Tarasij ad Ioannem. Ivo p. 5. c. 121. Ans. l. 6. c. 87.* Hæc erant ita distinguenda ut ab illis verbis *Ex epist. ad vers.* Omnis pertinerent, non ad principium capitis. Id in Notis meliùs distinguitur in hunc modum: *Si quis] Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septima synodi; sed non ex versione Anastasij Bibliothecarij, qua alioqui sæpe uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima, anathematismo septimo. Omnis Episcopus] Hinc usque ad vers. Tarasius Patriarcha sumpta sunt ex epistola Tarasij ad Ioannem Presbyterum, omissis tamen interdum nonnullis verbis. quæ quidem epistola in versione Anastasij est post actiones & canones septima synodi; sed in nova versione impressa in tomis Conciliorum est ante ipsam synodum. Tarasius] Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasij ad Hadrianum (de qua dictum est sup. q. 1. ad c. Eos qui) aut ex quinto capite septima synodi. quib. locis refertur canon trigessimus Apostolorum. Quicumque per pecuniam] Hæc habentur etiam novella 123. c. 4. apud Iulian. Antecessorem. Si verò religiosam] Hæc non sunt in canone Apostolorum. In eodem vers. Tarasius. in margine est: *In epist. Tarasij ad Hadrian. in 7. syn. c. 5. ex can. Apost. 30. Et vers. Quicumque per pecuniam: In ea. ep. c. 5. ex Conc. Chalc. c. 2. Novella 123. c. 24. apud Iulian. Anteces. Et vers. Qui post baptismum. Conc. Neocas. c. 9. Et vers. Similiter. Can. 26. al. 28. Aposto. dist. 63. Omnis elec. Can. Apost. 29. al. 31. & in sept. syn. c. 3.**

(8) Hæc est capitis septimi *Si quis falsum.* 5. qu. 6. in eodem libro inscriptio: *Item ex octava synodo.* In margine est: *In regula Isidori c. 17. Et in Notis: Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen Paleæ. quod sublatum est auctoritate omnium vetustorum exemplarium, quotquot collata sunt. Extat autem in*

regula monachorum B. Isidori c. 17.

(9) Ante caput 18. *Cum excommunicato*, II. q. 3. hæc in eodem libro verba sunt: *Item Isidorus in regula monachorum cap. 18.* Et in margine est: *Polyc. ibid. (hoc est, l. 7. tit. 1.) Burc. l. II. c. 31. & 32. Ans. l. 12. c. 16. Ivo p. 14. c. 95. & 96.* In Notis; *Prior pars hujus capituli usque ad vers. Si quis enim habetur in regula sancti Isidori (qua missa est ex Hispania) c. 18. ex qua citat hoc Smaragdus in expositione regulae sancti Benedicti c. 26. excepta tamen ista clausula, nisi quæ ad eandem excommunicationem pertinent, qua neque in regula B. Isidori legitur neque apud Smaragdum. Est tamen apud Burchardum & Ivonem. Si quis enim]* Hæc usque ad finem refert Smaragdus ex quodam Magistro monachorum. quod notabitur infra eadem c. *Si quis frater.* Inscriptio cap. 28. *Si quis frater.* ejusdem quæstionis hæc est: *Item ex octava synodo.* In margine est: *Sup. eadem* *Cum excommunicato.* *Burc. l. II. c. 32. Ivo p. 14. c. 96.* In Notis additur: *Canon hic neque habetur in octava synodo, qua habita fuit tempore Nicolai primi, (immo Hadriani secundi) neque in alia qua & ipsa nominatur octava sub Ioanne octavo celebrata, qua in bibliotheca Vaticana servantur. Multa verò qua à Gratiano ex octava synodo citantur, in regulis Basilij, Isidori, & aliis scriptis ad monachos pertinentibus inventa sunt. Hoc quidem sup. ead. Cum excommunicato. fuit tributum Isidoro, quemadmodum etiam à Burchardo & Ivone. Sed Smaragdus in expositione regulae B. Benedicti c. 26. cum antea egisset de monacho à suo preposito excommunicato, hæc scribit valde similia. Hinc quidam Magister monachorum ait: Si quis verò frater aut palam aut absconsè cum eo fuerit locutus aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam. qua lectio convenit cum l. ctione Burchardi & Ivonis.*

(10) Quod attinet ad caput 77. *Non solum ille.* ejusdem quæstionis 3. in libro Romano inscriptio hæc est: *Item ex octava synodo.* Et in margine: *Isidorus l. 3. de sum. bono c. 59.* Et in Notis: *De hac inscriptione octava synodi notatum est sup. ead. q. 3. si quis*

frater. Inscriptio capitis 78. *Quattuor modis*. ejuldem
 questionis est: *Vnde Gregorius ait*. In margine est:
 Isidorus l. 3. de sum. bono c. 58. *Burc. l. 16. c. 28.*]
 Ad illa, *animum alicujus corrumpimus*, additur:
Al. muneris alicujus corrumpitur. *Isid.* & pro voce
adversarium, *al. adversa*. In notis est: *Apud Gre-*
gorium non est inventum, sed apud Isidorum, quem
admodum citat Burchardus, & paulo etiam plenius.
& sequitur nonnullis interjectis post caput Qui rectè.
suprà eadem.

(11) Gratiani verba sunt ante caput primum causa
 20. q. 1. in eodem libro: *probatur auctoritate nona*
synodi. Firma autem &c. In Notis est: *Nonæ] In*
nonnullis vetustis exemplaribus est, octavæ. Verum in
octava ab Hadriano II. habita non habetur, sed in
libro B. Basilij de institutis monachor. Ruffino inter-
prete c. 8. Similia etiam sunt apud eundem B. Basi-
lium in regulis fusiùs disputatis c. 25. Ac perfecta]
Hac non sunt in eo B. Basilij loco.

DE EADEM RE.

Dialogus nonus.

C. CUM pontificalem librum non edi-
 tum ad te nuper adlatum in manibus ha-
 berem, incidi in extrema tempora Innocen-
 tij tertij. Illic inveni mentionem Gratiani
 fieri his verbis, quæ tibi meliùs in libro ipso
 indicavero, quia sunt quædam mihi valde
 ignota. A. Ostende locum. Neque enim in-
 gratum erit de Gratiani vita aut tempore cog-
 noscere. C. *Hoc anno (scilicet MCCXV.)*
Gratianus monachus de Clusa civitate Tusciæ
natus Decretum composuit, ut dicit Hugucon-
feria q. VI. c. for. Floret etiam Magister Pe-

trus Lombardus, qui sententias composuit. B. Si hæc vera sunt, cur in eo libro nihil est post Innocentium minorem conscriptum? Certiora sunt quæ alij de Eugenio tertio referunt, & ab eodem Gratiano scribunt mentionem fieri anni MCL. A. Quærat locus in formulis appellationum & apostolorum. B. In libro Antonij Democharis sic est: *Pridie Kalendarum May, anno dominice incarnationis, MCLXI. Indictione IV. & in margine: alias MCV. feria IV.* His addit Contius: *Sic in meo manuscripto.* C. In alia veteri editione est etiam MCV. *fran. IV. ineptè pro feria quarta. & in scholiis: MCV. Dicit H. quòd hic est falsa littera, quia non sunt tot anni quòd liber iste compositus fuit. Fuit enim editus docente Iaco. Bonon. in legib. & Alex. in theologia, qui fuit postea Papa Alex. III. & fuit anno domini MCL. ut ex chronicis patet.* A. Habeo alia scholia vetustiora. Cura ut liber adferatur. C. Eadem est scriptura numeri MCV. feria IV. & in margine hæc sunt: *Non currebat annus iste incarnationis tempore Gratiani, cum & ipse inseruit huic operi capitula Innocentij secundi, qui paulò præcessit Alexandrum contemporaneum Gratiano.* A. Ex his apparet deceptum fuisse illum historicum, & pro Hugone sive Hugucione secunda quæst. VI. c. *Forma* illa monstra peperisse. C. An, obsecro te, idem ille est qui H. notatur in scholiis? A. Ego eundem esse arbitror. (1) Sed nos ad octavam synodum revertamur. B. *Caussa xx. quæstione secun-*

2. q. 6. c. 30.
Post appella-
tionem. p.
Forma.

da extrema *a* sunt quædam verba quæ ex synodo nona Gratianus refert, ex Isidoro liber Tarraconensis *b*; sed Basilij verba sunt in monachorum institutis cap. iix. in teprete Rufino. (2) Causa xxvi. quæst. vii. c multa capitata sunt octavæ synodo inscripta quæ Basilio inscribi debuerunt, primo excepto, quod incertum est. Sine inscriptione refert Pœnitentiale Romanum *d*. Videtur esse epitome capituli xxxi. Concilij Carthaginensis tertij, ut in Notis tuis inveni. Aliud caput *e* selecti viri Basilij esse existimant in epistula ad Amphilochem capite lxxiii. Sine inscriptione est in eodem Pœnitentiali. (3) Tertium caput sex dictis Basilij Episcopi inscribunt Burchardus *g* & Ivo *h*. & in margine Ivonis legi, *In regulis brevioribus respon. ad interrog. viii.* Hoc idem selectis viris probatur. Quartum caput *i*, cujus initium est *Affectum*, eisdem regulis adscribunt capite quinto. Quintum caput *k* Burchardus *l* & Ivo *m* ex dictis Augustini inscribunt, Romani Basilio in regulis breviorib. cap. ix. (4) A. Laudanda est maxime horum patrum diligentia. B. Adhuc audies alia eadem ratione rectè mutata. Causa xxvii. quæst. ii. *n* ex octava synodo caput illud inscripserat Gratianus, cujus initium *Si quis conjugatus*. Ex dictis Basilij Episcopi Burchardus *o*, Ivo, *p* & Anselmus *q*. Basilij tantum nomen est in libro Cæsaraugustano *r*. Pars epistolæ Alexandri secundi ad Landulfum est in Panormia & in excerptionibus Ivonis, *s* cujus initium *Notificasti*. & post alia

a 20. q. 2. c. ult.
b *Tarrac. l. 6. cap. 260.*
c 26. q. 7. c. 7. Proqualitate.
d *Penit. Rom. tit. 9. c. 10.*
e *d. q. 7. c. 8. Hoc fit.*
f *d. q. 7. ca. 9. Pœnitentem. g* *Burch. li. 19. c. 59.*
h *Ivo par. 15. c. 55. dec. i* *e. q. c. 10. Affectum.*
k *e. q. c. 11. Erga eam. l* *Burch. li. 19. c. 64.*
m *Ivo par. 15, c. 78. d. c.*
n 27. q. 2. c. 21. Si quis.
o *Burch. lib. 9. cap. 45.*
p *Ivo par. 8. c. 183. dec.*
q *Ansel. lib. 10. c. 20.*
r *Cæs. l. 10. c. 65.*
s *Ivo l. 6. tit. 5.*

it. B.
 st post
 Cer.
 erunt,
 onem
 n for.
 B. In
 e Ka.
 ation.
 alias
 Sic in
 ne est
 quar.
 d hic
 quod
 us do-
 theo-
 I. &
 atet.
 ra ut
 ame-
 unt:
 mpo-
 operi
 eces-
 iano.
 isto-
 se-
 epe-
 qui
 esse
 lum
 un-

c. 11. panon.
& par. 8. e.
220. decr.
c. 33. q. 5. c. 2.

c. 11. panon.
& par. 8. e.
220. decr.
c. 33. q. 5. c. 2.

De pen. d. 2.
c. 1.

De consec. d.
2. c. 25. Ti-
morem.

22. q. 15. c.
18. Deforma.
I vol. 8. tit.
8. c. 33. panon.
& par. 12.
cap. 76. decr.

à Gratiano & etiam relata hæc sunt: *Sanctus enim Basilius de hac re taliter dicit. Si quis con- jugatus & c.* Selectis viris placuit: *Basilius in regulis fusiùs disputatis cap. XII. C.* Quid est quod in margine Ivonis legitur: *Ex synodo VIII. sub Photio Constant. celebrata penultimo canone, cui aliquot interfuere Episcopi Basilij nomine?* B. Unde hæc sumpta sint ignoro, (5) Caput primum dist. II. de pœnitentia non octavæ synodi est, ut Gratianus refert, sed Basilij in regulis brevioribus capite CCXXCIX. Extremum est caput XXV. de consecrat. dist. II. quod Gratianus ita inscripsit: *Ex octava synodo Basilius Episcopus dixit.* Id etiam inveniri in regulis brevioribus Basilij testantur. A. Quoto capite? B. Id etiam ignoro, quia is liber nondum à me lectus est. sed in quadam scheda est cap. 172. (6) A. Non omnia possumus omnes. Hactenus de octava synodo. Habésne aliquid ex Capitularibus Imperatorum præter ea quæ ante discessum tuum tibi ostenderam missa mihi à Latino Latinio & à Petro Ciacconio? B. Volumen attuli Capitularium quorundam Imperatorum post septem illos libros, quos nosti, editorum. Sed exceptis duobus ad Gratiani emendationem non pertinent. A. Duo illa, quæ sunt? B. Ex Concilio Trecenti sub Joanne octavo, item ex Fulberto Episcopo Carnotensi de forma fidelitatis, quem Philibertum Episcopum Gratianus appellat. sed Fulbertus dicitur in Panormia veteri Ivonis, Silibertus in edita, Fulbertus rectè dici-

tur in Ivonis excerptionibus & in libro Cæ-
 faraugustano. Illud quoque didicimus ex hoc
 libro Capitularium, ad quem hæc epistula
 Fulberti missa sit, & nomen Ecclesiæ cujus
 Episcopus erat, quæ ceteri omiserant A.
 Recita verba. B. *De forma fidelitatis inter
 dominum & fidelem suum. Glorioso Duci
 Aquitanorum Vvillielmo Fulbertus Carno-
 tensis Episcopus orationis suffragium. De for-
 ma fidelitatis aliquid scribere monitus & c. C.*
 Sûntne hæc sumpta ex libro feudorum, an
 post Gratianum illic scripta? B. Joannes Trit-
 tenhemius hunc Fulbertum sive Fulpertum
 ait fuisse sub Henrico primo Imperatore an-
 no plus minùs Christi millesimo decimo. Sic
 apparet antiquiorem fuisse Ivone Carnotensi
 & Gratiano, post quos fuerunt Gerardus &
 Obertus, qui librum feudorum scripserunt
 sub Friderico primo, qui anno Christi
 MCXC. mortuus esse dicitur. A. Gratum
 est hæc reperta esse, quæ me diù quærentem
 fefellerunt. Et memini à me doctum virum
 in Sicilia petiisse ut si quid de hac Philiberti
 epistula comperissem, sic enim appellari pu-
 tabamus, eum certiozem facerem. (7) De
 Concilio Trecensi videamus, de quo in libro
 Aimoini de gestis Francorum scio aliquid re-
 ferri. B. Ita est ut dicis. Sed apud Gratianum
 non multa verba sunt, si cum Ivone & aliis
 conferamus; in veteri autem libro aliis ver-
 bis Concilii sententia conscripta est. Est au-
 tem operæ pretium conferre singulorum ca-
 pitulum inscriptiones. *Vnde Ioannes Papa VIII.*

*C. es. lib. 6.
 c. 22.*

*Lib. 5. c. 37.
 17. q. 4. c. 21.
 Quisquis.*

scribit omnibus Episcopis. Sic Gratianus. At Ivo u : Ioannes VIII. in libro Gothica legis. Sine inscriptione liber Cæsaraugstanus x initio libri septimi, Ioannes Papa VIII. est apud Anselmum y. In veteri libro hæc inscriptio legitur : *Lex sacrilegum edita à Ioanne Papa coram serenissimo Luduvico Imperatore & Episcopis LIII. in Concilio Trecacensi, & eorum auctoritate iuncta Gothica legi: Per defectum sacrilegij. Addam, si placet, initium ex eodem libro, ut certius testimonium habeamus: Ioannes Episcopus servus servorum Dei omnibus Episcopis per Narbonensem atque Hispanicas provincias consistentibus Abbatibus, Presbyteris, cunctisque simul ordinibus divino ministerio mancipatis, necnon Comitibus, Vicecomitibus, Vicariis, Centenariis, Iudicibus, & omnibus in potestatibus constitutis, & omni populo, & cuncta simul generalis Ecclesie, salutem carissimam cum benedictione apostolica. Auctore omnipotenti Deo mediane incarnationis Domini nostri Iesu Christi (an.) DCCCLXXXVIII. xv. Kal. Sept. Indict. I. Domno videlicet Ludovico sereniss. Rege an. i. actum est hoc à nobis apud urbem Trechas pro statu sancte Dei Ecclesie synodale Concilium &c. A. Rectene anni cum Indictione conveniunt? B. Minimè conveniunt; & suspicor in utroque numero erratum esse, atque ita mutantum, an. DCCCLXXVIII. Indict. XI. quod existimo Aimoini verbis confirmari libro v. cap. xxxviii. Apud Ivonem in exceptionibus ita est: Ioannes Episcopus S. S. D.*

u Ivo lib. 2.
rit. 8. c. 1. &
2. panor. &
par. 3. c. 98.
decr.
x Cæsa. lib. 7.
c. 1.
y Ans. lib. 5.
c. 40. & 46.

omnibus Episcopis, Comitibus, Vicecomitibus, Centenariis, Iudicibus catholicis in Hispania & Gothia & provinciis degentibus omnique populo occidentali catholico salutem & apost. bened. Noveritis, dilectiss. filij, quia nos pro salute sanctæ Dei Ecclesiæ jussimus congregari synodale Concilium apud urbem Trechas; ubi sedentibus nobis in corona venit &c. Sineboldus sanctæ primæ sedis Narbonensis Episcopus cum suis suffraganeis Episcopis, & detulit nobis librum Gothicæ legis, ubi nihil habeatur de sacrilegiis &c. In libro Cæsaraugustano Ivonis verba sunt, his exceptis, & Gothia provincia degentibus, item Sigeboldus pro Sineboldus. & habebatur pro habeatur. Multa in utroque libro sunt ommissa, & hæc ipsa aliis verbis dicuntur quorum initium est: *Inter cetera autem oblatum est in eodem nobis Concilio primùm à Segebodo Narbonensis Ecclesiæ Metropolitanæ proclamationis libellus &c. A.* Magna varietas est. Sed de verbis à Gratiano relatis videamus. Sequiturne Gratianus Ivonis an alterius libri editionem? B. Ivonis, cujus nomine duo libri nuncupantur, quos te video Panormiam & excerptiones appellare, & dubitare utrum ejusdem sint scriptoris. Panormia usus fortasse est Gratianus, excerptiones non vidisse existimo. In hoc capite excerptionum libri ordinem secutus videtur, cum præpostere essent duo capita in Panormia collocata. Initium primi capitis est: *Sacrilegium enim committitur.* quæ verba Contius Gratiani esse credidit. Initium secundi: *Inspectis legibus*

Romanis. Ante vocem *sacrilegium* in excerptionibus est: *Hucusque Lex Papa.* quæ in fine capitis posterioris sunt in Panormia. In libro Cæsaraugustano vox *Hucusque* sola est. In veteri libro omnia aliis verbis explanantur, & illa omittuntur, *Sacrilegium enim committitur &c.* De varietate pœnarum sive multarum in raptores agitur. triplicem fuisse dicitur, ante Justinianum XII. auri librarum, à Justiniano V. auri obryzi librarum, à Karolo XXX. librarum examinati argenti constitutam. Hæc lenissima pœna, sed usu abrogata, restituitur, & DC. solidorum esse declaratur. *Presenti,* inquit, *ideo confirmamus edicto ut cujuscumque sit homo gentis vel ordinis, cujuscumque sit legis vel patriæ judex, si in pervasores aut violatores ecclesiasticarum rerum legem superiùs taxatam, id est, DC. solidorum summam judicare noluerit, aut pervasor sive violator, si pulsatus ab Episcopo vel Abbate seu Advocatis Ecclesiæ, persolvere noluerit, primum tertio secundùm Domini vocem admoniti, si non emendaverint, à ceterorum Christianorum communione sint separati &c.* Apud Ivo-nem post relatas multas Justiniani & Caroli, videlicet, inquit, *in triginta libras argenti examinati, id est, sexcentorum solidorum summam argenti purissimi; ideòque quisquis inventus fuerit reus sacrilegij, istam leniorem compositionem emendet ipsis Episcopis vel Abbatibus sive personis ad quos † querimonia sacrilegij justè pertinuerit &c.* Eadem sunt in libro Cæsaraugustano. Videtis igitur Gratianum ho-

† quas

rum verborum partem retulisse, partem omi-
 sisse. de triginta enim libris retulit, de DC.
 solidis nihil dixit, neque de excommunicatio-
 ne. In fine hujus capituli in veteri libro est:
Et subscripserunt Ioannes Episcopus servus
servorum Dei cum decem Archiepiscopis & xli.
Episcopis. (8) A. De ceteris aliud erit dicendi
 tempus. Nunc nobis surgendum est.

ADDITIONES.

(1) **V**ERBA Gratiani sunt in Gregoriano libro
 cap. 31. Romanis, *Post appellationem.* vers.
Forma apostolor. 2. q. 6. Pridie Kal. Maij anno Domi-
ni incarnationis MEXLI. Indictione quarta. In Notis
 est: MEXLI.) In vulgatis erat MCLXI. qui numerus,
 ut recte in glossa dicitur, constare non potest. Quod etiam
 confirmatur, quia quarta indictio, de qua hic est men-
 tio, non convenit cum anno illo. In manuscriptis autem
 varia sit lectio, hac visa est melior, qua notarum
 tantum transpositione restitui potuit, & quarta Indictio
 cum hoc anno concurrat. In scholiis: MEXLI.] Dicit
 Hugo quod hic est &c. ut in dialogo. In admonitione,
 ante Gratiani verba, præter ea quæ retulimus lib. I. ad-
 dit. 1. hæc sunt: In Chronico quod inscribitur Poma-
 rium Ecclesie Rhaevannatis, qui liber in bibliotheca Va-
 ticana servatur, hæc de Gratiano leguntur. Anno
 Christi MCLI. Gratianus monachus de Classa (in
 margine est: *Alij Clusio, alij Cinsa*) civitate Thu-
 ricæ natus, Decretum composuit apud Bononiam in
 monasterio sancti Felicis. Idem testatur Hugutio vetu-
 sissimus hujus codicis interpres secunda questione sexta
 cap. Post appellationem. & Vincentius in libro histo-
 riarum bis, semel libro vigesimo tertio cap. 31. loquens
 de Isidoro, & iterum lib. 25. c. 84. agens de Ivone &
 aliis decretorum collectoribus, & sanctus Antoninus par.
 3. hist. tit. 18. c. 6. Trittemius verò in libro de scripto-
 ribus ecclesiasticis Gratianum agnoscit hujus collectionis

auctorem; itémque in libro secundo de viris illustribus ordinis sancti Benedicti, quo tamen loco addit (ipsam fortasse operis inceptionem spectans) fuisse ab eo compositum anno Domini MCXXVII. Hanc collectionem Innocentius tertius in epistola ad Archiepiscopum Compostellanum vocat *Copus Decretorum*.

(2) Capitis quarti sive extremi Oportet insantes. 20. q. 2. in eodem libro hæc inscriptio est: *Vnde in nona synodo legitur. In margine est: Al. octava. Et in Notis: Est in eodem libello B. Basilij, & eod. capite, in quo est c. Firma. supra ead. q. 1. & sequitur continenter post illud. Vide paullò ante dial. 8. addit. 11.*

(3) Inscriptio capitis 7. Pro qualitate. 26. q. 7. in eodem libro hæc est: *Vnde in octava synodo legitur. In Notis est: Videri potest sumptum ex regulis brevioribus B. Basilij c. 106. quod notatum alibi est evenire in his capitibus qua ex octava synodo citantur. Capitis 8. Hoc sit. ejusdem quaestionis inscriptio sola voce ITEM constat. In margine est: Smaragdus in regulis B. Benedicti c. 24. In Notis: Caput hoc habetur in libello beati Basilij de institutis monachor. Rufino interprete c. 90. Ibi enim ultima interrogatio est hæc: Qualib. correptionibus &c. Responsio, Hoc sit &c. Itaque ex interrogatione & responsione confectum est hoc caput, sicut & duo sequentia, qua apud eundem Rufinum leguntur.*

(4) Eiusdem quaestionis caput nonum Pœnitentem. in eodem libro hæc pro inscriptione habet verba: *Ex eadem synodo evidenter ostenditur, cum dicitur. In margine est: Burchardus & Ivo citant ex dictis Basilij Episcopi, & in regulis illius brevioribus numero 8. est sententia hujus capitis. quod tamen acceptum videtur ex c. 24. ejusdem libelli de institutis monachorum, ubi secunda interrogatio sic habet: Pœnitentes &c. Responsio. Sicut Dominus &c.] Ante caput 10. Affectum illum. ejusdem quaestionis est vox ITEM pro inscriptione. Et in Notis est: Sententia hujus capitis est in regulis brevioribus num. 5. Acceptum tamen videtur ex c. 19. ejusdem commemorati libelli, in quo hæc est interrogatio: Quomodo quis debet &c. Responsio. Affectum illum &c.] Castos] Antea legebatur. cautos. Emendatum est*

ex libello Ruffini. In vulgata est contaminatos, Grace
 Ant. Ante caput 11. Erga eum. ejusdem quaestionis
 est etiam vox ITEM. Et in margine est: Burc. l. 19.
 c. 64. Ivo par. 15. c. 78. Et in Notis: Hoc etiam habe-
 tur in regulis brevioribus num. 9. In eodem vero libello
 c. 24. ultima interrogatio est hæc: Erga eum &c. Res-
 ponsio. Sicut præcepit &c. Apud Burchardum & Ivo-
 nem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initium sic ha-
 ber: Erga eum qui pro peccato commisso non pœnitet
 tales &c. quod magis convenit cum prædicta interroga-
 tione quam quomodo est apud Gratianum.

(5) Hæc etiam est inscriptio capitis 22. Roma-
 nis, cujus initium est Si quis conjugatus. 27. q. 2. Item
 ex octava synodo. In margine hæc sunt: Sent. ibid.
 (hoc est, Sent. 4. dist. 27.) Poly. ibid. (id est, l. 6.
 tit. 4.) Ans. l. 10. c. 20. Burc. l. 9. c. 45. Ivo p. 8. c.
 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85. In Notis est: Si quis
 conjugatus] Hæc usque ad vers. Nam si illo habentur
 apud B. Basilium in regulis fusiùs disputatis c. 12. Bur-
 chardus quidem, Polycarpus, & Ivo par. 8. c. 183.
 citant totum hoc caput ex dictis Baslij. Idem vero Ivo
 c. 220. & auctor Pannormia citant epistolam Alexan-
 dri secundi Landulpho scriptam, in qua hoc idem ex B.
 Basilio refertur. Et pars prior illius epistola refertur in
 33. q. 5. Notificasti. Inscriptio capitis secundi No-
 tificasti. de quo supra, hæc est: Item Alexander
 Papa 11. Landulpho in Corsica. Et in margine est: Ivo
 p. 8. c. 220. Pann. l. 6. c. 85.

(6) De pœnitentia distinctionis 11. capitis 1. in-
 scriptio in eodem libro Romano est: Item ex octava
 synodo. Si quis semel &c. In Notis est: Habetur in libro
 de institutis monachorum interprete Ruffino c. 22. ex Ba-
 silio in regulis brevioribus numero 289. Inscriptio capi-
 tis 25. de consecratione, distinctione secunda hæc est:
 Item ex octava synodo. Basilius Episcopus dixit: Timo-
 rum docet nos &c. In margine hæc sunt: Ex Baslij re-
 gulis brevioribus c. 172. Et in Notis: Hoc Baslij caput
 est ex versione Ruffini c. 70. quibusdam tamen omissis.
 Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus,
 & aliis ejusdem locis, ut alibi dictum est, videtur posse
 colligi regulas illas B. Baslij post octavam synodum in

codice quo Gratianus usus est fuisse collocatas.

(7) Gratianus ante caput 18. De forma. 22. q. 3. in eodem libro ita scribit : De forma verò fidelitatis &c. Sic invenitur in epistola Fulberti Episcopi. In margine hæc sunt : In usib. feudor. l. 2. tit. 6. Ivo par. 12. c. 76. Pann. l. 8. c. 122. Et in Notis : Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice Ecclesia Belvacensis, cujus hic est titulus : Glorioso Dni Aquitanorum VV. Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium.

(8) Caput 21. Quisquis inventus. 17. q. 4. in eodem libro ita inscribitur : Vnde Ioannes Papa octavus scribit omnibus Episcopis. In Notis hæc sunt : In epistola manuscripta Ioannis octavi scripta Episcopis & Abbatibus per Narbonensem & Hispanicas provincias constitutis præcipitur observari lex contra sacrilegos in Concilio Trecentensi edita coram Ludovico Imperatore & quinquaginta tribus Episcopis. Diversa autem sunt istius epistola verba ab iis qua recitantur & à Gratiano & à ceteris collectoribus ; sed eadem sententia. In margine est : Ans. l. 8. c. 40. Poly. l. 6. tit. 10. Ivo par. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79. Et vers. Idem. Si quis domum. supra 11. q. 3. Ad mensam. Ans. l. 5. c. 52. Et vers. Si qui monasteria. Ans. l. 5. c. 47. Burc. l. 11. c. 22. Ivo p. 3. c. 124. & p. 14. c. 96. Simile in Meldensi c. 60.

DE CAPITULARIBUS CAROLI
& Ludovici & aliorum Imperatorum.*Dialogus Decimus.*

C. LEGIS Gothicæ heri mentio facta est Joannis octavi tempore, quo jam Gothi in Hispania regnare desiderant ante annos fere centum septuaginta. Annon, amisso regno, leges etiam abrogatæ sunt? Cur in hoc jubetur Concilio ut in Hispania & Gothia hoc decretum addatur legi Gothicæ? Quid Gallis cum Gothia commune fuit? A. Nonne vides Narbonensem antistitem hoc petere? Narbonensis Gallia aliquando Gothia dicta fuit, & Gothorum Regibus paruit; postea se in libertatem vindicavit, & à Francis possessa est. Ea quoque Hispaniæ pars quæ Narbonensi conjungitur, Gothicis legibus usæ est, quibus & Galli Reges, quorum erat tunc suprema potestas, & Comites Barcinonenses urebantur, qui postea soli imperium in his locis obtinuerunt. Neque etiam credas in reliqua Hispania leges Gothicas fuisse abrogatas. Servabantur enim à Christianis. hodièque exstat is liber quod *Forum judicum* appellatur. C. Eum librum editum esse audivi à Petro Pithæo; & habere te scio aliquot hujus libri antiquiora exempla. Estne aliquid ex hoc libro sumptum apud Gratianum? A. Unius tantùm loci memini *a*, in quo de gradibus cognationum agitur *b*,

a *Vvisigo. lib.*
4. tit. 1.
b 35. q. 5. c. 6.
Primo gradu.

quem Isidori nonnulli esse crediderunt. Est autem ex Pauli sententiis & ex earum veteri interprete. Id caput non credo Gratianum ex Gothicis legibus accepisse, sed ex Burchardo *c* aut Ivone *d* aut aliis collectoribus *e*. (1) C. De septem libris Capitularium scire cupio, à quo scripti sint, & qua auctoritate, & quid auxilij ex eis Gratiano adferri possit. A. Quatuor libros Capitularium Caroli Magni & Ludovici Pij ejus filij atque Lotharij Ludovici filij Caroli nepotis Ansegisus Abbas Lobienfis, qui postea Senonensis Archiepiscopus fuit, edidit anno DCCCXXVII. imperij Ludovici Pij anno XIII. Indictione quinta. Primo & tertio libro continentur Caroli Capitularia, secundo & quarto Capitularia Ludovici & Lotharij. Libri singuli ita distinguuntur ut primo & secundo libro agatur de rebus ecclesiasticis, aliis duobus de ceteris rebus. Sequuntur tres libri à Benedicto Levita adjecti, quibus prætermiffa ab Ansegiso Capitularia eorundem trium Imperatorum continentur. Ordinem noli ab eo exposcere. contenti simus ipso collectionis opere; &, ut aiunt, quod dant accipiamus. Omnia ferè sine ulla inscriptione proponuntur, etiamsi ex aliis libris intelligamus cujus sint. Hæc ait fuisse apostolica auctoritate confirmata. nomina Pontificum subtrahit, præter Leonem, Sergium, & Gregorium. Sumpfit autem ea ex Maguntina bibliotheca, quæ tribus filiis Ludovici Imperatoris misit, Ludovico, Lothario, & Karolo Regibus.

c Burch. lib. 7.
c. 28.
d Ivon lib. 7.
tit. 12. c. 1.
panor. & par.
9. c. 64. decr.
e Tarrac. lib.
1. c. 272.

C. Quæ à te dicta sunt, eisdem libris confirmantur, an aliorum auctoritate? A. Utrumque proferre possum. Vide præfationem Ansegisi libro primo Capitularium, & alteram Benedicti Levitæ libro quinto, cujus partem refert Ivo f libro secundo Panormiæ & parte quarta excerptorum & liber Cæsaraugustanus g. Adde Sigebertum in chronicis & Joannem Trittenhamium. Et quia de auctoritate Capitularium dubitabas, licet verum sit hæc fragmenta esse constitutionum trium Imperatorum à privatis hominibus collecta, tamen, ut Benedictus ait h, apostolica auctoritate confirmata sunt. Lege etiam verba Concilij Meldensis cap. LXXIIX. *Vt capitula ecclesiastica à Domno Carolo Magno Imperatore necnon & à Domno Ludovico Pio Augusto promulgata obnixè observari precipiantur, sicut & legalia observanda esse noscuntur.* & cap. LXXX. ad Carolum Calvum Ludovici Pij filium: *Capitula patris vestri sine refractione de cetero conserventur, ac capitulis vestra religionis ab exiguitatis nostra ministerio oblati hoc diploma, si complacet, adnectantur.* Sic multa capita referuntur hujus collectionis in Concilio Trosleiano, in Ticinensi, & in Coloniensi sub Carolo tertio. Leonis quarti ex epistula ad Lotharium Augustum verba referunt Ivo i & Gratianus k & liber Cæsaraugustanus l: *De Capitulis vestris vestrorumque prædecessorum irrefragibilibus custodiendis & conservandis, quanto valimur & valemus Christo propitio & nunc &*

f Ivo lib. 2.
tit. 12. c. 11.
panor. & par.
4. cap. 174.
decr.
g Cæsar. lib.
2. c. 33.

h Lib. 7. c.
478. Capitul.

i Ivo lib. 2.
tit. 12. c. 12.
panor. & par.
4. cap. 176.
decr.
k Dist. 10. c.
9. De Capitulis.
l Cæsar. lib. 1.
c. 62.

*in eum conservaturos modis omnibus profite-
mur. (2) B. Exstantne integri septem libri
Capitularium? A. Multa desiderantur, ut no-
tatur in triplici appendice post librum quar-
tum, & libro sexto post caput cclxxxix,
usque ad cccxxx. & libro septimo post ca-
put cccclxxix. ad dlxxx. Adjecta sunt
postea duabus collectionibus capita xxviii.
& capita ccxcvi. Ex quo evenit ut non om-
nia quæ Ivo & Anselmus & Deus-dedit &
alij collectores in Capitularibus esse referunt
inveniantur. Sed tempus est ut Gratiani ca-
pita cum hoc libro conferamus. B. Quæ in
legibus Longobardorum esse dicuntur ex Ca-
rolo & Ludovico & aliis Regibus sumpta, eis-
dem verbis scripta sunt quæ in Capitularibus
inveniuntur? A. Inveni nonnulla. Sed melius
sunt in illis legibus, quod habent singula in-
scriptiones suas, & certis titulis collocata sunt.
Non pauca etiam ex his Capitularibus inveni-
untur in Conciliis Maguntino, Parisiensi, Vorma-
ciensi, & aliis. Et suspicor fontem hunc Ca-
pitularium fuisse ipsa Concilia atque conven-
tus in quibus Imperator cum Episcopis &
aliis Consiliariis de rebus tam ecclesiasticis
quàm profanis agebat. Sic in Concilio Tro-
leiano appellantur Conciliorum pedissequa
hæc Capitularia Principum. Apud Gratia-
num distin. lxiii. hanc inscriptionem inve-
nietis: *Ex primo libro Capitularum Caroli &
Ludovici Imperatorum.* Eisdem ferè verbis
utuntur Deus-dedit Cardinalis & Anselmus
Lucensis. Extat lib. i. Capitular. Caroli cap.*

Dist. 63. cap.
34. Sacror.
Deus-d. c. 1.
Ans. lib. 4. c.
41.

LXXXIV. & in additis posterioribus cap. i. In verbis non magna varietas est. Pro *ut Dei nomine* illic scriptum est *ut in Dei nomine*; & pro *potiatur*, *potiretur*; & pro *præbemus*, *præbimus*. (3) Ante hoc caput positum est quod Gratianus caussa xvi. retulit ex libro Capitulorum Caroli & Ludovici. Id Anselmus *m* quoque proximum superiori colloca- vit. Illic tamen est Caroli caput LXXXIII. & in additis posterioribus in præfatione. Varietas non est contemnenda. Pro *verum etiam Deo opitulante conferre optamus* scribe *verum etiam multa Deo opit. con. optamus*. Vocem *multa* habet Anselmus; sed pro *optamus* scribit *temptamus*, quod reicio. Pro illis, *Vt autem ab ecclesiasticis officiis de dividendis rebus Ecclesia suspicionem*, Anselmus habet, *tamen ut ab ecclesiasticis de non vendendis rebus Ecclesia suspicionem*. Libro primo Capitularium est: *tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem*. & in additis eadem verba sunt, excepta voce *illius*, pro qua est, *ullius Ecclesia*, aptius. B. Non dubium est quin vox *officiis* tolli debeat, cetera ferre possem. A. Post vocem *temporibus* desiderantur hæc: *qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint*, quæ etiam Anselmus omisit. (4) Quod apud Gratianum ita inscribitur, *Vnde in libro Capitulorum CLXXV. cap. legitur, Si quem poenituerit &c.* ex interprete Codicis Theodosiani sumptum est lib. ix. tit. de abolitionib. constit. i. quæ secunda est in Codice

16. q. 1. cap.
59. Quia iux-
ta.
m Anselm. d. lib.
4. c. 42.

2. q. 3. c. 8.
Si quem.

Justiniani. Apud Ivonem quoque inscriptio mendosa est cap. xx. Pro *si cum accusato scribendum si ei cum accusato*. Pro illis, *per obreptionem convenerit de colludis &c.* illic est *per corruptionem de absolute reatus convenerit, is qui reus probatur, remoto colludis pœnam excipiat &c.* Hæc etiam verba non rectè Ivo retulit. Cetera dicentur alio die. Hodie pensum absolvimus.

A D D I T I O N E S.

(1) **L**IBRO priori, dialogo 6. addit. 4. retulimus quid in editione Romana de inscriptione & Notis c. 6. *Primo gradu. 35. q. 5.* scribatur.

(2) De inscriptione capituli noni *De capitulis. distinctin. 10.* actum est lib. 1. dial. 19. addit. 12.

(3) Inscriptio capituli 34. *Sacrorum canonum. distinctin. 63.* in eodem libro hæc est: *Item ex primo libro capitulorum Caroli & Ludovici Imperatorum c. 84.* In margine est: *Al. Capitularium. Et: Ans. l. 6. c. 6.*

(4) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capituli 59. *Quia juxta. 16. q. 1.* Item ex libro primo capitulorum Caroli & Ludovici Imperatorum c. 83. In margine est: *Deus-dedit p. 5. Ans. l. 4. c. 43.* Pro *ut* autem est, *Al. Tamen ut.* In Notis est: *Ecclesiasticis] Sequebatur officiis. quæ vox neque in vetustis neque in ipso capitulari est. Refertur enim ad homines, non ad officia. Dividendis.] In capitulari impresso legitur, non dividendis. In capitulis autem manuscriptis, quæ ab Episcopis provinciarum Rhemensis & Rothomagensis Ludovico Regi missa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia: Quia verò Carolus Princeps, Pipini regis pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes res Ecclesiarum ab eis separavit atque divisit, pro hoc solo maxime est æternaliter perditus. Nam sanctus Eucherius Aurelianensis Episcopus &c. Hujus historia mentio etiam*

est in vita beati Eucherij Episcopi Aurelianensis & beati Rigoberti Archiepiscopi Rhemensis. Qualis verò esset huiusmodi ecclesiasticorum bonorum divisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo capitularium ante capitulum istud 83. sic exponitur: Tempore Hadriani Papæ & Karoli Magni Imp. &c.]

(5) Ante caput octavum *Si quem pœnituerit.* 2. q. 3. in eodem libro hæc verba sunt: *Vnde in libro capitularium c. 175. legitur.* Et in margine est: *Cod. Theod. lib. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione.* Et: *Ivo p. 16. c. 251.* In Notis est: *Per obreptionem*] *Apud Ivonem legitur: Factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam excipiat legib. constitutam. Sed in interpretatione legis primæ, quæ est in Codice Theodosiano, hoc modo; per corruptionem de absolutione reatus convenerit, is qui reus probatur, remoto colludio pœnam excipiat legibus constitutam.*

DE EADEM RE.

Dialogus undecimus.

C. LATINAMNE vocem, an barbaram, esse dicemus Capitulare sive Capitularia? A. Annon rectè deducitur à capite capitale crimen & capitalis homo? C. Rectè. A. Sicigitur à capitulo *capitularis* & *capitulare* pro *capitulalis*. quod ineptum esset. sic etiam à sæculo sæcularis, ab angulo angularis dicitur. C. Quis ex veteribus Latinis hac voce usus est? A. Non omnium veterum libros habemus. Ex illis deperditis existima hanc erutam vocem fuisse. Acta Capituli multi capitularia dicunt, & syndicum capituli capitularem. Non ineptissimum id qui-

dem videtur. C. Qui librum capitularem dicunt, quod Capituli sit, minus peccare videntur quam qui ideo volumen capitulare dicunt quod in multa dividatur capitula & quasi collectio sit multorum capitulorum. A. Non igitur de voce ipsa quærendum fuit an esset Latina, sed de usu vocis in hac notione. Et mihi quidem à barbaris inductum esse arbitror Caroli & Ansegisi & Theodulfi temporibus. Sed ut ad Gratianum redeamus, in hac voce usus est caussa XI. cap. XXXIIX. Nam post duas constitutiones relatas sic ait: *Hæc si quis antiquata contendat, quia in Iustiniani Codice non inveniuntur ita inserta, per Carolum renovata cognoscat, qui in suis Capitularibus ait inter cetera. Volumus atque precipimus &c.* Sic etiam Anselmus inscripsit: *In Capitularibus Caroli Imperatoris.* In libro Casaraugustano inscriptio desideratur. Exstant hæc verba in lib. VI. Capitular. cap. CCLXXXI. B. Caroli esse hoc caput ego dubito, cum liber sextus, ut heri dicebas, Benedicti Levitæ sit, qui Caroli, Ludovici, & Lotharij capita collegit ab Ansegiso prætermissa, neque distinxit singula cujus essent. A. Sinolis fidem habere Anselmo & Gratiano hoc dicentibus, ego te aliis probationibus non convincam; nisi fortè multitudine nominum ut gearis, qui Carolo potiùs quam ceteris subditos se esse patiantur. Romani, Franci, Alamanni, Bajuvarij, Saxones, Thuringij, Frefones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vascones, Beneventani, Gothi,

11. q. 1. c. 38.
Volumus.

Anf. lib. 3. c.
105.
Cas. lib. 5. c.
13.

Hispani. B. De Lothario facilè cedam hac in re. At de Ludovico difficiliùs, in primis præfertim imperij annis post mortem patris. Sed cur hic Franci à Gallis separantur, & à Romanis Longobardi & Beneventani, inter quos Vascones interponuntur? A. Romanos omnibus præferri ab Imperatore Romanorum mirandum non est. Francos Germanos fuiffe creditur, & regale nomen diù in Gallia obtinuerunt, unde Reges Francorum dicebantur atque dicuntur, ut Gothi in Hispania Reges Gothorum. Gallos fortasse vocat Italos ex Gallia togata. Cur Vascones post Langobardos posuerit, bellorum ordinem secutum fuiffe credo. Illis enim victis, malè pugnavit cum Vasconibus. Extremi ponuntur Beneventani, Gothi, & Hispani, ut qui longiùs à sede imperij abessent. B. Beneventum à Romana urbe propiùs abest quàm Vascones. A. Non hanc sedem imperij statuo, sed Parisiorum urbem aut Aquisgranum. C. Gothos intelligis Gallos, an Hispanos, an ex ultima Gothia, quæ olim Scandinavia dicebatur? A. Ex Narbonensi provincia & illi conjuncta parte Hispaniæ, ut heri diximus. Sed de varietate verborum videamus. Pro *ditioni nostra* illic est *nostra ditioni Deo auxiliante*. Pro *quocumque* est *licèt quocumque*. Pro voce *astrikti*, & voce *annexi*, illic est *constrikti & connexi*. Pro *ex xvii*. (quod etiam est in Capitularibus) videtur scribendum *ex xvi*. ut est in Codice Theodosiano Cujacij. Pro *Blavij* scribe *Ablavij*. Pro illis, *quam illi* &

omnibus per scripturam misimus, illic est, omiſſa voce quam, illi & omnibus reſcriptam ſumpſimus. Ante verbum poſuimus adde tam Clericorum quàm & laicorum. Pro lege cunctorum perpetua teneant, illic est, lege cunctorum perpetua tenendam. Sed utrumque diſplicet. Anſelmi & Cæſarauguſtani varietatem cognoſcamus. B. Hæc poſtrema verba Gratiani adgnoscunt. Illud rectè utrobique est, Deo auxiliante & ex xvi. & Ablavij & conſtricti & connexi. in ceteris favent Gratiano. Sed quid tu pro illis verbis extremis ſubſtitueres? A. Imp. Conſtantine Aug. Ablavio P. P. Quicumque itaque &c. B. Quæ ſimilitudo eſt inter has & illas voces? A. Nulla prorsùs, niſi fortè aliud C. noſtro videatur. C. Id cogitabam. Pro lege cunctorum, Imp. Conſt. ferri potuit; præſertim ſi l. pro lege ſcribas. vox perpetua in P. P. converti poteſt. Voci teneant aut tenendam non video eſſe locum; niſi ex voce fiat extrema Conſtantine. A. Finge ſiſſe ſcriptum tenendam perpetua, aut pro P. P. Pr. Prat. (1) B. Cur Theodoſius appellatur à Gratiano a hujus conſtitutionis ſcriptor? A. Quia in Codice Theodoſiano eſt. Sed meliùs Ivo b & Anſelmus c ex Capitularibus ſumpſerunt. quamvis numerus mendoſus ſit. B. Cur dividuntur illa verba d Omnes itaque cauſa &c. à ſuperioribus, cùm in conſtitutione Conſtantine conjuncta ſint? A. Ineptè factum exiſtimo. Sed & ſeparata Ivo e in Panormia retulit, Imp. Theodoſij nomine adſcripto. C. Cur cap. xi. appellatur quæ

a 11. q. 1. c. 36
Quicumque.

b Ivo par. 16.
cap. 312. decr.
c Anſel. d. c.
105.
d c. 37. e. q.
Omnes.

e Ivo lib. 5.
tit. 2. c. 1. pa-
nor.

constitutio prima est sub tit. xii. de episcopi-
pali iudicio? A. Cujacius fatetur extra ordi-
nem eum titulum se invenisse. Carolus for-
tasse non capitulum xi. sed titulum scripsit.

(2) Alia capita perquiramus. Causa xvii. quaest. i v. duo capita sunt ex Capitularibus sumpta. Prioris inscriptio est: *Item ex libro v. Capitularium*. Posterioris: *Item ex eodem lib. vi. Caput illud est libro tertio cap. xxv. hoclib. vi. cap. xc. Capitularium. Caroli legem esse illam constat, tum ex Ansegiso, qui eam libro tertio retulit, tum ex lib. i. tit. ix. de homicidiis liberorum hominum legum Langobardicarum. Utrumque caput refert Ivo in Panormia & in excerptionibus & liber Cæsaraugustanus f ex Capitularibus, sed aliis verbis. ex Concilio apud Theodonisvillam, quod exstat, Burchardus g & Ivo h in excerptionibus. Varietas in Gratiani & aliorum verbis hæc sola est, quòd in Capitularibus additur, post illa *Qui monachum, cccc. solid. culp. jud.* quæ mihi interpretari non licuit. Fortè scribi debuit *comp. jud. pro compositione iudicetur*. B. Quod de Presbytero occiso dicitur, ut dc. solidis componat, simile est illi quod Joannes VIII. Carolum constituisse referebatur i. A. Rectè admones. Sed in Concilio apud Theodonisvillam, non de occiso, sed de vulnerato, id statuitur. Et ut C. noster novum verbum discat, recitet ex Burchardi libro, quem habere video, Concilij verba. C. *Si quis Presbyterum calumniatus fuerit & spassaverit &c.* Et alio ca-*

17. q. 4. c. 27.
Qui subdia-
conum. &c.
28. Qui occi-
derit.

Ivo lib. 8. tit.
2. c. 2. pa-
norm. & par.
10. c. 9. &
10. decret.

f C. es. libr. 7.
c. 7.

g Burch. lib. 6.
c. 5. & 6.
h Ivo par. 10.
c. 134. & 135.
decret.

i Dialo. 9.

pite: *Si Presbyterum quis malè tractaverit & spassaverit &c.* Monstri genus videtur hæc vox: quæ si à spatha deducitur, *spassaverit* scribi debuit. Ego *vulneraverit* maluissem aut *sauciaverit*. A. Sit ita, per melicet. (3) De illo videamus quod est de consecratione dist. iv. *k Monachi sibi compadres commatrive non faciant, nec osculentur feminas.* Idem libro Capitulorum inscripsit Gratianus, & Capitulorum lib. vi. cap. ccccxxiv. Ivo in Panormia veteri. In edita est, *epistolarum tit. vii. cap. xv.* & in excerpationibus *Capitularium lib. vii. cap. ccccxciv.* Sic etiam est in libro Cæsaraugustano *m* & in titulis capitulum libri vii. *Capitularium.* Ipsius enim capituli verba desiderantur. (4) In eadem distinctione caput *cxxvi.* *n* ita inscribitur: *Item Capitulorum libro v. cap. lxxvi.* & apud Ivonem *o* in Panormia edita Cypriano adscribitur libro vi. cap. *lxxvii.* Sed in veteri est: *Capitulor. lib. vi. cap. lxxvii.* & in excerpationibus, excepta prima voce, pro qua est *Capitularium.* Id confirmatur ipso libro *Capitularium.* (5) Extremum sit distinct. v. cap. xxxiv. *p* quod Gratianus inscripsit: *Item libro v. Capitulorum.* & Ivo *q*: *Libro v. Capitulorum cap. clxxxv.* Sed in ipso libro *Capitularium* bis est lib. v. cap. *cxv.* & libro vii. in additis cap. *clxxiii.* Eadem verba sunt Concilij Maguntini cap. ix. quod sub Carolo Magno Imperatore habitum est. Ejus Concilij *xxv.* capita sunt in *Capitularibus.* (6) Hæc sint de *Capitularibus* dicta. Cras velim

k De consecr.
d. 4. c. 104.
 Monachi.

l Ivo lib. 1.
tit. 2. c. 74.
panorm. &
part. 1. cap.
133. decr.

m Cas. lib. 9.
c. 42.

n De consecr.
d. 4. c. 126.
 In Sabbato.
o Ivo lib. 1.
tit. 2. c. 96.
dec. & par. 1.
c. 112. dec.

p De consecr.
d. 5. e. 34. In
 omnibus.
q Ivo par. 6.
c. 402. decret.

DIALOGUS UNDECIMUS. 333
de Nicolai Papæ primi epistulis agamus. Te
enim attulisse quasdam ex veteri libro des-
criptas cognovi.

A D D I T I O N E S.

(1) **G**RATIANI verba sunt ante caput 37. Ro-
manis, cujus initium *Volumus. 11. q. 1.*
Hæc si quis antiquata contendat &c. ut in dialogo. per
Carolus renovata cognoscat, qui in suis capitularibus
lib. 6. cap. 281. ait inter cetera. In margine est: Ans.
ibid. (hoc est. l. 3. c. 108.) In Notis est: Rescriptam
sumpsimus] Sic est emendatum ex Capitulari. Antea
legebatur, per scripturam misimus.] Ad illa verba,
lege cunctis perpetua teneant, additur in margine:
lege cunctis perpetuo tenendam] orig. In scholiis: Ca-
pitularibus] Id est, in Longobarda, non tamen in-
venitur, qua in ea nunc est, sed in Gallia. Gentium
nomina hæc sunt: tam Romani quàm Franci, Ale-
mani, Bavari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Fri-
sones, Galli, Brittones, Longobardi, Guascones, Bene-
ventani, Ghoti, Hispani. De aliis verbis videatur edi-
tio Romana.

(2) Eadem quæstione prima, inscriptio capitis 35.
Quicumque litem. in eod. libro est: Vnde Theodosius
Imperator. In margine hæc sunt: Cod. Theodos. l. 16.
de episcopali iudicio l. 1. par. Quicumq. ext. de iudic.
c. Novit. Capitul. l. 6. c. 281. Ans. l. 3. c. 108. Ivo p.
16. c. 312. In extremo capite additur in Notis: Diri-
gatur] In Cod. Theodosiano lib. 16. tit. de episcopali
iudicio. l. prima, que repetitur lib. 6. capitul. c. 281.
& in Concilio tertio Valentino sub Lothario, & apud
Ivonem & Anselmum sequuntur hæc: Multa enim qua
in iudicio captiosa præscriptionis iuricula non patiuntur
investigat & promit sacrosancta religionis auctoritas.
ac statim adnectitur caput sequens: Omnes itaque
cause. Ante caput 36. Omnes, eadem quæstione est
tantum: Item ibid. Et in margine: Capitul. ibid. Ans.
ibid. Ivo ibid. Pann. l. 5. c. 23.

(3) Capitis 27. *Qui Subdiaconum. 17. q. 4. in co-*

dem libro inscriptio est : *Item ex lib. 3. Capitul. c. 25.*
 In margine sunt hæc : *Et in Conc. Trosleiano c. 13. &
 inter leges Longobard. tit. de homicid. lib. hominis, l.
 27. Pan. l. 8. c. 7. Burc. l. 6. c. 5. Ivo p. 10. c. 9. &
 134. similia quedam.* Inscriptio capituli 28. *Qui occi-
 derit, eadem quaestione est : Item ex lib. 6. capitul. c.
 50. Et in margine : Ivo p. 10. c. 10. Pann. l. 8. c. 8.*

(4) In eodem Romano libro inscriptio capituli 104.
*Monachi sibi, de consecr. dist. 4. hæc est : Item ex li-
 bro Capitularum. In margine est : Ivo par. 1. c. 133.
 Pann. l. 1. c. 81. In Notis : In indice septimi libri Ca-
 pitularium numero 494. (nam capita ipsa à 475.
 usq. ad 558. in volumine quod ex Gallia habitum est
 desiderantur) hæc leguntur : *Ne sibi compadres & com-
 matres monachi faciant.**

(5) Ante caput 126. *In sabbato, eadem distinc-
 tione hæc in eodem libro verba sunt : Item Capitularium
 lib. 6. c. 77. In margine est : Ivo par. 1. c. 112. Pann.
 l. 1. c. 103.*

(6) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capi-
 tuli 34. *In omnibus, de consecr. dist. 5. Item in lib. 5.
 Capitul. c. 115. In margine est : Et in Mogunt. sub Ca-
 rolo c. 9. Ivo p. 6. c. 402. In Notis : Ministris] In
 originali & apud Ivonem est magistris. Sed ob glossas
 non est emendatum.*

DE NICOLAI PRIMI epistulis & responsis.

Dialogus duodecimus.

A. IN Conciliis Coloniae editis duæ tan-
 tum Nicolai epistolæ sunt; quarum
 prior est ad omnes catholicos, cujus initium
*Quæ apud Constantinopolitanam urbem, po-
 sterior ad Michaëlem Imperatorem, cujus
 initium Proposueramus quidem. Sequitur hæc*

collectio fragmentorum Nicolai rescripto-
rum ex Gratiano in xx. titulos divisa. In epi-
stulis Nicolai in urbe Roma editis xvi. epi-
stulas inveni & alia quædam fragmenta. Re-
petitæ sunt illæ duæ & aliæ xi v. ad causam
Ignatij & Photij pertinentes. Omnes, sex
exceptis, exstant Græcè & Latinè in octava
synodo; quamvis Græca sunt breviora, La-
tina pleniora. In fragmentis editis cum illis
xvi. epistulis agitur de abroganda Metensi
synodo, de depositione Thietgandi Treve-
rensis & Guntharij Coloniensis Archiepisco-
pi ob causam Lotharij Regis & duarum mu-
lierum Thietbergæ & Vualdradæ, & ob sen-
tentiam in Engeltrudem uxorem Busonis non
servatam. Item de reliquis Episcopis dicto-
rum Archiepiscoporum complicibus, & de
eadem Engeltrude, quæ à viro discesserat.
Postremò de sententiis & interdictis aposto-
licæ sedis. Additur his epistulis & fragmentis
ex Reginone & Sigeberto historia, & ex
Othone Episcopo Frisingensi. Inseritur pars
epistolæ Nicolai ad Carolum Regem de ead-
dem causa Regis Lotharij & Thietbergæ
Reginæ, item pars epistolæ ad omnes Epif-
copos Germaniæ & Galliæ de excommuni-
catione Vualdradæ pellicis, & pars epistolæ ad
eundem Lotharium Regem de eadem causa.
Nunc quid tu adferas, scire cupio. B. Res-
ponsorum Nicolai ad consulta Bulgarorum
capita centum & sex. C. Edita sunt nuper cum
Clementis constitutionibus Latinis & cum
Arabicis Nicænæ synodi capitibus octuagin-

ta. B. Conferri poterit uterque liber. Alio volumine continentur Nicolai epistolæ plus minus sexaginta, in quibus nonnullæ sunt de causâ eadem Lotharij Regis. Primæ autem ad causam Rothadi Episcopi Sueffionensis malè ab Hincmaro Remensi Archiepiscopo depositi pertinent. C. Hac quoque de re nuper editæ sunt sexdecim Nicolai epistolæ in appendice bibliothecæ sanctorum patrum. A. Ex his omnibus videndum nobis est quam opem Gratiano adferamus. Et percurramus, si placet, titulos xx. ex Gratiano cum Conciliis, ut dictum est, editos. Titulo I. duo capita sunt, de quibus aliquando egimus. Cap. I. distin. x. *b* quod est in appendice epistula quarta. B. In veteri libro epistula secunda. Desiderantur enim epistula prima ad Hincmarum & pars epistolæ secundæ ad eundem & epistula tertia ad Carolum Regem. A. Distinctionis XII. caput v. *c* inveniri dicebat in epist. LII. Nicolai ad Hincmarum Archiepiscopum & alios, cujus initium, *Omnia nos portare*. B. Is numerus convenit cum hoc veteri libro. In appendice ea epistula non est. (1) A. Titulo II. tria capita sunt. Primum est distin. IIX. cap. III. quod est epistula ad eundem Hincmarum esse dicitur. B. Id inveni epist. XXXII. cujus initium, *Epistolam beatitudinis tue*, quæ longior est, prope finem. Ex ea pro *impiis* scribendum *improbis*. & vox *compressæ* in *compressæ* mutanda est. & pro *abicienda & vitanda est* tantum legi *vitanda est*. A. Quid Ivo d & liber Cæsaraugustanus

a Lib. 1. dialog. 19. & 20.
b c. 1. dist. 10.

c Dist. 12. c. 5.
Ridiculum.

Dist. 8. c. 3.
Mala.

d Ivo lib. 2.
tit. 12. c. 28.
panor. & par.
4. cap. 203.
decr.

Cæsarugustanus e habent? B. Ivo in Panormia
 voce *abicienda* caret. vocem *impiis* retinet,
 & *compresse*. Idem in excerptionibus vocem
compresse habet. cetera ut in Panormia. C.
 In Cæsarugustano vox *abicienda* non est,
 neque illa, *ab impiis*. vox *compresse* est. Sed
 in eo libro diphthongorum ratio non habe-
 tur. Cur in margine addunt Demochares &
 Contius: *Augustin. lib. III. cap. VI. contra*
Donatistas. B. Erratum est in Contianis libris.
 Nam Demochares rectè prope caput IV. *Ve-*
ritate addi jufferat. (2) A. Secundum caput
 est de quo G. dixerat *f* caput tertium distin-
 XII. g. cuius pars incerta est, pars sumitur ex
 epistula Nicolai ad Photium edita Romæ,
 quæ etiam lecta est in synodo octava. (3)
 Caput tertium est distinctionis XXI. caput
 sextum *h* ex epistula Nicolai ad Michaëlem
 Imperatorem, cuius initium *Proposueramus*,
 quam exstare diximus in Conciliis & in edi-
 tione Romana. Hoc etiam caput referunt Ivo
 & Anselmus *k* & liber Cæsarugustanus *l*.
 Tituli tertij capita XVI. sunt. Primum est
 ejusdem XXI. distinct. caput IV. *m* quod non
 rectè Gratianus adscribit Nicolao ad Con-
 stantinopolitanum Episcopum. Est enim ex
 eadem epistula ad Michaëlem Imperatorem,
 ut etiam Demochares notat; & aliqua verba
 sunt Ennodij à Nicolao relati, quem vocat Ti-
 cinensem Episcopum. B. Is est Ennodius qui
 laudatur in synodo Romana contra Symma-
 chum Papam. A. Idem est, ut ex hac epistula
 Nicolai & ex dictato Gregorij VII. elici po-

Y

e *Cæs. libr. 1.*
c. 14.

f *Libro 1. dial.*
20.
g *Dist. 12. c.*
3. Scit sancta.

h *Dist. 21. c.*
6. Denique.

i *Ivo par. 5.*
c. 17. & par.
6. c. 355. *decr.*
k *Anf. lib. 7.*
c. 144.
l *Cæs. lib. 8.*
c. 26.
m *Dist. 21. c.*
4. Inferior.

n *Dist. 21. c.*
5. Nolite.

o *Dist. e. c. 7.*
Nunc autem.
p *Ivolib. 4.*
tit. 1. c. 6. Pa-
nor. & par. 5.
c. 8. decr.
q *Ansel. lib.*
2. cap. 67.
r *Dist. ea c. 8.*
Submittitur.
s *c. 9. In tan-*
tum.

f *Ivolib. 4.*
tit. 1. c. 6. Pa-
nor. & par. 5.
c. 8. decr.
t *Ansel. lib. 1.*
c. 67.
u *2. q. 2. c. 2.*
Omnes.

x *33. q. 2. c. 3.*
Historia.

y *3. q. 5. c. ult.*

z *3. q. 9. c. 12.*
Revera. & c.
14. Indicas.

a *e. q. c. ult.*

test. Alterum caput *n* ex eadem epistula est, ut rectè Demochares notat, licet tantum adscripserit Gratianus vocem *Idem* cap. v. ejusdem distinctionis. Tertium quoque caput *o* ex eadem est, & Gratianus post Ivonem p & Anselmum q Nicolao ad Michaëlem Imperatorem adscribit. Quartum etiam & quintum ex eadem est, & à Gratiano r in eadem distinctione conscriptum. C. Poterat, si ex fonte hausisset, uno capite omnia verba referre. Sic ordinem quoque epistolæ servasset, quod minimè fecit. A. In extremo quarto capite, quod Gratiano est octavum, *Præstulandum* est in Conciliis, quod malo quam *Postulandum*. Quintum refert, præter Ivonem s & Anselmum t, Hadrianus minor in epistula ad Ignatium CP. lecta in octava synodo actione tertia. (4) Caput sextum submittur ex causa ii. quæst. ii. capite etiam u quod Gratianus Nicolao Papæ adscribit, addit Joannes Cochlæus Carolo Regi Francorum. Alibi x idem Gratianus Carolo Imperatori scripserat in simili re, atque adeo in eadem. Sed malo credere utrumque falsum esse, & utriusque capitis verba esse Isidori Mercatoris in præfatione Conciliorum. (5) Septimum caput y ex illa ad Michaëlem Imperatorem epistula est, ut Gratianus refert. (6) Octavum & nonum z incerta sunt, licet Gratianus inscripserit: *Nicolaus Papa Galioni Archiepiscopo Senensi*. Decimum caput a incertum etiam est, malè Nicolao ad *Immarum Remorum Archiepiscopum* inscrip-

tum à Gratiano. Semper autem est Hincmarus in veteribus libris scriptus. (7) Verior est inscriptio capitis xi. apud Gratianum *b* & Ivonem *c* & Anselmum *d*, cùm sit ex illa epistula Nicolai ad Michaëlem Imperatorem; ex qua etiam est caput duodecimum *e*. (8) Quod sequitur caput xiii. Gratianus *f* Nicolao Papæ adscribit; additque Cochlæus, *Carolo Regi Francorum*. Vide an sit in veteri libro. B. Est epistula xx. ad Carolum Regem incipiens *Nunquam*, vel *Nil aquè*; ex qua alia capita sunt apud Gratianum. In verbis nulla est varietas. (9) A. Caput xiv. sumitur ex illa magna epistula ad Michaëlem. quod etiam Ivo *g* & Gratianus *h* notant. Sed Nicolaus refert Cælestini Papæ epistulam ad Episcopos Orientis cap. xii. Græcè, cap. vii. Latinè in Concilio Ephesino relatam. (10) Caput xv. *i* diximus Isidori esse Mercatoris verba in præfatione Conciliorum, & non esse Nicolai ad Carolum Regem. Caput xvi. ex Reginone didicimus sumi ex epistula Nicolai ad Carolum. Et quia est hoc caput proximum superiori apud Gratianum *k*, verisimile videtur inscriptionem hujus capitis in illud recidisse. B. Ita est ut suspicaris. Namque hæc est illa ad Carolum epistula xx. ex qua dixi alia quoque esse capita apud Gratianum. Id etiam Burchardus *l* & Ivo *m* notant. A. De varietate videamus. B. Pro illis, *judicium agitandum sit, nulla ratio patitur, illic est, judicium sit agendum nulla ratione patet*. Pro *Thebergam* est *Theupergam*. Pro

Y ij

b 4. q. 1. c. 2.
Quod autem.
c Ivo lib. 4.
tit. 7. c. 20.
Panor. c.
part. 14. c.
70. decr.
d Anf. lib. 1.
c. 72.
e 4. q. 4. e.
ult.
f 6. q. 4. c. 6.
Quod bene.

g Ivo lib. 5.
tit. 5. c. 11.
Panor. c.
part. 14. c.
58. decr.
h 24. q. 1. c.
35. Ait.
i 33. q. 2. c. 3.
Historia.

k e. q. c. 4.
Sive.

l Barc. lib. 9.
c. 52.
m Ivo par. 8.
c. 116. decr.

illis, posse inire certamen, illic plura sunt, posse legalem inire conflictum vel legitimum controversie subire certamen. Pro illis, Itaque etiam locus, illic est, Inter quos etiam locus. Pro nulla vis multitudinis formidetur, est, nulla sit vis multitudinis formidanda. A. Quia ex his Burchardus recipit? C. Judicium agitandum, nulla ratio patet, Thietbergam, & posse inire conflictum vel legitimum controversie inire certamen, & Inter quos etiam locus, & nulla sit vis multitudinis formidanda. A. Ivo videatur & Reginon. B. Patitur, Thietbergam, habet Ivo. cetera ut Burchardus, agitandum pro agendum Reginon libro 11. Chronicorum. Thietbergam pro Theupergam, & nulla vis pro nulla sit vis. cetera ut in epistula xx. (11) A. De aliis titulis postea agendum erit. Nunc valetudini consulamus.

A D D I T I O N E S.

(1) **D**E inscriptione capitis 1. distin. 10. scriptum est lib. 1. dial. 19. addit. 10. & de capite 5. *Ridiculum*. dist. 12. lib. cod. dial. 20. addit. 8.

(2) Caput tertium *Mala*. dist. 8. in eodem libro Romano ita inscribitur; *Item Nicolaus Papa Himerio Remensi Archiepiscopo*. In margine est: *100 p. 4. c. 203. Pan. l. 2. c. 28*. Et in Notis: *Caput hoc est ex epistola Nicolai qua incipit Epistolam beatitudinis; extatque unà cum aliis ejusdem & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Roma in bibliotheca monasterij Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est. Voces vitanda & improbis & compressa edita sunt.*

DIALOGUS DUODECIMUS. 341

(3) Libro i. dial. 20. addit. 7. scriptum est de inscriptione capitis 3. *Scit sancta*. dist. 12.

(4) Inscriptio capitis sexti *Denique*. distinct. 21. in eodem libro hæc est: *Idem Nicolaus Papa eadem epistola*. Est autem capite quarto *Inferior*. scriptum; *Vnde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem in epistola cujus initium est Proposueramus*.] In margine est: *Ans. l. 7. c. 144. Ivo par. 5. c. 17. & par. 6. c. 355*. Capitis quinti *Nolite nos*. inscriptio est: *Idem eadem epistola*. Et capitis septimi *Nunc autem*: *Idem ead. epistola*. In margine hæc sunt: *Poly. l. 1. tit. 20. Ans. l. 2. c. 67. al. 65. Ivo par. 5. c. 8. Pann. l. 4. c. 6*. Capitis octavi *Submittitur*. inscriptio hæc est: *Idem Nicolaus eadem epistola*. In margine est: *Poly. l. 1. tit. 20. Ans. l. 2. c. 65. Ivo par. 5. c. 8. Pan. l. 4. c. 6. & 7*. Et in extremo capite additur in margine: *In Concilio Chalcedonen. actione 5*. Et in Notis: *In contumacia*] *Hinc usque ad verb. ponens addita sunt ex originali*.

(5) Ante caput secundum *Omnes*. 2. q. 2. in eodem libro ita scriptum est: *Item Nicolaus Papa*. Et in margine est: 33. q. 2. *Historia. p. Hæc omnes*. In præfatione *Isido. in collectionem suam*. Inscriptio capitis 3. *Historia. 33. q. 2.* hæc est: *Item Nicolaus Papa Carolo Regi*. In margine est: *In præfatione Isidori in volumen Conciliorum*. In Notis: *Hujus mulieris meminit Iustinus in primo Apologetico pro Christianis & Eusebius ecclesiastica historia lib. 4. c. 16. Verba quidem hujus capitis in epistolis Nicolai impressis aut manuscriptis non sunt inventa; sed habentur ferè eadem in præfatione Isidori in suam canonum collectionem. Præstat tamen Iustinum & Eusebium adire. Fortasse autem in hoc caput translatus est titulus ex sequenti*.

(6) Extremi capitis, cujus initium est *Quod suspecti*. 3. q. 5. in eodem libro inscriptio est: *Vnde Nicolaus Papa scribit Michaëli Imperatori in epistola qua incipit Proposueramus*. In margine est: *Ivo p. 5. c. 55*. In Notis multa sunt animadversione digna. Vid. dial. 2. lib. 1. add. 9.

(7) Caput 12. *Revera*. 3. q. 9. in eodem libro ita inscribitur: *Item Nicolaus Papa Gallioni Archiepif-*

copo Senensi. In margine est: *Al. Senonensi. Sententia habetur in epistola Nicolai ad Episcopos qui in Crvicinum convenerant, nuper impressa.* Inscriptio capituli 14. est: *Item Nicolaus Papa Gallioni Senensi Archiepiscopo. Indicas Hermannum. &c.* In margine est: *Al. Senonensi, & Al. Herimannum.* Capituli extremi inscriptio est hæc: *Item Nicolaus Papa Himmario Rhemorum Archiepiscopo. Neesse est &c.*

(8) Hæc inscriptio est, in eodem libro, capituli 2. *Quod autem. 4. q. 1. Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaëlem Imperatorem, cujus initium est Proposueramus.* In margine est: *Anf. l. 1. c. 71. Ivo p. 14. c. 70.* In Notis multa sunt optimè addita. Inscriptio capituli extremi *Contra ritum. 4. q. 4. eadem est: Vnde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem epistola cujus initium est Proposueramus.* In Notis est: *Caput hoc emendatum est ex ipso originali Roma impresso.*

(9) Gratiani verba sunt in eodem libro ante caput 6. *Quod bene. 6. q. 4. Vnde Nicolaus Papa ait in epistola ad Carolum Regem, cujus initium, Nunquam dolorem generat.* In margine est: *Burch. l. 9. c. 49.*

(10) In eodem libro Romano inscriptio capituli 35. *Ait Celestinus. 24. q. 1. hæc est: Item Nicolaus Papa scribit Michaëli Augusto epist. 7.* In margine est: *Ivo par. 14. c. 58. Pann. l. 5. c. 134.* In Notis: *Nicolaus hic citat epistolam Celestini Papa scriptam Ioanni, Iuvenali, &c. Episcopis per orientem, præsertim est in Concilio Ephesino Vaticana bibliotheca & Lutetia impresso.*

(11) De inscriptione capituli 3. *Historia. 33. q. 2.* scriptum est in additione quinta. Inscriptio capituli 14. *Sive de conjugij.* eadem quæstione hæc est: *Item Nicolaus Papa in epistola Carolo Regi.* In margine hæc sunt: *Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 32. Ivo p. 8. c. 116. Regino l. 2. Chronographia.* In Notis est: *Epistola ex qua acceptum est hoc caput habetur Roma in codice monasterij Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita & emendata.*

DE EADEM RE.

Dialogus decimustertius.

C. DE duobus mihi satisfieri velim, quis Gille Carolus est ad quem Nicolaus scripsit, (Carolus enim Magnus esse tempora non patiuntur) & qui sunt hi tituli viginti quorum tres peracti sunt, qua de re singuli conscripti, & à quo sunt collecti. A. De Carolo rectè ais Carolum Magnum non esse. Mortuus est enim sub Leone tertio Pontifice. Quadragesimo quarto anno post mortem Caroli Nicolaus eligitur anno Christi octingentesimo quinquagesimo octavo. Carolo Ludovicus Pius filius successor fuit. Huic tres filij fuerunt, Lotharius Imperator & Ludovicus & Carolus. Ludovicus Germanorum, Carolus, qui cognomento Calvus dicitur, Francorum Rex post patris mortem dicebantur. Lotharius Imperator filios quoque tres reliquit, Ludovicum minorem Imperatorem, & Lotharium, & tertium Carolum. Hi quoque duo, alter Lotharingæ, alter Provinciæ præfuit, & Regum nomen acceperunt. Calvus, post Ludovici minoris mortem, Imperator appellatus est anno Christi octingentesimo septuagesimo sexto. Hujus fratri Ludovico, quem Germanis imperasse diximus, filij fuerunt Carlomannus & Carolus. Sed quæ de Nicolai verbis accepimus, ad Caro-

lum Regem cognomento Calvum pertinere putamus, qui tunc Francorum Rex dicebatur. C. Lotharius autem quis est ex supra dictis, an Lotharius Lotharij Imperatoris filius? A. Is ipse est de cujus scelere agitur, qui Reginam Thietbergam à se depulerit, fectis apud synodum criminibus, ut Vualdradam concubinam loco uxoris teneret. De titulis non est quòd magnopere labores. In Conciliis enim à Joanne Cochlæo collecti extant. Primo titulo de constitutionibus Ecclesiæ agitur, altero de consuetudine, tertio de judiciis. Sequitur quartus de Romana Ecclesia & sede apostolica, in quo sunt capita undecim. Pri-

Dist. 22. c. 1.

Ansel. lib. 1.
c. 65.

Dist. 79. c. 1.

Ansel. lib. 6. c.
12. in addit.
à Cæs. lib. 3.
c. 9.

imum caput à Gratiano distinctione XXII. ita inscribitur: *Vnde Nicolaus Papa scribit Mediolanensibus.* Anselmus tamen refert hoc pacto: *Ex epistola Nicolai Papæ junioris Mediolanensibus missa.* B. Selecti viri notarunt Petri Damiani verba esse, qui Legatus fuit Nicolai secundi, & orationem ad Mediolanenses inscriptam reliquit. C. Quid respondebimus Demochari & Contio ita in margine adscribentibus: *Ex epistola ad Michaëlem potest ostendi, qua sola exstat.* B. Nec solam exstare, nec in ea hæc esse quærenda. (I) A. Vereor ne etiam alterum caput ad eundem Nicolaum minorem pertineat, ut rectè Demochares arbitratur, quamvis Nicolai tantum nomen adscripserit Gratianus. *Nicolai in Concilio XIII. Episcoporum* Anselmus mendosè. Melius est in libro Cæsaraugustano à: *Nicolaus junior in Concilio CXIII. Episcopo-*

Id Concilium bis editum est cum aliis Coloniae. In priori editione Nicolao primo adscribitur, in posteriori Nicolao secundo. C. Utra verior est? A. Verus est, posteriores cogitationes esse meliores. Sed res erat aperta, cum in eo Concilio de Berengarii Andegavensis palinodia agatur, quæ apud Ivonem *b* & Gratianum *c* exstat & apud Lanfrancum in libro de sacramento eucharistiæ & in registro Gregorij septimi, coram quo iterum eandem hæresim damnavit, & in libro Tarraconensi *d*. Non potuit autem idem coram Nicolao primo & coram Gregorio VII. palinodiam canere cum ducentorum annorum intervallum sit. Hoc autem caput, de quo agimus, in eo Concilio plenius scribitur, & à Gratiano iterum refertur in eadem distinctione LXXIX. cap. IX. *e* & ab Ivone *f* & Anselmo *g*, & est in libro Cæsaraugustano *b* superiori conjunctum cum hac inscriptione: *Idem in eodem*. Demochares eidem capiti adscripsit in margine: *Nicolaus Papa II. C.* Ab Ivone accipere potuit, qui ita inscripsit: *Nicolaus junior synodo presidens in Constantinopolitana Ecclesia cap. II.* Sed fuitne Nicolaus unquam Constantinopoli in synodo? A. Nunquam, quod sciam. Sed Romæ id Concilium habitum est in basilica Constantiniana. C. Erratum igitur est in simili nomine? A. Ita existimo. Non malè Cochlæus cap. I. & IX. conjunxit cum hac inscriptione: *Nicolaus in Concilio presidens*. Malè autem Nicolao primo utrumque caput

b Ivo lib. 1.
tit. 4. c. 4.
Panor. &
par. 2. c. 10.
dec.
c De consecr.
d. 2. c. 42.
Ego B.
d Tarrac. lib.
5. c. 58.

e Dist. 79. c.
9. Si quis.
f Ivo par. 5.
c. 80. dec.
g Anf. lib. 6.
c. 13.
h Cæs. lib. 3.
c. 10.

346 LIBRI POSTERIORIS
adscriptit. Quid selecti viri statuunt? B. Ca-
put nonum Nicolao secundo in Concilio Ro-
mano adscribunt. Caput verò primum inscri-
bunt: *Nicolaus in Concilio Romano cap. 1.*
(2) A. Nos ad caput tertium tituli quarti
veniamus. Id Gratianus Nicolai tantum no-
mine inscripsit. addit Cochlaeus: *Ludovico
Imperatori.* Tu quid habes ex tuis epistulis?
B. Nihil omnino. (3) Caput quartum bis
Gratianus *i* posuit. Est in epistola magna ad
Michaëlem Imperatorem, ut idem & Ansel-
mus *k* notant. (4) Caput quintum ejus ar-
gumenti est, de quo alio die dictum est epi-
stulas xv i. inveniri in bibliothecæ appendi-
ce, & easdem esse in veteri libro cum aliis
permultis. Apud Gratianum *l* in inscriptione
Hincomari Remensis Archiepiscopi nomen
desideratur, & pro Rothado Rotardus Epif-
copus scribitur. Apud Anselmum rectè ille
Hincomarus dicitur, hic non rectè Rothar-
dus. B. Hæc est in appendice epist. xiii. in
veteri libro epist. x. cujus initium, *Si coram.*
In utraque *Hincomarus* est, *Rothaldus* in ap-
pendice, *Rothadus* in veteri libro. A. De aliis
varietatibus videamus. B. Pro illis, *accepto
fomite judicij materiam*, in appendice est, *ac-
cepta fomitem judicij & materiam*, in veteri,
accepta fomite judicij & materiam. A. Placet
mihi appendicis scriptura. B. Pro verbo *re-
movit* in illis est *revocavit*. Pro *& infra. Pri-
vilegia tamen & c.* in appendice est, *cum etiam
si nullus à vestro judicio provocasset, privile-
gia tamen & c.* In veteri est: *Quem etiam si*

Dist. 97. c.
ulr.

i 1. q. 1. c. 123.
& 9. q. 3. c.
21. Per prin-
cipalem.
k *Anf. libr. 1.*
c. 72.

l 2. q. 6. c. 13.
Arguta.

illis pateret indiciis, à vestro illum ad nostrum iudicium provocasset, privilegia tamen &c. A. Mutandum est in veteri cum pro quem, & ille pro illum. B. Pro, quod iterum dicitur, & infra, in utroque libro multa scribuntur quæ referre non est necesse. Pro Hoc quippe illic est Hac quippe; & pro noveritis, noveris. Post verbum videbantur, hæc ommissa sunt, & à nobis tot impensis laboribus vestra resistente contumacia recuperari non poterant. Pro canonica in libro Michaëlis Thomasi est cana. quod alij duo libri non agnoscunt. Pro ingenio est genio in veteri libro. Desideratur in appendice; in qua est decoraretur pro decorentur. A. Quid ex his probat Anselmus? C. Quæ sunt ante illas voces duas & infra posteriores, ab Anselmo videtur Gratianus accepisse. Ante illa verba Hac quippe, quæ etiam is habet, nonnulla sunt à Gratiano prætermissa. Noveris autem agnoscit, non verò quæ post verbum videbantur addunt alij. vocem canonica, & ingenio, & decorarentur retinet. (5) A. De capite sexto videamus. Et mendosè in Conciliis est v. i. quest. III. pro ix. quest. III. Rectè autem & à Cochleò & à Demochare dicitur esse ex epistula Nicolai ad Michaëlem sæpe repetita. Idem referunt Ivo & Anselmus m; qui non Innocentium sed Bonifacium scribunt, ut est in Conciliis. Locus tamen quærendus apud Bonifacium, cui etiam adferibi partem horum verborum video relatam ab Hadriano minore in Concilio Romano, cuius mentio fit in octava sy-

9. q. 2. c. 10.
Pater.

Ivo lib. 4. tit.
1. c. 10. pa-
norm. & par.
5. c. 19. decr.

m. Anf. lib. 1.
c. 72.

15. q. 6. c. 2.
Auctorita-
tem.

n 17. q. 4. c.
30. Nemini.

o Ivo lib. 4.
tit. 1. c. 9 pa-
nor.
p Anf. lib. 1.
c. 9.

q 25. q. 2. c.
18. Si quis.
r Anf. lib. 4.
c. 26. & lib.
12. c. 3.
s Caslib. 2. c.
39.

t Deus-de. c.
4.
u Ivo par. 5.
c. 35. dec.

nodo CP. actione VII. (6) Caput septimum ex epistula ad Episcopos Galliaë esse dicitur, apud Petrum Ciaconium in incertis collocatur. B. Nusquam exstare adscripserunt Romani, qui notant ex ea probari auctoritatem epistulæ primæ Alexandri primi. A. Debuissent prius, cujus esset hoc caput, probare, nam ex incertis incerta probatio elicitur. Nicolaum relatas epistulas ab Isidoro Mercatore non improbare dubium non est. (7) Caput octavum ex epistula omnibus Episcopis missa Gratianus *n* & Cochlaeus ex epistula ad Michaëlem Imperatorem Demochares, Ivo *o* & Anselmus *p* ut Gratianus. Quid selecti viri censent? B. Sententiam potius quam verba esse in illa epistula ad Michaëlem. A. Mihi incertum adhuc hoc erit caput. (8) Caput nonum non rectè in Conciliis editum fuit apud Gratianum inveniri xxxv. quæst. 11. cum xxv. causa *q* inveniatur. De inscriptione varietas est inter collectores. Anselmus *r* & Gratianus: *Nicolaus universali synodo presidens*. Liber Cæsaraugustanus *s* habet: *Nicolaus & Leo IV. in Concilio Episcoporum LXXXII. cap. IV. Deus-dedit t & Ivo u: Leo IV. in Conciliorum LXXII. cap. V.* Est in fragmentis editis Romæ post xvi. epistulas Nicolai, ex aliquo fortasse Concilio, caput quintum. B. Selecti viri inscribunt: *Nicolaus civibus Constantinopolitanis*. quæ est inscriptio extremæ epistulæ editionis illius Romanæ. A. Non placet ea inscriptio. Nam quinque illa capita aliena sunt, ex synodo,

ut suspicor, contra Metensem synodum, & illos duos antistites Treverensem & Coloniensem, qui divortium Lotharij constituerunt. Hujus synodi Romanæ Nicolai mentio fit apud Reginonem in Chronicis anno Christi DCCCLXV. Pro illis verbis, *pro catholica fide vel ecclesiastica disciplina, pro correctione imminentium vel futurorum malorum*, illic est, *pro catholice fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium seu futurorum malorum.* (9) Capitis decimi fons est magna illa epistula ad Michaëlem, ut Cochleus & Demochares notant; licet Gratianus & Nicolai tantum nomen adscripserit. Sed Ivo y & Anselmus z rectius Michaëlis etiam nomen retinent. (10) Extremum caput, quod nobis quoque hodie extremum erit, Gratianus a Nicolai clero & plebi Viennensis Ecclesiæ esse scribit. Sed Anselmus b ita inscripsit: *Nicolaus Episcopus clero & plebi Nonensis Ecclesiæ.* In libro Veronensi est: *Electo & clero Ecclesiæ Nonensis.* Quid tu ex Romanis libris habes? B. Libri cujusdam tui mentionem vidi in Thomasio libro. Eum esse existimo quem tu Veronensem appellasti. Eadem enim scriptura est in utroque libro. A. Incertum igitur hoc relinquamus hodie caput. (11) De ceteris alio die agemus.

x 35. q. 9. c. 6.
Sententiam.
y Ivo par. 5.
c. 19. dec.
z Ansel. lib. 1.
c. 72.
a De consec. d.
1. c. 7. Eccle-
sia.
b Ansel. lib 5.
c. 42. in ad-
dit.

ADDITIONES.

(1) **A**NTE caput primum distinctionis 22. hæc in eodem Romano libro verba sunt: *Vnde Nicolaus Papa II. scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum Legatum suum. In margine, post vocem Papa est junior. Ans. Et: Ans. l. 1. c. 63. al. 64.*

(2) Gratianus in eodem libro ante caput 1. distinctionis 79. his verbis utitur: *Vnde Nicolaus Papa II. ait in epistola qua synodum à se Roma habitam refert cap. 1. Si quis apostolica &c. In margine est: Poly. l. 1. tit. 4. Ans. l. 6. c. 15. infra ead. c. Si quis pecunia. Et in Notis: Si quis] Verba Nicolai in epistola qua in voluminibus Conciliorum impressis post decreta Nicolai primi habetur, hæc sunt: Primo nam. &c. Idem ferè habetur ad finem illius synodi, & refertur infra c. Si quis pecunia.] Ante caput 9. Si quis pecunia, hæc verba sunt: *Vnde Nicolaus Papa II. in Concilio Romano statuit dicens. In margine additur: in fine. Et: Suprà ferè idem dist. ead. c. Si quis apostolica. Ans. l. 6. c. 16. Poly. l. 1. tit. 4. lvo par. 4. c. 8.**

(3) Capitis extremi distin. 97. in eodem libro inscriptio est: *Vnde Nicolaus Papa. Nobilissimus &c.*

(4) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capitis 123. *Per principalem. 1. q. 1. Vnde Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epistola qua incipit Proposueramus. In margine est: Infra 9. q. 3. c. Per principalem. Ans. l. 1. c. 75. & l. 2. c. 14. Dicti capitis 21. Per principalem. 9. q. 1. inscriptione est eadem: Item Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epistola cuius initium Proposueramus. In margine est: Suprà 1. q. 1. Ans. l. 1. c. 72. & l. 2. c. 14.*

(5) Ante caput 13. *Arguta. 2. q. 6. hæc in eodem libro verba sunt: Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemensem Archiepiscopum inuehatur, qui Rhotandum Episcopum appellansem apostolicam sedem damnare ausus est, ita dicens. In margine hæc sunt: Al. Rothaldum. In appendice bibliotheca sanctor. pa-*

trum. *Ans.* l. 2. c. 67. Ad vocem *removit* est in margine: *Al. revocavit. orig.* Ad vers. *Hac quippe. Ans.* l. 2. c. 85. In Notis: *Cana*] *Cum antea legeretur canonica. Emendatum sic est epistola ipsa, qua habetur manuscripta, & nuper est impressa in appendice bibliotheca: & in libro Ennodij pro Symmacho legitur, cana miracula, & canum genium, juxta illud Virgilij: Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus, Jura dabant.*

(6) Inscriptio capitis decimi *Patet profecto. 9. qu.* 5. in libro Romano hæc est: *Vnde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem in epistola cujus initium Proposueramus.* In margine est: *Anselm. lib. 4. c. 75. Ivo p. 5. c. 19. Pann. l. 4. c. 11. Et vers. Nec de ejus. additur: infra ead. Ipsi sunt. p. nec de ejus.]* In Notis est: *Caput hoc apud ceteros etiam collectores multis verbis omissis in summam quandam redactum est. Innocentius] In epistola Nicolai & apud reliquos collectores est Bonifacius. Verum neque in Bonifacij neque in Innocentij epistolis inventum est quod hic assertur. In ea vero epistola Nicolaus refert etiam alia quadam ex epistola Bonifacij ad Episcopos per Thessaliam.*

(7) Caput secundum *Auctoritatem. 15. q. 6.* in eodem libro ita inscribitur: *Item Nicolaus Papa Episcopis Gallie.* In margine est: *Poly. l. 6. tit. 11. Et in Notis: Alexandri] Nicolaus citat epistolam Alex. I. de qua re notatum est supra dist. 19. Si Romanorum.*

(8) Quod attinet ad caput 30. *Nemini. 17. q. 4.* ejus inscriptio in eodem libro est: *Vnde Nicolaus Papa omnibus Episcopis.* In margine est: *Ans. l. 1. c. 21. Pann. l. 4. c. 10. In Notis hæc leguntur: Epistola ex qua hoc caput est sumptum non extat. Aliquid tamen simile habetur in epistola prima ad Michaëlem Imperatorem.*

(9) Ante caput 18. *Si quis dogmata. 25. q. 2.* in eodem libro hæc sunt: *Item Nicolaus Papa universali synodo præsiciens dixit in Concilio Romano c. ultimo.* In Notis additur: *Caput hoc extat in Concilio Roma habito, in quo Nicolaus Papa primus Thietgandum & Guntarium Episcopos deposuit. Quod Concilium impressum est Roma post epistolas ipsius. In mar-*

gine est: *Poly. l. 1. tit. 17. Deus-dedit p. 4. Ans. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Ivo p. 5. c. 35.* Edita sunt verba synodi.

(10) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capituli 6. *Sententiam. 35. qu. 9. Item Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem in epistola septima.* In margine est: *Ans. l. 1. c. 7. Ivo par. 5. c. 19. Voluerit.] Sic etiam in originali impresso. Sed Anselmus & Ivo habent renuerit.]* Vid. dial. 19. add. ult.

(11) In eodem libro inscriptio capituli 8. *Romanis de consecrat. dist. 1. hæc est: Item Nicolaus Papa de. Etto & clero Nonensis Ecclesia. Ecclesia, id est, catholicorum collectio &c.* In margine est: *Ans. l. 5. c. 4.*

DE EADEM RE.

Dialogus decimusquartus.

C. LÆTOS nos fecit recens ex Urbe tabellarius, qui attulit aliquot Gratiani pagellas ad te G. missas, ut cognoscere posses qualis esset, quæ prope diem finem accipiet, Romana juris pontificij editio. Eas igitur ad te pagellas adferimus, ut quid tibi videatur, scire possimus. A. Pergratum mihi est perque jucundum quod dicis. Ipsas igitur pagellas videamus. C. Cur idem caput vario genere litterarum scriptum est? A. Sic distinguuntur, ut opinor, Gratiani verba à verbis aliorum. Sed & aliis litteris verba selectorum virorum conscripta sunt, aliis scholia Ioannis Teutonici & aliorum interpretum. B. Numeros addunt singulis capitibus; sed an sequantur Contij editionem, ignoro. Illud videtur retinuisse ex aliorum vulgari usu quod
singulis

singulis paginis addunt, *Decreti secunda pars.*
 A. Conferte has pagellas cum meis libris, & ad me postea varietatem referre poteritis. Hodie de Nicolai titulis agemus. C. Ita fiet.
 A. Titulo quinto de decretis Romanorum Pontificum agitur. Caput primum ab Ivone *a* & Gratiano *b* & Cochlæo & Demochare Nicolai esse dicitur ad Michaëlem Imperatorem. Ego ad Photium CP. scribendum censeo, ex epistula sexta registri Romæ editi, cujus initium est *Postquam beato Petro*, quæ lecta est in octava synodo CP. actione quarta. (1) Alterum caput apud Ivonem inscribitur: *Nicolaus Archiepiscopis per Gallias*; apud Gratianum verò, *Archiepiscopis & Episcopis per Galliam constitutis*. Id confirmatur ex epistula xiv. in appendice bibliothecæ, cujus initium *Quamvis singularum*; in qua est *apud Gallias pro per Galliam*. Ejus exemplum unus ex selectis viris ante aliquot annos ad me misit, quod ea confirmari putaret omnium veterum Romanorum Pontificum epistulas quas Isidorus Mercator refert. B. In veteri libro, qui Achillis Statij fuisse dicebatur, eadem extat; cujus exemplum cum aliis attuli. Sed nihil illic inveni de Isidori collectione scriptum. Ad fine tamen huic argumentum tractatur: Non esse reiciendas pontificias epistulas, licet in Corpore canonum non inveniatur. A. Ita est ut dicis. Sed & illud verum est, Nicolaum referre non uno in loco verba earum epistularum. quod à tempore Hadriani Pontificis & Caroli Mag-

Z

a Ivo par. 4.
 c. 211. decret.
 b Dist. 11. c. 2.
 Ivo par. 5. c.
 33. decret.

Dist. 19. c. 33.

354 LIBRI POSTERIORIS
ni Imperatoris fieri cœptum est. Prioribus
scriptoribus ignotæ fuisse videntur. Sed ad
varietatem veniamus ; de qua paucis agemus,
quando totam epistolam legere licet. Initio
vox *verè* tollenda est, cùm Gratianus ait:
ita ut quod verè sedes apostolica probavit, ho-
die teneatur acceptum. In appendice est: *ita*
ut quod sedes apostolica probat hodie, teneat-
tur acceptum. Ivo tollit vocem *verè*. cetera ut
Gratianus habet. B. Idem est in veteri libro.
A. Illa quoque tollenda sunt: *& ideo inter*
canones non esse assumenda. quæ neque apud
Ivonem sunt, neque in appendice. B. Inter-
pretis fortasse verba fuerunt. In veteri libro
nulla sunt. A. Pro *Cùm & ipsi &c. in omnibus*
illis scribendum, *cùm ipsi &c. illis.* Ivo ta-
men *vel pro illis* scribit. B. In veteri est ut in
appendice, & *imminutis* pro *diminutis* ut
apud Ivonem. A. Pro *illis, qui ante ipsum*
fuit, vel post ipsum est, ad aliquod institutum
vel rescriptum recipiendum est, scribendum
ex appendice: *qui ante vel post ipsum fuit,*
est aliquod institutum vel scriptum recipien-
dum. Ivo *aliquod* pro *ad aliquod,* & *scriptum*
pro *rescriptum.* cetera ut Gratianus habet. B.
In veteri est ut in appendice. A. Quod post
alia dicitur caput esse decimum Leonis in
Corpore canonum, quintum pro decimo
scribendum est, tum ex ipso libro, tum ex
Ivone & appendice. In Conciliis est caput
extremum epistolæ primæ. B. In veteri libro
est: *Ait enim capitulo quinto suorum Decre-*
talium. A. Mox in Leonis verbis pro *bona*

recordationis scribendum *beata record.* & pro illis, *ita nostra declaratione custodiri mandamus*, scriptum in Conciliis est: *ita vestram dilectionem custodire debere mandamus*. Idem etiam est in libro Cæsaraugustano. In appendice est: *ita vestra dilectioni custodiri mandamus*. In Corpore canonum: *ita à vestra dilectione custodire debere mandamus*. Vox *debere* apud Ivonem desideratur. cetera sunt. B. In Achillis libro duplex scriptura cognoscitur. Altera est Ivonis, altera Conciliorum, omisso eodem verbo *custodire*. A. Ego Conciliorum scripturam magis probo, mox illam quæ in corpore canonum est. In extremo capite pro illis, *per singula corporum volumina, scribendum, per singula voluminum corpora,* ut in omnibus illis libris est, appendice, Ivone, & Cæsaraugustano. B. Sic etiam est in veteri illo libro. (2) Venio ad caput tertium Cochlæi, cujus initium, *Si decreta*, quod esse ait extremum distin. xx. clero Constantinopolitano. Sed neque extremum est, neque clero inscribendum, sed Photio Constantinopolitano, ut apparet ex registro Romæ edito epist. vi. cujus initium, *Postquam beato*, quam lectam esse diximus in synodo viii. actione quarta. In libro Cæsaraugustano Michaëli Imperatori, apud Gratianum clero Constantinopolitano, non rectè est inscriptum. (3) Nunc ad titulum sextum de Imperatoribus veniamus; sub quo sunt capita sex ex epistula ad Michaëlem Imperatorem. Caput primum mendosè dicitur esse apud Gra-

Cæs. lib. 1. c. 32.

Cæs. lib. 2. c. 18.
Distin. 20. c. 2.

Cæs. lib. 23. c. 48.

Dist. 15. c. 5.
Imperium.

tianum distinctione decima caput primum, cum sit caput quintum, cujus initium *Imperium*. Quattuor capita habet Gratianus distinctione xcvi. *c* de quibus hoc tantum dicam, ex Gelasij Pontificis verbis in tomo de anathematis vinculo (sic enim in Conciliis inscribitur) sumpsisse Nicolaum illa verba, *Cum ad verum ventum est &c.* & Cypriano adscribere Gratianum distin. x. *d* post Ivonem *e* Verborum varietas non est contemnenda. Non enim rectè distinctione xcvi, scripta sunt, cum ante illa, *actibus propriis*, desideretur vox *sic*; & pro illis, *& ut Christiani*; scribi debeat, *ut & Christiani*. quæ rectè Ivo & Anselmus *f* scripserunt. Quod etiam alio capite, cujus initium *Satis evidenter*, ex Theodosio minore ad synodum Ephesinam refertur, id esse opinor a cione prima capite xxxi. in eadem synodo relatum. Apud Gratianum pro *synodum nostram* scribendum est *synodum vestram*, ut in Conciliis est & apud Anselmum. (4) Caput sextum, cujus initium *Non quales*, apud Gratianum *g* est causa prima, & apud Ivonem *h* & Anselmum *i* ex eadem epistula ad Michaëlem Imperatorem. (5) Nunc ad titulum septimum de Regibus veniamus: cujus septem capita Cochlaeus refert, ex quibus quattuor habent hanc inscriptionem: *Nicolaus Lothario Regi*. De his hodie dicemus. Caput primum refert Gratianus distinctione lxxiii. *k* de quo scire cupio quid selecti viri sentiant. Ego tantum in libro Cæsaraugustano *l* eandem

c *Dist.* 96. *c.*
4. *Ubinam.*
5. *Denique.*
6. *Cum ad verum.*
7. *Satis evidenter.*

d *Dist.* 10. *c.*
8. *Quoniam.*
c *Ivo par.* 4.
c. 188. *in decr.*

f *Anf.* lib. 1.
c. 72.

g 2. *q.* 1. *c.* 86.
Non quales.
h *Ivo par.* 5.
c. 18. *dec.*
i *Anf.* *d.* *c.*
72.

k *Dist.* 63. *c.*
4. *Porro.*
l *Cæs.* lib. 3. *c.*
65.

incriptionem. B. Notant selecti viri exstare epistolam ad Lotharium, item aliam de eadem re ad Episcopos regni Lotharij: sed ego diu quæsitam neutram inveni. (6) A. Quid illam ex qua sumitur caput quartum, cujus initium *Præcipuè Gualdrada*? B. In veteri libro exstat; & principium ejus epistolæ est, *Audito revertente Misso*. Magna quoque pars ejus exstat in historia Reginonis; cujus pars edita est Romæ post Nicolai epistulas. Pro *Gualdrada* illic est *Vualdrada*. C. Antonius Contius notat vocem *Præcipua* cum a scribendam in fine, quòd nomen fuerit proprium ejus mulieris. Estne hoc in aliquo ex his libris? B. Nullum vestigium exstat. Sed neque apud Anselmum, qui hujus capituli verba refert. Pro verbo *declina*, quo Gratianus & Anselmus utuntur, est in veteri libro & apud Reginonem *declinans*; & adduntur hæc: *& ejus consortium perpetuæ oblivioni contradens*. Post vocem *sequestrata*, alia quoque verba omissa sunt. sed & post vocem *passione*, hæc addi possunt, *& brevissimi temporis desiderio*. Pro illis, *ad perenne traharis exitium*, est illic, *ad sulphureos fetores & ad perenne traharis exitium*. Pro illis, *ut ait beatus Gregorius*, plura sunt in veteri libro: *Sed ut manifestius vera nos dicere scias, beatum Papam Gregorium audi, qui ait*. Sunt autem verba Gregorij parte III. Pastoralis cap. v. (7) A. Nunc de alio capite tibi dicendum est, cujus initium *Ita corporis m*, quod Ivo & Gratianus esse Nicolai ad Lotharium Re-

11. q. 3. c. 3.
Præcipuè.

Ansel. lib. 12.
c. 36.

m 11. q. 3. c.
96. Ita corporis.

gem prodiderunt, & ex eadem epistula idem
Ivo n esse ait aliud caput cuius initium est
Annon districta. o B. De his duobus capitibus
nihil certi accepi. (8) A. De ceteris agemus
cūm licebit.

n Ivo par. 8.
c. 227. decret.
o 24. q. 3. c.
19. Annon.

ADDITIONES.

(1) **D**ISTINCTIONIS II. capitis 2. in
Gregoriana editione hæc inscriptio est:
Item Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori. Consequens est &c. In margine hæc sunt: *Sententia elicium ex epistola cuius initium Proposueramus. Ivo p. 4. l. 211. Fons omittitur. Vid. lib. I. dial. 20. add. 1.*

(2) Gratiani verba sunt ante caput I. distinctionis 19. in eodem libro: *De his ita scribit Nicolaus Papa Archiepiscopus & Episcopis per Gallias constitutis. Si Romanorum Pontificum &c.* In margine est: *100 p. 5. c. 33 Et ad verba illa, capitulum sancti Papa Innocentij, additur: Innoc. PP. I. ad Exuperium episc. 1. c. ult. Et ad illa, unum beati Leonis capitulum, additur: Leo PP. I. epi. 1. in fine. Et ad verba, cap. decimo, additur: al. quinto suor. decret. Et ad illa, Papa Gelasius, hæc adduntur: Gelasius Papa I. cum 70. Episcopis. Habetur sup. 15. dist. c. Sancta Romana. Item decretales. In Notis est: Cum ipsi] Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, qua Roma manuscripta habetur, & nuper impressa est in appendice bibliothecæ sanctorum patrum; ut dictum est supra dist. 10. c. Leges. (scribe, lege) in qua epistola multa alia habentur ad epistolas decretales etiam antiquissimæ pertinentia.*

(3) Capitis secundi *Si decreta.* distinctione 20. in eodem libro inscriptio hæc est: *Item Nicolaus I. Prologio in epistola cuius initium est: Postquam beato Petro.* In margine hæc sunt: *Est eadem epist. 6. ex qua sumptum est c. Quod dicitis. supra dist. 16. Ans. l. 3. c. 33.*

(4) Ante caput quintum *Imperium vestrum.* distinctione 10. hæc in eodem libro verba sunt: *Item Nicolaus Papa I. in epistola ad Michaëlem Imperator*

rem, *cujus initium est: Proposueramus. Capitis 8. Quoniam idem. eadem distinctione inscriptio est: Item Nicolaus Papa I. in epistula 7. ad Michaëlem Imperatorem. In Notis additur: Huic capiti in codicibus impressis erat propositus hic titulus: Cyprianus Juliano Imperatori. quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus, excepto undecimo Vaticano, abest dictio Imperatori, quemadmodum & apud Ivonem. Nonum autem habet, Juliano Episcopo. Aliud pervetustum, Jubiano. Ceterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaëlem Imperatorem, quae incipit Proposueramus; ex quo refertur infra dist. 96. c. Cum ad verum. unà cum aliis verbis ejusdem epistolae ex quibus haec pendent. Et sumptum est ex Gelasio in tomo de anathematis vinculo. Propria] In originali est propriam volens medicinali humilitate sursum efferri. Ivo habet ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est, propriam volens medicinali humilitate sursum efferri; quemadmodum etiam infra dist. 96. c. Cum ad verum. Apud Gelasium loco indicato legitur, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque describit, suos volens medicinali humilitate salvari, non humana superbia rursus intercipi, ut & Christiani &c.] In margine est: Ivo p. 4. c. 188. infra dist. 96. c. Cum ad verum. In Casu: Iulianus Imp. vendicabat sibi imperium & pontificatum. quod locum habuit in veteri testamento. Sed dicit Cyprianus &c. Distin. 96. capitis 4. Vbinam legistis. inscriptio est: Item Nicolaus Papa in epist. ad Michaëlem Imp. quae incipit Proposueramus. In margine est: Ans. 1. c. 75. Capitis 5. ejusdem distinctionis, *cujus initium est Denique hi. inscriptio est: Idem in eadem epistola. Et in margine: Ans. ibid. Capitis sexti Cum ad verum. inscriptio haec est. Idem paulo inferius. In margine est: supra dist. 10. c. Quoniam. Ans. ibidem. Et in Notis: Ad verum] Post ultima verba capitis antecedentis sequitur continenter in eadem Nicolai epistola: Fuerunt haec ante adventum Christi &c. Sed cum ad verum ventum est eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi &c. Nihil autem mutatum est, & ob glossam,*
 Z iiij*

& quoniam est initium capitis. Nonnulla verò alia huc pertinentia notata sunt supra dist. 10. c. Quoniam. Inscriptio capitis 7. Satis evidentè, ejusdem distinctionis est: Idem in ead. paucis interjectis. In margine est: *Ans. l. 1. c. 71.* Et vers. *Sed & Theodosius: Rufinus in hist. lib. 1. c. 2.* In Notis est: Theodosius minor] Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosij ac Valentiniani Imperatorum synodo Ephesina per Candidianum missa, qua est in extremo prima actionis ipsius synodi. In versione antiqua, qua servatur in bibliotheca Vaticana, & qua Lutetia edita est, eadem planè hoc loco habentur verba cum his qua refert Nicolaus, & optimè conveniunt cum Græcis.

(5) Inscriptio capitis 86. *Non quales. 1. q. 1.* in eodem libro Romano hæc est: *Item Nicolaus Papa Michæli Imperatori in epist. qua incipit Proposueramus.* In margine est: *Ans. l. 1. c. 75. Ivo par. 5. c. 18.*

(6) Hæc etiam est inscriptio in eodem libro capitis quarti *Porro scias.* distinctione 63. *Item Nicolaus Papa I. Lothario Regi.* In margine est: *Ivo p. 5. c. 357.*

(7) Quod ad caput tertium attinet, cujus initium *Præcipuè Gualdrada. 11. q. 3.* hæc est in eodem libro ejus inscriptio: *Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epistola cujus initium Audito.* In margine est: *Ans. l. 3. c. 66. Regino chron. l. 2.* Et ad verba, ut ait beatus Gregorius, additur: *Pastor p. 3. c. 5.* Et in Notis: *Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai qua incipit Audito revertente Missio vestro. & extat Roma in monasterio Dominicanorum. Est autem quasi in epitomen redactum (redacta scribo) multis verbis omissis. Hujus epistola bonam partem refert Regino libro secundo Chronicorum.*

(8) Eadem quæstione tertia capitis 96. Ita corporis. in eodem libro inscriptio est: *Item Nicolaus Papa Lothario Regi.* In margine hæc sunt: *Ivo p. 8. c. 227.* Et vers. *Probat.* additur: *suprà ead. Teugualdum.* Inscriptio capitis 19. *Annon districta. 24. q. 3.* est: *Item Nicolaus Papa Lothario Regi.* In margine est: *Ivo p. 8. c. 227.*

DE EADEM RE.

Dialogus Decimusquintus.

A. ECQUIDNAM lucri ex Romanis pagellis fecistis? **C**. Sunt multa nobis grata, illud in primis, quòd invenimus caput quoddam falsò Eutyichiano adscriptum, non à Gratiano *a* solùm, sed à veteribus quoque, Burchardo *b*, Ivone *c*, & Anselmo *d*, & alio nobis ignoto Polycarpo *e*, rectè vindicatum Theodulpho Aurelianensi cap. xxvi. quod à te quoque fuerat animadversum *f*. **A**. Polycarpus non est scriptoris nomen, sed libri à Gregorio Presbytero collectore canonum conscripti. Estne aliqua varietas insignis? **C**. Post illa, *neque bibat*, addunt, *neque oret*, ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone. (1) **B**. Alio capite *g* in verbis Ambrosij *h*, quorum pars est in Toletano Concilio *i*, pro illis, *quod & juratus inter saltantium choros promiserat*, scribunt, *quod eviratus inter & c.* ex Ambrosio & Ivone in excerptionibus *k*. namque in Panormia *l* *ejuratus* editum est. **A**. Consulite veterem Panormiæ librum. Facilis autem errandi occasio est. **C**. In veteri est *eviratus*, sed ita scriptum ut aliquis facilè non admonitus *ejuratus* legat. **A**. *eviratus* placet, quasi virum se esse oblitus. Sed quid in Concilio Toletano est, & apud Rabanum *m*, qui ejusdem Concilij & apud Rabanum *m*, qui ejusdem Concilij Toletani & Ambrosij verba refert? **B**. In utro-

a 22. q. 1. c. ult.
b *Burc. lib.*
12. c. 14.
c *Ivo par. 12.*
c. 71. dec.
d *Anf. lib. 11.*
c. 65. vel. 71.
in *Rom.*
e *Polyc. lib. 6.*
tit. 11.
f *Libro 1. dial.*
13.

g 22. q. 4. c. 8. Unusquisque.
h *Amb. lib. 3.*
c. 12. de officiis.
i *Tolet. 8. c. 2.*
k *Ivo par. 12.*
c. 17. dec.
l *Idem lib. 8.*
tit. 8. c. 16.
Pan.

m *Raban. c.*
21. *penitenti.*

que libro hæc verba sunt omiffa. (2) Sed & Rabanum Romani non adfcripferunt, quod etiam facere debuerant in margine capitis quinti & noni ejuſdem quaſtionis. n (3) A. Fortaſſe imperfectè hæc pagina conſcripta funt. C. Ita eſt ut dicis. Namque alia invenimus mendofa aut omiffa. A. De his alio die agemus. Nunc ad Nicolaum revertamur. Caput ſecundum tituli ſeptimi, cujus initium *Quæ Lotharius*, apud Gratianum hanc habet inſcriptionem: *Nicolaus Papa Carolo Regi*, quod ante eum Ivo in epiftula LXII. ſive cxxvi. ad Hugonem Lugdunenſem ſcripſerat. Regem Francorum appellat Cochlaeus, Imperatorem Anſelmus, qui pleniùs verba Nicolai refert. Fons quaerendus eſt ex tuo veteri libro. B. Ludovico Regi inſcribitur epiftula cujus initium *Syllabarum veſtrarum*. In ea extrema Anſelmi & Ivonis & Gratiani verba inventa funt. In verbis varietas non eſt animadverſione digna. Rectè Contiùs notat verba Gratiani eſſe illa: *In manifeſtis &c.* (4) A. Quod ſequitur caput, *Scelus quod Lotharius*, ex alia epiftula ſumptum videtur, quæ miſſa eſſe dicitur *Archiepiſcopis & Epifcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam conſtitutis*, apud Gratianum o, atque per univerſas provincias addit Ivo p. idemque eſt in libro Cæſarauſtano, q in quo tamen vox *Galliam* deſideratur. A te expecto ut fontem aperias. B. Fruſtra expectas. Nullum enim habeo quem poſſim oſtendere; niſi fortè ex Ivone conjectura ducamur; ut idem fit fons

n 22. q. 4. c.
5. In malis. &
c. 9. Incom-
mutabilis.

2. q. 1. c. 16.
Quæ Lotha-
rius.

Anſ. lib. 12.
c. 35.

o 2. q. 1. c.
ult.
p Ivo par. 8.
c. 226. decret.
q Cæſ. lib. 10.
c. ult.
11. q. 3. c. 10.
Teugual-
dum.

qui est alterius capitis, cuius initium *Teugwaldum*, quod est in extremo registro Romæ edito, & id fragmentum esse synodi Romæ existimabas. quod etiam selectis Romæ placuit. A. Non displicet conjectura. sed certiora expectemus. (5) De illo videamus cuius initium *Excellentissimus Rex Carolus*, quod ex epistula ad Hincmarum Remorum Archiepiscopum sumptum dicitur; licet in nomine sit varietas. de qua alio die dictum est. Apud Ivonem eadem est inscriptio quæ apud Gratianum. Quid tu habes dicere? B. In incertis esse collocandum. (6) A. Sequitur titulus octavus de Patriarchis & Archiepiscopis, cuius quattuor capita sunt. Quartum autem est illud de quo agebamus, cuius initium *Teugwaldum r*, ex epistula missa omnibus Episcopis Galliæ & Germaniæ apud Cochlæum. Id Ivonis *s* verbis confirmatur, licet Gratianus Nicolai tantum nomen adscripserit; nisi quid selecti viri addiderunt. B. Addunt: *in synodo Romana contra synodum Metensem capite secundo*. In extremo capite, illis verbis, *Predictis autem depositis*, hæc addunt: *Hæc non sunt in eo Concilio, sed ex aliqua epistula sunt quam non habemus. Videndus Regino libro secundo chronicorum*. A. Ivo eadem verba omisit. sed & in fragmento Romæ edito pro eis verbis alia sunt. De aliis nos capitibus videamus. Caput primum *t* ex epistula ad Joannem Ravennatem Archiepiscopum esse dicitur. Ad Nicolaum minorem pertinere in quodam Michaëlis Thoma-

11. q. 3. c. 102
Excellentiss.

Ivolib. 5. tit.
3. c. 26. Pan.
et par. 14. c.
46. decr.

r d. c. 102
Teugwaldum.
s Ivo d. c.
226.

t Dist. 63. c.
13. Episcopos.

sij libro inveni. B. In Pontificali de vitis Pontificum libro certius est Nicolaum primum in Concilio Romæ habito in domo Leoniana de causa hujus Joannis cognovisse, eique restituito dixisse *ut Episcopus per Æmiliam nisi post electionem de eis cleri & populi, atque per epistulas apostolicæ sedis Prasulis, non habeat consecrandi licentiam.* A. Hæc meliora sunt quàm quæ Gratianus refert. (7) Quid de altero capite dices, cujus initium *Hæc est ordinatio u*, ex epistula ad Salomonem Regem Britonum? B. Nihil habeo quod dicam. C. Contius addit Regem ultimum eum fuisse Britonum. (8) A. Caput tertium, cujus initium *Conquestus est x*, apud Ivonem y sæpe relatum invenio, tam in excerptionibus & in Panormia quàm in epistulis, ex epistula Nicolai ad Rodolphum five Radulfum Archiepiscopum Bituricensem, quem etiam Primatem Aquitaniarum vocat. Sic etiam inscriptum est, ut apud Gratianum, bis in libro Cæsaraugustano 2. B. Non exstat in his quos attuli libris. A. Ex eadem epistula fortasse est caput prius tituli noni de sacris ordinibus, cujus initium *Quæ in consecrationibus.* Habet enim similem inscriptionem apud Ivonem & Gratianum, nisi tibi aliud videatur. B. Non habeo quod tuis verbis addam. (9) A. Posterioris capitis, cujus initium *Simoniaci*, inscriptio apud Ivonem a est *In decretis Nicolai cap. 11.* apud Gratianum b *Nicolaus Papa secundus.* Utram tu inscriptionem veriorer putas? B. Nihil certi constitui potest. (10)

u 3. q. 6. c. 10.
 Hæc quippe.
 x 9. q. 3. c. 8.
 Conquestus.
 y Ivo lib. 4.
 tit. 4. c. 3.
 Panor. &
 par. 5. c. 56.
 decr. & in epistul. 77. vel
 133. Remensis
 diocesis Episcopis, & epistul. 234. vel
 238. Lugd.
 Primati, &
 ep. 54. vel 65.
 Hugoni Lugdun. Archiepiscopo, & epistul. 58.
 Urbano II.
 Pont. Max.
 2 Cæs. lib. 2.
 c. 79. & lib.
 3. c. 51.
 Dist. 23. c. 12.
 Præterea.
 Ivo par. 6. c.
 121. decr.
 a Ivo lib. 3.
 tit. 9. c. ult.
 Panor.
 b 1. q. 1. c.
 107. Statuimus.

A. Titulus decimus de Episcopis octo habet capita, ex quibus tria eandem habent inscriptionem: *Nicolaus Alvino* vel potius *Alvino Archiepiscopo Januensi*. Primi cinitium, *Episcopi ab anni*, alterius *d Pontifices qui aliqua*, tertij *e Episcopos verò*. Hæc apud Ivo- nem *f* in excerptionibus ita inscribuntur: *Nicolaus Alvino Jovanensi Episcopo*. sed in margine: *Januensi*. Mihi quidem mendosum videtur *Januensi Archiepiscopo*. sed & *Con- tio Jovanensi* non displicet. Tibi optio per- mittitur, vel potius ut fontem ostendas ro- gandus es. B. Hac quoque in re mei adhuc fontes sitiunt. Januenses autem vel Genuates sub Nicolao Archiepiscopum non habuisse crediderim. De Jovanensi Episcopo quæren- dum censeo. C. Quid si Lovaniensem vel Viennensem scribamus? B. Incertum id quo- que est. (11) A. Est aliud caput cujus initium est *Episcopis dispensatio*. Id Gratianus Nico- lai Papæ tantum nomine inscripsit. Cochlæus & Demochares rectè Michaëli Imperatori adscripserunt. Est enim in extrema illa epi- stula cujus initium *Proposueramus*. (12) In tertio capite *Si quelibet*, cujus initium apud Gratianum est *Denique Suffredus*, nihil ad- dunt. Tuum auxilium implorandum est. B. Immo divinum. Humano enim destituti su- mus. (13) Idem dicturus sum de sexto capite *Sciscitaris*, quod ex epistula missa Hunifrido Morinensi Episcopo sumptum dicitur. A. Hæc igitur incerta relinquimus. C. *Humi- frido* pro *Hunifrido* est apud Democharem

c Dist. 34. c. 2.

d 7. q. 1. c. 4.

Pontifices

e d. c. 4. in

fin.

f Ivo par. 5.

c 352. & 353.

decret.

Dist. 43. c. ult.

6. q. 3. c. 3.

Denique.

7. q. 1. c. 47.

Sciscitaris.

366 LIBRI POSTERIORIS
& Contium. A. Cochlæi scriptura magis
placet. (14) Cetera in alium diem diffe-
ramus.

A D D I T I O N E S.

(1) **D**E inscriptione capitis extremi 22. q. 1.
scriptum est lib. 1. dial. 13 addit. 14.

(2) Ante caput octavum *Vnusquisq.* 22. q. 4. in
Romano libro inscriptio est: *Item Ambrosius de of-
ficiis lib. 3. c. 12.* Et in margine est: *In Tolet. 8. c. 2.*
Ivo p. 12. c. 17. Et vers. *sape pleriq.* additur: *Pann.*
l. 8. c. 101. Et ver. *Non semper: Infrà ead. Non sem-
per.* In Notis est: *Eviratus] Emendatum est ex beato*
*Ambrosio & Ivone. Antea enim legebatur, & jura-
tus.* Rabanus omissus est.

(3) In eadem quaestione 4. capitis 5. *In malis.* in
eodem libro hæc inscriptio est: *Item Isidorus in Syn-
onimis libro secundo.* In Notis additur: *Secundo]*
*Etiã B. Braulius in vita Isidori memorat duos syno-
nimorum libros. Et in synonymis, qua nuper cum aliis*
*Isidori operibus sunt Parisiis impressa, facile locum ha-
beret divisio in duos libros. Nam ex posteriore parte vi-
detur sumptus libellus de norma vivendi, qui in eodem*
*Parisiño codice habetur. Alter autem libellus de con-
temptu mundi, qui & ibidem & antea Antuerpia &*
olim Venetiis sub hoc titulo Isidorus de homine &
ratione descente & de homine & ratione consolante
impressus est, videtur epitome quadam synonymorum.
In margine hæc sunt: *Cap. de mendacio in impresso*
*Parisiis. Ivo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. & in Tri-
bur. c. 21. & glossa ordinaria in c. 14. Matthai in vet.*
juramentum. Capitis noni ejusdem quaestionis, cujus
initium *Incommutabilis*, hæc inscriptio est: *Item ex*
Concilio Toletano 8. c. 2. In Notis additur: *Initium*
*hujus capituli emendatum est ex recentioribus editioni-
bus Conciliorum Colonensibus & codice Lucensi regio.*
In vetustioribus autem editionibus & duobus codicibus
Vaticanis, duobusque monasterij Dominicani, post
vers. innectenda, quod in ipso Concilio antecedit huic

capitulo, sequitur continenter: Etenim immutabilis deitatis licet dicta sint firmissima, crebrò tamen &c. intermediis omissis.] Rabanus omittitur.

(4) Caput 16. Quæ Lotharius. 2. q. 1. in eodem libro ita inscribitur: Item Nicolaus Papa Ludovico Regi in epistola qua incipit Syllabarum. In margine est: Ans. l. 12. c. 35. In Notis additur: Sumptum est ex epistola qua habetur in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum, in qua hæc præcedunt: Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera ejus, quæ & ipsa ejusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profectò comperimus. Quæ verò Lotharius Rex &c.

(5) Gratiani verba sunt ante caput extremum 2. q. 1. in eodem libro: Vnde idem Nicolaus Papa scribit Archiepiscopis & Episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis. Scelus quod Lotharius &c. In margine est: Ivo p. 8. c. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. nu. 875. Capitis 10. Teugualdum. 11. q. 3. inscriptio est: Item Nicolaus Papa. In margine additur: In synodo Romana c. 2. Item: Al. Thietgandum. Ivo p. 8. c. 226. Et in Notis: Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Episcopis & Archiepiscopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per universas provincias constitutis; in qua epistola videtur retulisse quid in Concilio à se Roma habito de Metensi synodo penitus abolenda & depositione Thietgandi & Guntharivj statutum fuerit. De quo quidem Concilio & horum Episcoporum depositione Regino lib. 2. Chronicor. accuratè hæc scribit: Interea Thietgandus &c.] Consistere] In secundo capite Concilij locus hic ita habet: consistere: Diffinientes &c. Et sunt verba sumpta ex capite Si quis Episcopus damnatus. suprà ead. ex Concilio Antiocheno.

(6) Eadem quæstione capitis 102. Excellentissimus. in eodem libro inscriptio hæc est: Vnde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo. Et in margine est: Ivo p. 14. c. 46. Pann. l. 5. c. 106. Et ad verba novit aliud esse &c. additur: B. Greg. l. 34. mor. c. 16.

(7) Distinctione 53. capitis 13. Episcopos per Æmi-

liam. inscriptio est in eodem libro : *Item Nicolaus Papa Ioanni Ravennati Archiepiscopo. In Notis est: In vetusto codice Mutinensi sex Concilij Roma habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto in gestis Nicolai primi.*

(8) Hæc est in eodem libro inscriptio capitis 10. Hæc quippe. 3. qu. 6. *Vnde Ioannes Papa Salomoni tertio & ultimo Regi Britonum. In margine est: Regno lib. 2. Chron. In Notis: Subrogati post sunt] Sic restitutum est ex aliquot vetustis & valde emendatis codicibus. Antea legebatur subrogari possunt.*

(9) Ante caput octavum *Conquestus est. 9. qu. 3.* hæc in eodem libro verba sunt : *Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo. In margine est: Ivo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29. Capitis 12. Præterea, distinctione 23. inscriptio est: De his ita scribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiscopo Bituricensi. In margine est: Ivo par. 6. cap. 121. Et vers. Ergo: Inno. PP. I. ep. 1.*

(10) Inscripção capitis 107. *Statuimus. 1. q. 1. in eodem libro hæc est: Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa secundus scribens omnibus Episcopis. In margine est: 4. sent. dist. 25. Pann. l. 3. c. 127.*

(11) Capitis primi distinctione 34. in eodem libro inscripção est : *Vnde Nicolaus Papa ad Albinum Archiepiscopum. Quorundam relatione &c. In margine est: Al. Alvinum. Ivo p. 5. c. 353. Inscripção capitis 4. Pontifices. 7. q. 1. hæc est; Item Nicolaus Papa Alvino Ianuensi Archiepiscopo. In margine est: Al. Albino Vienenfi. Ivo p. 5. c. 352.*

(12) Distinctione 43. capitis extremi in eodem libro inscripção est hæc : *Item Nicolaus ad Michaëlem Imp. in epistola cujus initium est Proposueramus. Dispensatio est nobis &c. In margine hæc sunt: Dispensatione nobis. orig.*

(13) Hæc etiam sunt in eodem libro verba ante caput 3. *Denique Suffredus. 6. q. 3. Item Nicolaus Papa. Ad illa verba, Quod quia omissum, additur in Notis: Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.*

(14) In

(14) In eadem editione inscriptio capituli 47. Sci-
ficitaris. 7. q. 1. hæc est : Item Nicolaus Papa Humi-
fido Morinensis Ecclesie Episcopo.

DE QUIBUSDAM LOCIS GRA-
tiani Romanæ editionis, & de aliis
Nicolai capitibus.

Dialogus decimussextus.

A. VESTRUM nunc est de Romanis
pagellis dicere. B. Quod ex beati Au-
gustini epistula CLIV. Gratianus refert de
jurejurando Laban, mendosum erat : *sicut*
Laban per Deum Sochot. Scribi enim debuit,
per Deum Nachor, ut in sacris libris est, licet
in Augustini editis libris sit *Jacob*. A. Vidistis
quid Ivo & Anselmus & liber Cæsaraugusta-
nus scripserint? B. Ivo a in Pannormi a habet:
Laban per Deos suos Sochot vel Nachor.
Idem in excerptionibus, *per Deum Nachor*,
ut etiam Romani referunt. In Anselmi libro
b omissa sunt hæc verba. In Cæsaraugustano
c est, *per Deum Sabaoth*, quod etiam inve-
nimus in veteri Gratiani libro. in alio tamen
non minùs veteri est *Sochot*. C. Romani re-
ferunt in vetusto Gratiani libro invenisse
Nachor. A. Id igitur retineamus quod in sa-
cris libris est. B. In eodem capite verba Gra-
tiani sunt : *sicut Joseph, qui per Pharaonem*
jurando, hoc in eo veneratus est quod Dei judi-
cio positus erat in infimis. In margine est :
Aliàs Memphis. Et in scholio : *In infimis*]

A a

22. q. 1. c. 16.
Mover. p.
Alia.

Gen. 21. vel
31.

a Ivo lib. 8,
tit. 8. c. 28.
Panor. &
par. 12. c. 35.
dec.

b Anselm. lib. 11.
c. 69.
c Cæs. lib. 6,
c. 19.

*Aliàs Memphis, quæ erat caput regni Pharaonis. & in alio scholio: Positus erat] scilicet Pharao. In infimis] id est, in mundanis. Vel positus erat, scilicet Princeps, in mundanis, vel in Memphis, quæ civitas erat vel caput regni. Hæc in Romano edita sunt ut jam pridem habebamus. In duobus quoque veteribus tuis Gratiani libris illa sunt, in infimis. & in altero eorum hoc scholium: id est, in mundanis, vel terrenis, & erat prepositus aliis. & in voce positus additur in margine: Pharao. In sacris libris, cùm de Pharaone agitur, Memphis nulla mentio est. A. Ego pro in infimis malo in summis scribere. in Memphis dicere per Grammaticos non licet. C. Barbara pyramidum sileat miracula Memphis, ait Valerius Poëta. Quibus verbis apparet Memphin claram fuisse illa pyramidum mole quas Ægypti Reges fecisse constat ex Herodoto & Diodoro Siculo. A. Invenies, ut opinor, apud Eusebium quis fuerit ille Rex Ægypti cui Moses servierit, eumque fuisse ante Memphin conditam ab Epapho Jovis filio. (1) B. Mendosè editum invenimus capite altero quæstionis quartæ ejusdem causæ in margine, *Matth. 4. pro Matth. 14. & Ivo par. 12. c. 3. pro c. 10.* Et capite quinto desiderantur hæc: *Raban. c. 21. pœnit. & Burc. lib. 12. c. 29. & Ivo p. 12. c. 12. & 84.* C. Ego in scholio capitis noni non rectè editum esse credo, *Sententiam] id est, communicationem.* sed melius alij habent *communicationem.* Quæ verò ex Macrobio afferuntur,*

22. q. 4. c. 2.
Est etiam.

e. 7. c. 5. In
malis.

tripliciter contingit deos loqui, in somnio Scipionis reperiri aliis verbis existimo: Sed non advertunt hanc habere legem omnia () vel signa vel somnia ut de adversis obliquè aut denuntiant aut minentur aut moneant. & quæ sequuntur. (2) A. Imperfectas esse istas pagellas existimo, & mendosas. Integras & sine istis mendis habebimus alias. Interea Nicolai capita persequamur. Caput septimum decimi tituli, cujus principium est *Reprehensibile valde d*, Nicolai ad Carolum Imperatorem esse ait Gratianus post Ivonem e & librum Cæsaraugustanum f. Regem Francorum vocat Cochlæus. Estne in aliquo veteri libro? B. Inventa est Ludovico & Carolo Regibus missa epistula, cujus initium *Creddimus ex Dei dono*. Ex ea mutandum est pro *cum omnibus aliis, cum aliis*, voce *omnibus* omissa (3) A. Capituli octavi inscriptionem ad Radulphum sive Rodulfum Bituricensem Archiepiscopum vidimus, cum de capituli tituli octavi ageremus. Eadem est apud Ivonem. B. Ita est ut dicis. Sed fontes adhuc quærimus. (4) A. Titulus undecimus est de Presbyteris; cujus sex capita sunt. Primum caput non rectè Nicolao primo omnibus Episcopis adscribitur, cum sit Nicolai minoris in Concilio Romano capite tertio. Neque malè Ivo in Pannormia inscripsit: *Decretum Nicolai junioris & Alexandri*. quod etiam Demochares notat. Alexandri autem minoris verba refert, præter Ivonem, Gratianus g & liber Cæsaraugustanus h. (5) Caput alte-

Aa ij

e q. c. 9. Incommutabilis.
() omina f.

d 23. q. 8. c. 19. Reprehensibile.
e Ivo par. 5. c. 314. decret. f Cæs. lib. 4. c. 84.

De consec. d. 1. c. 55. Porro.

Ivo par. 5. c. 20. decret. Dist. 32. c. 5. Nullus.

Ivo lib. 3. tit. 11. c. 3. Pan.

g c. 6. Præter. dist. cap. h Cæs. lib. 8. c. 44.

rum, cujus initium *Sacerdotes*, ex epistula missa *Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis Ivo i & Gratianus k* adscribunt, *Carolo Archiepiscopo Maguntino* Cochlaus, *In gestis Concilij Vormaciensis* Demochares. Id confirmatur ex libro *Conciliorum* cap. xi. & xii. ejusdem Concilij. (6) Incertior est inscriptio tertij capitis, cujus initium *Si Presbyter*. Est enim apud Ivonem *l: Nicolaus Hosbaldo Episcopo Quadrantino*. Coepiscopo pro *Episcopo* habet Gratianus *m*, *Chorepiscopo* Contiis ex veteri libro. *Osualdo coepiscopo* Joannes Cochlaus. Mihi *Osualdo Episcopo* magis placet, nisi tu certiora adferas. B. Nihil habeo de ea re dicere. *Osualdi Episcopi* nomine vidi libellum *Martyrologium* inscriptum. A. Idem *Osualdus* appellatur; fuitque ejus nominis sanctus vir Episcopus *Vintonensis & postea Eboracensis* in Britannia. in qua insula ego veterem librum *Osualdi Martyrologij* titulo inscriptum inveni. (7) Caput quartum, *Presbyter iste*, ex epistula missa *Gerardo sive Girardo Turonensi Archiepiscopo* Gratianus *n* inscripsit. Ivo o eum *Airardum* appellat. Quid tu ais? Fuitne aliquis hoc nomine Archiepiscopus, ad quem Nicolaus scripserit? B. Nihil habeo quod dicere possim. (8) A. Certior est inscriptio capitis quinti, cujus initium *Sciscitantibus*. *Nicolaus ad consulta Bulgarorum*. qua melius est apud Gratianum & Ivonem *q* in *Panormia* quam apud eundem in *exceptionibus*. Sine inscriptione est in libro *Tarraco-*

i Ivo lib. 3.
tit. 11. c. 4.
Panor.
k Dist. 50. c.
33. Sacerdotes.

l Ivo par. 10.
c. 24. decret.

m Dist. 50. c.
39. Studeat.

n 2. q. 1. c.
10. Notum.
o Ivo par. 6.
c. 429. decret.

p 15. q. 8. c. 5.
Sciscitantib.
q Ivo lib. 5.
tit. 1. c. 11.
Panorm. &
par. 2. c. 83.
decr.

nenſi r. Eſt in editis capitibus cap. LXXI. ex quo poſſunt addi verba à Gratiano prætermiſſa. Aliter Lucius tertius refert hujus capituli verba, cùm ſcribit ſ: *sacramenta qua purgatoria cunctarum cogitationum exiſtunt. contagionum enim habet Nicolaus, non cogitationum, neque pollutionum*, ut eſt in quadam collectione t poſita poſt Concilium Romanum Alexandri tertij. (9) Sextum caput u inſcribitur *Nicolaus Thadoni vel Tadoni Archiepiſcopo Mediolanenſi*, apud Ivonem x & Gratianum. Quid tu his addis? B. Hoc tantum, de Presbyterorum flagellatoribus agere Nicolaum, non Clericorum; ut eſt in epitome. (10) A. Nunc ſurgendum cenſeo.

r Tarrac. lib. 1. c. 168.

ſ De cohabit. cler. c. 7. Veſtra. apud Greg. 1 X. c. 1. de vita & hon. cler. in 2. collect.

t Par. 50. c. 38.

u 17. q. 1. c. 23. De Presbyteror.

x Ivo par. 10; c. 20. decret.

ADDITIONES.

(1) GRATIANUS ita ſcribit in eodem Romano libro ante caput 16. *Movet te. 22. q. 1. De his ita ſcribit Auguſtinus eadem epist. 154. ad Publicolam. Et in margine eſt: Sent. 3. diſt. 39. Anſ. l. 11. c. 75. Ivo par. 12. c. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polye. l. 6. tit. 11. In Notis hæc ſunt: Quia ille] In epistolis B. Auguſtini excuſis legitur, quàm ille qui ei jurat falſos Deos colit. In codice earundem Vaticano, quando ille qui ei jurat falſos Deos colit. In editione Frobeniana & apud Ivonem, quia ille qui ei jurat falſos Deos colit. Nachor] Sic eſt emendatum ex loco ipſo Geneſis, Ivone, & uno vetuſto Gratiani codice, in cujus quidem vulgatis erat per Deum Sochet, in beati Auguſtini autem per Deum Jacob.] Verba Gratiani ſicut Ioseph & c. & ſcholij ut in dialogo.*

(2) Eadem cauſa quaest. 4. cap. 2. Eſt etiam. hæc in eodem libro inſcriptio eſt: *Item Ambroſius de officiis lib. 1. c. 50. In margine eſt: Ibidem in Tole. 8. (addec. 2.) Sent. 3. diſt. 39. Ivo par. 12. c. 3. [ſcribe c. 10.] Pann. l. 8. c. 91. Matth. 4. (ſcribe 14.) In Na-*

tis est: Custodire] *Addita est vox ista ex originali Concilio Toletano, in quo refertur. De inscriptione capituli 5. In malis. eadem quaestione scriptum est dial. 15. addit. 3. hujus libri. Scholium Sententiam, id est, communicationem. c. 9. Incommutabilis. eadem quaestione sic est editum ut in dialogo refertur.*

(3) Quod attinet ad caput 19. *Reprehensibile. 23. q. 8. in eodem libro id ita inscribitur: Sed obicitur illud Nicolai ad Ludovicum & Carolum Reges. In margine est: Ivo par. 5. c. 334. Et in Notis: Epistola ex qua sumptum est hoc caput extat Roma in monasterio Dominicanorum scripta Ludovico & Carolo Regibus, cujus initium est Credimus ex Dei dono; in qua de Carolo, sermonem proprie ad ipsum convertens, queritur Pontifex ob quasdam excusationes, & hanc precipue, qua hoc capite continetur, nullos Episcopos Romanam ad synodum, quam ipse habere volebat, missos fuisse. Propterea mutatus est titulus, qui antea erat: ad Carolum Imperatorem. In casu relictum est: Carolus Imperator scribit &c.*

(4) De consecrat. distinctione 1. c. 56. Romanis, cujus initium est *Porro Gloria. haec inscriptio est: Item Nicolaus Papa Rodulpho Archiepiscopo Bituricensi. In margine est: Ivo par. 5. c. 20. Et in Notis Apostolico] Vox ista abest ab aliquot Vaticanis codicibus. Ivo tamen habet.*

(5) Ante caput quintum *Nullus Missam. distinctione 32. haec in eodem libro verba sunt: Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine est: In synodo Romana CXIII. Episcoporum in basilica Constantiniana. Et: Pann. l. 3. c. 135. In extremo capite haec verba sunt. [Quicumque Sacerdotum & Diaconorum &c.] [Sicut in subsequenti capitulo Alexandri secundi continetur.] Sicut in subsequenti] Hac clausula est Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai qua proximè ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus secundus in epistola, qua extat, omnibus Episcopis catholicis scripsit se in Concilio quod Roma habuit centum tredecim Episcoporum hunc canonem edidisse, quem postea Alexander secundus (ut ipse etiam testatur in epistola manuscripta)*

Concilio à se habito iisdem verbis repetivit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai junioris & Alexandri. Inscriptio capitis 6. Prater hoc. eadem distinctione: Item Alexander secundus. Et in margine est: In epist. proxima notat. indicata. Pann. ibid. c. l. 8. c. 142. Et ad verba, Papa Leonis, additur: Leo IX. in Concilio Romano. In Notis est: Et rogantes] Hec usque ad vers. deinde addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri; quorum aliqua etiam sunt in Concilio Nicolai, in quo est praterea sequens versiculus, Deinde, qui in epistola Alexandri non est.

(6) In eodem libro inscriptio capitis 33. Sacerdotes. distinctione 50. hæc est: Vnde Nicolaus Papa Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis. In margine est: In gestis Concilij Vormaciensis c. 11. Vide Ivonem par. 10. c. 180. Pann. l. 3. c. 136.

(7) Eadem distinctione, caput 39. Studeat. in eodem libro ita inscribitur: Vnde Nicolaus Papa scribit Hosbaldo Chorepiscopo Quadrantino. In Notis additur: Chorepiscopo] Antea legebatur coëpiscopo. Emendatum est ex omnibus, qua collata sunt, vetustis Gratiani exemplaribus; optimèque convenit verbis Nicolai. In margine est: Ivo p. 10. c. 24.

(8) Capitis 10. Notum sit. 2. q. 1. in eodem libro inscriptio est: Item Nicolaus Papa Girardo Turonensi Archiepiscopo. In margine est: Al. Airardo. Ivo p. 6. c. 429.

(9) Gratiani verba sunt ante caput 5. Sciscitantib. 15. q. 8. in eodem libro Romano: Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum c. 71. In margine est: Extrà de cohab. cler. & mul. c. Vestra duxit. Ivo par. 2. c. 83. Pann. l. 5. c. 13. Et in Notis: Et cerea] Antea legebatur & c. Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata & addita. Hieronymo] Est in epistola de septem gradibus; quemadmodum & quod sequitur Priusquam audias & c. est ibidem superius. Caput 7. Vestra duxit. de cohabit. cleric. & mul. ita inscribitur: Lucius III. In margine est: c. I. eo. tit. in 2. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexan. III. par. 50. c. 18. Vox contagionum edita est. Retinenda igitur est in ea collectione.

(10) Quod attinet ad caput 23. *De Presbyterorum*.
17. q. 4. ejus inscriptio in editione Romana est: *Item*
Nicolaus Papa Thadoni Archiepiscopo Mediolanensi.
In margine est: *In Chronico Mediolan. Ivo p. 10. c. 20.*

DE ALIIS NICOLAI PAPÆ
capitibus.

Dialogus decimusseptimus.

A. TITULUS duodecimus de Clericis
inscribitur. Tria tantum habet capita.
Primi capitis initium *Clericus qui*. Ejus in-
scriptio apud Gratianum *a*: *Nicolaus Papa*
Odoni Viennensi Archiepiscopo. apud Ivonem
b: *Stephanus Adoni Viennensi Archiepisco-*
po. Est etiam varietas in illis verbis: *De illo*
Clerico Alverico. Est enim *Alvico* pro *Al-*
verico apud Ivonem, *Albino* apud Contium,
qui *Othoni Coloniensi* in margine adscriptus,
& *Adoni Viennensi* ex Ivone. Stephani non
habuit rationem. B. In veteri libro extat Ni-
colai epistula Odoni Archiepiscopo missa, ut
in indice scriptum est, Adoni in verbis plene
relatis. In eadem hoc non inveni caput, sed
illud quod alibi posuit Gratianus *c* ita inscri-
ptum: *Nicolaus Papa Adoni Viennensi Ar-*
chiepiscopo. Eadem inscriptione utitur Ivo in
excerptionibus & in epistulis. A. De eo capi-
te postea erit agendum. (1) Caput alterum,
cujus initium *Clericum*, quod apud Gratianum
e solo Nicolai Papæ nomine inscribitur, apud
Ivonem *f* *Nicolaus Vuilfredo Marinesi*

a Dist. 32. c.
4. De illo.

b Ivo par. 6.
c. 112. decret.

c 12. q. 2. De
reb. 22.

d Ivo par. 3.
c. 152. & in
epist. 71. vel
30. Belvac.
Decano.

e Dist. 50. c.
5. Clericum.
f Ivo par. 6.
c. 112. decret.

Ecclesia Episcopo sed & plenius, scriptum est. Sic etiam in libro *Cæsaraugustano* g plenius scribitur, & eodem modo inscriptum legitur una excepta voce *Vuilfredo*; pro qua est, *Guifredo*. Similis est inscriptio cuiusdam capituli *h*, de quo egimus cum de titulo decimo dictum est, licet illic *Hunilfredus* diceretur. Hoc loco apud *Cochlæum* est *Osualdo* *coëpiscopo Quadrantino*, ut capite tertio tituli undecimi *i*, quæ etiam inscriptio est cuiusdam capituli proximi apud *Gratianum* k huic nostro, & in libro *Cæsaraugustano* l, in quo tamen est *chorepiscopo* pro *coëpiscopo*, ut apud *Contium* & in veteri libro meo est. B. Inscriptionem eandem utrique capiti convenire putavit. Sed cur non invenimus alterius capituli verba in his viginti titulis? C. Quid si posterius caput non esse *Nicolai* credidit, aut utrumque ejusdem esse sententiæ? A. De tertio capite videamus, cujus initium *Hi qui arborem* m. Hoc solum *Nicolai* nomen habet apud *Gratianum* & *Cochlæum*. De eo quid selectis viris placuit? B. Incertum esse, & nusquam repertum. (2) A. Sequitur titulus XIII. de votis monasticis. sub quo sunt capitula tria. Primi initium est: *Femina quæ post obitum*. Ejus inscriptio apud *Gratianum* n est: *Nicolaus ad Albinum Viennensis Ecclesia Archiepiscopus*. Hic *Adalvvinus* appellatur à *Burchardo* o & *Vivenensis Ecclesia*. & ab *Ivone* p in *Panormia Vivacensis Ecclesia*, & *Adalvvinus Archiepiscopus*. Sic etiam in excerptionibus. *Adalvvinus* est *Archiepisco-*

g *Cæs. lib. 15. c. 35.*

h 7. q. 1. c. 47. *Sciscitaris.*

i *Dist. 50. c. 39. Studeat.*
k *Dist. e. c. 6. De his.*
l *Cæs. lib. 15. c. 34.*

m *Dist. 50. c. 49. Hi qui arborem.*

n *Dist. 27. c. 6. Quod interrogasti.*
o *Burc. lib. 8. c. 47.*
p *Ivo lib. 3. tit. 17. c. 18. Panor. & par. 7. c. 65. & c. 152. dec.*

pus. Sed Ecclesia Viennensis, vel Vinanensis, ut in alio capite est, sic inscribitur, *Nicolaus Alumino Funariensi Episcopo*. Ex hac varietate orta mihi hæc opinio est, ut hic idem ille sit Albinus quem alij Januensem Archiepiscopum, alij Jovanensem Episcopum vocabant, ut in capitibus tituli decimi invenimus q. B. Opinioni tuæ facile subscribo. *Alumino* enim & *Aluvino* similes voces sunt; & *Januensi* sive *Jovanensi* cum *Funariensi* maximè convenit. Est quoque titulus decimo octavo aliud caput, cujus initium *Inter hæc r*, ita inscriptum apud Gratianum & Ivonem *f: Nicolaus Alvino Archiepiscopo*. Sed idem Ivo alibi *t* ita inscripsit: *Nicolaus Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis*. A. Video incerta esse hæc omnia. C. Quid de illis verbis dicturus es quæ Palea superiori capiti *u* addidit, quæ à Burchardo & Ivone sumere potuit, si modò aliquid ab eis sumpsit? An ea dicemus ab Joanne Cochlæo esse ommissa, cum tamen Nicolai essent? A. Ommissa esse constat. Cur omiserit, incertum est. (3) Alterius capitis, cujus initium *Præfens Clericus*, inscriptio est apud Gratianum *x* & in libro CæsarAugustano *y: Nicolaus omnibus Episcopis in regno Ludovici*. apud Ivonem *z* additur: *Nicolaus Papa primus*. Quid habes ex Romanis libris quod addas? B. Nihil omnino. (4) Sed ne de illo quidem capite *Vidua quidem a*, cujus inscriptio est apud Ivonem *b* & Gratianum *Nicolaus Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis*. A. Cochlæus

q *Dial. 15.*
hujus libri.

r 33. q. 2. c. 6.
Inter hæc.
f *Ivo lib. 7.*
tit. 2. c. 1. *Pa-*
norm. & par.
8. c. 333. dec.
t *Idem d. par.*
8. cap. 124.
u *Dist. 27. c.*
7. Nam si.

x 20. q. 3. c.
4. *Præfens.*
y *Cæs. lib. 9.*
c. 48.

z *Ivo par. 6.*
c. 356. decret.

a 27. q. 1. c.
34. *Vidua.*
b *Ivo lib. 3.*
tit. 17. c. 12.
panor. & par.
7. c. 145. dec.

addit, *Carolo Archiepiscopo Maguntino*, ut in alio capite tituli undecimi, quod in Vormaciensi synodo inventum est. Quærite in eodem Concilio. C. Caput est xx i. in quo extremo hæc verba sunt, à Gratiano & Ivone omissa: *Quod si præsumpserit, à liminibus sanctæ Ecclesiæ segregetur, donec ad emendationis remedia confugiat*. A. Poteris hoc addere Romanæ editioni, si in ea fuerit omis- sum. (5) Tituli xiv. de laicis duo capita sunt. Prioris initium est *De Presbyteris c.* Sumptum est ex capite lxx. ad consulta Bulgarorum, ut etiam Ivo d. notat. In libro Tarraconensi e Nicolao tantum Episcopo adscribitur. (6) Posterioris *In scripturis* f. apud Gratianum hæc inscriptio est: *Nicolaus Ludovico Imperatori*. Addit Cochlæus, *Ludovico secundo Imperatori*. Demochares & Contiùs, *Michaëli Imperatori*. Sed nobis res incerta est, licet de Constantini verbis aliquid in epistula magna ad Michaëlem dicatur, & apud Deus-dedit capite tertio. B. Idem selectis viris placet. (7) A. Tituli xv. de Ecclesiis capita tria sunt. Primi initium, *Nulla edificia g*, licet nomen habeat Nicolai Papæ, meliùs inscriberetur Concilij Salegunstadiensis cap. xii. ut est apud Burchardum h & Ivonem i; & pro *Clericorum* scribendum est *Presbyterorum*. (8) Alterius capitis, *De rebus quæ semel*, inscriptio esse debet *Nicolaus Adoni Archiepiscopo*, ut à te dictum est hodie. De varietate nunc dices. B. Dixi exstare Nicolai epistulam. Ejus initium est: *Quia san-*

c Dist. 28. c. ult.

d Ivo lib. 5. tit. 1. c. 11. Pann. & par. 2. c. 82. dec. c. Tarracon. lib. 1. c. 167. f. Dist. 96. c. 2. In scripturis.

g 12 q. 1. c. 4. Nulla.

h Burch. in fine decretorum.

i Ivo par. 15. cap. 178. dec. 12. q. 2. c. 22. De reb.

ditatis vestrae. In ea pro *concessionis Principum* est *successionis.* quod non æquè placet. & pro *consulatis Principem,* illic est *consulto Principe.* Cetera sunt leviora. (9) A. Tertij capitis initium est: *Sicut antiquitus.* inscriptio: *Nicolaus omnibus Episcopis,* apud Gratianum *k* & Ivonem *l* & Anselmum *m* & in libro Tarraconensi *n.* C. Duplex inscriptio est in Panormia, Agathensis Concilij cap. XXIIX. & Nicolai. In eo Concilio hæc verba non invenio. A. Consule veterem Panormiæ librum. C. *Ex Concilio Antiocheno cap. v. Nicolaus &c.* A. Hoc etiam mendosum est. Quid in veteribus tuis est? B. Varietas notata est à selectis viris. LX. *passus* pro XL. & *confinia earum,* pro *confinia eorum.* (10) A. Tituli XVI. de baptismo duo capita sunt. De priori, cujus initium *A quodam Judæo o.* dictum à nobis est *p.* Alterius initium, *Catechismi baptizandorum.* inscriptio apud Gratianum, *q Nicolaus Papa;* apud Ivonem *r.* *Nicolaus Papa Joanni Archiepiscopo Ravennatensi.* Quid tu addis? B. Nihil habeo quod addere possim. (11) A. Sequitur titulus XVII. de pœnitentia. de quo cras agemus.

A D D I T I O N E S.

I)) **A**NTE caput quartum distinctionis 32. hæc in Gregoriano libro verba sunt: *Item Nicolaus Papa Odoni Viennensi Archiepiscopo. De illa Clerico Alverico &c.* In margine est: *Al. Adoni. & al. Alvico.* Et: Ivo p. 6. c. 119. Caput 22. De rebus. 12. q. 2. ita inscribitur: *Item Nicolaus Papa Adoni Viennensi Archiepiscopo in epistola cujus initium Quia*

k 17. q. 4. c. 6. Sicut.
l Ivo lib. 2. tit. 8. c. 3.
Panorm. & par. 3. c. 104. decr.
m Anselm. lib. 5. c. 74. in addit. & 46. in Rom.
n Tarracon. lib. 6. c. 244.

o De consec. d. 4. c. 24.
A quodam.
p Dial. 18. lib. 1. q. c. 57. Catechismi. ejusd. dist.
r Ivo lib. 1. tit. 2. c. 33.
Panorm. & par. 1. c. 87. decr.

sanctitatis vestra. In margine est: Ivo p. 3. c. 152. Et in Notis: Extat epistola hac in libro saepe citato bibliotheca Dominicana, in qua respondet Nicolaus ad nonnullas quaestiones ab Adone (al. Odone) sibi propositas.

(2) Distin. 50. caput 5. Clericum, in eodem libro ita inscriptum est: Item Nicolaus Papa. Et in margine est: Ivo p. 6. c. 120. Capitis sexti De his Clericis. hac inscriptio est: Item Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino. De capite 39. Studeat. eadem distinctione scriptum est dial. 16. addit. 7. & de capite 47. sciscitaris. 7. q. 1. dialogo 15. addit. 14. Capitis 49. Hi qui arbores. (sic enim editum est, non arborem) eadem dist. 50. inscriptio est: Item Nicolaus Papa.

(3) Inscripção capitis sexti Quod interrogasti. dist. 27. in eodem libro hac est: Item Nicolaus Papa ad Albinum Viennin. Ecclesia Archiepiscopum. In margine est: Valde variant hac nomina in exemplaribus & Burchard. & Ivone. Burch. l. 8. c. 47. Ivo par. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205. Capitis 7. Nam si consenserimus. eadem distinctione inscripção est: Palea. In margine hac sunt: Burchard. & Ivo ibidem. Pann. l. 3. c. 206. In Notis est: Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur sine nomine Palea) est conjunctum superiori, quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem. In pannormia autem est sejunctum. Inscripção capitis 6. Inter hac. 33. q. 2. hac est: Hinc idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo. In margine est: Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 38.) Polic. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. l. 7. c. 14.

(4) Caput quartum Prasens Clericus. 20. q. 3. in eodem libro ita inscribitur: Vnde Nicolaus Papa scribit omnibus Episcopis in regno Ludovici. In margine est: Ivo p. 6. c. 356.

(5) Hac est in eodem libro inscripção capitis 34. Vidua. 27. q. 1. Item Nicolaus Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis. In margine hac sunt: Habetur in Concil. Vormaciensi c. 21. Ivo p. 7. c. 145. Pann. l. 3. c. 199. In Notis: Oblationes] In Concilio Vormaciensi, apud Ivonem, & in Pannormia legitur, obla-

tionem. sed glossa magis ferè convenit voci oblationes.

(6) Extremi capitis distin. 28. inscriptio in eodem libro hæc est: *Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum c. 70. Consultandum decernitis &c.* In margine est: *Ivo p. 2. c. 82. Pann. l. 5. c. 12.* Et in Notis: *Presbyterum* } *In ultimo capite harum reponsonum referuntur Bulgarorum verba dicentium multos apud se esse Gracos & Armenos & alios qui diversa docerent. Nondum enim à Romana sede Episcopum aut Presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum si Presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.*

(7) Distinctione 96. capitis 8. *In scripturis.* in eodem libro inscriptio est: *Idem (Nicolaus) Ludovico Imperatori.* In margine est: *Habentur aliqua in ead. epist. ad Michaelem.*

(8) Ante caput quartum *Nulla adificia.* 12. q. 1. hæc in eodem libro verba sunt: *Vnde Nicolaus Papa.* Et in margine: *In Concil. Salegunst. c. 12. Ivo p. 15. c. 178.* Et in Notis: *Ferè eadem leguntur in Concilio Salegunstadiensi c. 12. quod habetur in fine Collectionis Burchardi, & refertur ab Ivone par. 15. Vox Clericorum edita est.*

(9) De inscriptione capitis 22. *De rebus.* 12. q. 1. scriptum est addit. 1. hujus dialogi.

(10) Inscriptio capitis sexti *Sicut antiquitus.* 17. q. 4. in eodem libro hæc est: *Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis.* In margine hæc sunt: *Inter decreta Nicolai in codice Ormanetti. Ans. l. 5. c. 74. Ivo p. 3. c. 164. Pan. l. 2. c. 81. Ad voces xl. passus additur Al. lx. Et ad illa, confinia earum, additur; Al. eorum.*

(11) Capitis 24. *A quodam.* de consecr. dist. 44. inscriptionem vide lib. 1. dialo. 18. additione prima. Capitis 57. *Catechismi.* eadem distinctione inscriptio est: *Item Nicolaus Papa.* In margine est: *Ivo par. 1. c. 82. Pann. l. 1. c. 40.*

DE EADEM RE.

Dialogus decimusoctavus.

B. N O N mihi videtur omnia Nicolai Pontificis capita quæ à Gratiano relata sunt Joannes Cochlæus collegisse. **A.** Quid ita? Habésne aliam meliorem collectionem? **B.** Nullam habeo. Sed ex his quæ à te dicta sunt elicio aliquot eum capita prætermisissè; ut de illis taceam quæ falsò Nicolao inscribuntur. **C.** Ex indice incertorum capitum à Petro Giacone missò poterunt fortassè alia inveniri. **A.** Rectè admones. Id à vobis alio die fieri potest. Sed nos priùs quod cœpimus peragamus. Caput primum tituli de pœnitentia apud Gratianum est inscriptum: *Nicolaus Frontario Archiepiscopo Burdegalensi.* In Pœnitentiali Romano nuper edito Nicolai tantùm nomen exstat, & plenius quædam scripta sunt. Quid aliud Romæ inventum est? **B.** Nihil aliud accepi. (1) Est igitur incertum, ut quod sequitur *De his verò qui pro criminibus a*, in quo has varias scripturas notant selecti viri. *revertuntur pro convertuntur, & regionis pro religionis.* **A.** Placent. (2) De tertio capite dicendum est, cujus initium *Interfectores b.* Id sumptum dicitur ex epistula missa Radulpho Bituricensi Archiepiscopo, ut Ivo *c* & Gratianus referunt. idémque est in libro Cæsaraugustano *d.* **B.** Hoc etiam

11. q. 2. c. 17.
De viro. Pœnitent. Roman.
tit. 8. c. 18.

a 26. q. 7. c.
3. De his.

b 33. q. 2. c. 5.
Interfectores,
c 170 lib. 7.
tit. 2. c. 2.
Panorm. &
par. 8. c. 125.
decret.
d Cæs. lib. 10.
c. 97.

caput incertum est. C. Quid est quod dicitur in hoc capite, *Beati Leonis Papæ XXV. regula decretalium*? A. Ex Corpore canonum discere id licet. Est autem in eo caput xxv, quod in libris Conciliorum est caput xxi, epistolæ xc. ad Rusticum Narbonensem, cujus initium: *In adolescentia e.* Capitis quarti initium est *Latorem f.* Inscriptio apud Burchardum g est: *Nicolaus Radoldo Episcopo sanctæ Argenteæ Retensis Ecclesiæ.* quod, licet sit in edito & in veteri libro, mendosum esse credimus, & scribendum: *Argentoratensis Ecclesiæ.* Apud Ivonem h, est, *ad Radolphum.* cetera ut apud Burchardum. *Radoldo* est apud Anselmum i, *Rodolpho* in libro Tarraconensi k, *Raiholdo Episcopo sanctæ Ecclesiæ Argentoratensis* apud Gratianum. *Rodolpho* placuit Cochlæo. Nihil mutant Demochares & Contius. Quid habeant selecti viri, à te audire aueo. B. Nihil inveni præter variam scripturam aliquot verborum. Caput quintum *Si quis cum duab. l* conjungitur superiori cum hac inscriptione: *Idem.* Apud Ivonem m ita inscriptum inuenio: *Nicolaus Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis.* & in margine: *Idem habet Concilium Vormacien. cap. xxxiiii.* Id melius est quàm quod Cochlæus inscripsit: *Ad consulta Bulgarorum.* C. Idem error est qui in aliis deprehensus est, ut quæ Concilij Vormacienensis sint, dicantur esse Nicolai ad Carolum. A. De alio capite ejusdem Concilij Nicolao adscripto in tituli xix, censura videbimus. (3) Tituli

e c. 14. In adolescentia.

e. q. 2.

f c. 15. e. q.

Latorem.

g Burchard. lib. 6.

c. 46.

h Ivo par 10.

cap. 73. decr.

i Anselm. lib. 11.

c. 50.

k Tarrac. lib.

1. c. 2, 4.

l c. 16. e. q. Si quis.

m Ivo par. 9.

c. 31. decr.

XIIX. de matrimonio capita novem sunt. Primi initium est *Sufficiat solus n.* quod sump- tum esse scimus ex capite tertio ad consulta Bulgarorum, licet apud Ivonem o aliam ha- beat inscriptionem, & in libro Cæsaraugu- stano. p. Nicolai tantum nomen habet apud Anselmum q & Gratianum. Verba Nicolai sunt hæc: *Sufficiat secundum leges solus eo- rum consensus de quorum conjunctionibus agi- tur. qui consensus si solus in nuptiis fortè de- fuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu ce- lebrata frustrantur.* De aliis verbis Nicolai aliud erit dicendi tempus. (4) Alterius ca- pitis, cujus initium est *Scriptis nobis r,* ins- criptio apud Gratianum & Anselmum s est: *Nicolaus Papa.* Apud Burchardum t addi- tur: *in epist. ad Carolum Regem.* item apud Ivonem u & in libro Cæsaraugustano x. Re- gem Francorum vocat Cochlæus. Alibi apud eundem Ivonem y inveni partem hujus capi- tis *Nam licet sit scriptum &c.* habere hanc inscriptionem: *Nicolaus ad Lotharium.* Apud Burchardum z quoque, licet sub eadem in- scriptione, aliis verbis junguntur hæc, quæ sunt longè à superioribus divisa. B. Ita est ut dicis. Namque apud Gratianum ex epi- stula ad Carolum Regem, cujus initium *Nunquam vel Nil aque,* sumitur prior pars ejus capituli; posterior verò ex epistula ad Lo- tharium Regem *Audito,* quæ in historia Re- ginonis etiam relata est. Et si quis attentè ver- ba consideret, videbit in priori parte Lotarij fieri mentionem, & in posteriori ad eundem

B b

n 27. q. 2. c.
2. Sufficiat.

o Ivolib. 6.
tit. 8. c. 6.
Panorm. &
par. 8. c. 17.
decr. & epist.
130. & 143.
& 241.
p Cæs lib. 10.
c. 27.
q Ansel. lib.
10. c. 30. in
Rom.

rc. 250. e. q.
Scriptis.
s Ansel lib 10.
c. 21.
t Burc. lib. 9.
c. 49.

u Ivolib. 6.
tit. 5. c. 3.
Panorm. &
par. 8. c. 128.
decret.
x Cæs. lib. 10.
c. 99.
y Ivo c. 9. e.
tit. 5. pan. &
c. 188. e. par.
8. d. c.
z Burc. d. lib.
9. c. 53.

verba illa dirigi, *mutuam separationem vestram prohibemus*. Initio pro *Theberga*, *Theberga* scribendum; & pro illis *se regia dignitate &c.* illic est *regia se velle exui dignitate seu copula*: & pro *esse contentum*, scribendum, *fore contentam*; & pro *elegerit*, *elegisset*. (5) A. Capitis tertij, cujus initium *Vbi non est*, inscriptionem non aliam inveni-

2 Ivo lib. 6.
rit. 11. c. 3.
Panor.
h 30. q. 2. c.
30.

c. c. 4. De des-
po. impu. in 1.
coll. c. 2. e. tit.
apud Greg.
IX.

d 30. q. 5. c.
3. Nostrate.
e Ivo lib. 6.
rit. 1. c. 9.

Panorm. &
par. 8. c. 6. dec.
f. Cæs. lib. 10.
6. 7.

g 32. q. 5. c.
22. Quid-
quid.

h Ivo par. 8.
c. 228. decret.

i Eph. 5.

k 33. q. 4. c.
11. Nec uxorem.

l Ivo lib. 6.
rit. 1. c. 3.

Panorm. &
par. 8. c. 47.
decret.

m Cæs. lib. 10.
c. 26.

quàm hanc *Nicolaus Papa*, apud *Ivonem* & *Gratianum* *b* & *Bernardum Papiensem* & *Raimundum*. Fontem tu nobis ostendes. *B.* Nili fontibus obscurior est. (6) A. Sequitur caput quartum *Nostrates tam mares*, quod est sumptum ex capite tertio ad consulta *Bulgarorum*. quod *Ivoni* & *Gratiano* haud fuit ignotum. Idemque est in libro *Cæsaraugustano* *f*. Plura autem sunt in dicto capite tertio quàm in aliis collectionibus. (7)

Ex eisdem responsis ad consulta *Bulgarorum* cap. *xcv*. est caput sextum, cujus initium *Quidquid mulier*, ut etiam *Gratianus* *g* & *Ivo* *h* notant. Sed plenius in archetypo scriptum est. Sic enim illic est: *Quidquid mulier tua contra te cogitaverit aut fecerit, vel si te accusaverit &c.* Et in fine desiderantur hæc:

Qua est, Apostolo precipiente i, sicut à Christo Ecclesia diligenda &c. (8) Caput *ix*. *Nec uxorem ducere* *k* ex eisdem responsis est cap.

xlix. Sic etiam *Ivo* *l* & *Gratianus* & *liber Cæsaraugustanus* *m* inscripserunt. Scriptum autem illic est, *nullatenus arbitramur, pro ullo modo arbitrator.* (9) Redeo nunc ad caput quintum, cujus initium *Lotarius Rex*.

Id caput hanc inscriptionem habet apud Gratianum *n*: *Nicolaus Radualdo Portuensi & Joanni Sicoliensi Episcopis. Phicolensi pro Sicoliensi* est apud Ivonem *o*, *Ficulensi* in veteri Gratiani libro. Quid tu auxiliij adfers? B. Pro Joanni scribi posse *Haganoni*, ex Reginsonis Chronicis. Sic enim illic est: *Anno dominice incarnationis DCCCLXV. missi sunt Hagano & Rodoaldus apostolica sedis Legati in Galliam &c.* Quod verò dicitur, *Lotarius Rex in commonitorio profitetur*, mendosum esse putatur. Namque illud commonitorium non Regis fuit, sed Pontificis ad Regem. Itaque selecti viri putant ex inscriptione decidisse eam vocem, & post vocem *Episcopis* scribendum *in commonitorio*. & mox: *Lotarius Rex profitetur*. A. Ecclesie nomen mendosum videtur; & cetera incerta sunt. (10) Caput septimum, cujus initium *Hi qui matrimonium p*, ita inscripsit Gratianus: *Nicolaus ad Carolum Maguntien. Episcopum. Magun.* pro *Maguntien.* est apud Burchardum *q*, *Magontensem* apud Ivonem in Panormia *Maguntien.* in excerptionibus *r. Magnonen-* sem est in libro Tarraconensi *s*. At in Cæsarau-gustano *t* & apud Anselmum *u*, Nicolai tantum nomen. Apud Cochlæum est: *Carolo Maguntinensi Archiepiscopo*. Fons est, *Interpres Iulij Pauli libro secundo sententiarum titulo XIX.* Est autem scribendum: *Si qui, non Hi qui.* (11) Caput octavum, cujus initium *Inter hæc*, hanc habet apud Gratianum inscriptionem: *Nicolaus Alvino Archiepiscopo*. Eadem est

n 51. q. 2. c. ult.

o Ivo par. 8. c. 334. decret.

p 32. q. 7. c. 25. Hi qui.

q Burchard. lib. 9. c. 28.

r Ivo lib. 6.

tit. 6. c. 3.

Panorm. &

par. 8. cap.

166. decret.

s Tarr. lib. 1.

c. 233.

t Cochlæ. lib. 10.

c. 75.

u Anselm. lib. 10.

c. 25.

33. q. 2. c. 6.

Inter hæc.

Ivo lib. 7. tit.
2. cap. 1. par.
& par. 8. cap.
333. decr.
x Idem d.
par. 8. c. 124.

apud Ivonem in utraque collectione. Sed alia quoque in excerptionibus x est: *Nicolaus Carolo Archiepiscopo & ejus suffraganeis*. De his inscriptionibus dictum est; & quædam capita in Vormaciensi Concilio inventa sunt. B. Ita est ut dicis. Hujus tamen capitis sententia illic non est. A. Est igitur in incertis numerandum. B. Ita planè existimo. (12)
A. De duobus reliquis titulis alio die agemus.

ADDITIONES.

(1) **G**RATIANI verba sunt in Romano libro ante caput 17. *De viro nefando*. 12. q. 2. *Nicolaus Papa definit scribens Frontario Archiepiscopo Burdegalensi*. In Notis est: *Caput hoc alibi non est inventum quàm in collectione canonum incerti auctoris*.

(2) Quod attinet ad caput 3. *De his verbis*. 26. q. 7. ejus inscriptio est in eodem libro: *Item Nicolaus Papa*. In margine est ad vocem *egerunt*, *Al. gerunt. aliquot manusc.* & ad vocem *religionis*, *al. regionis. aliquot manusc.*

(3) Hæc etiam inscriptio est, in eodem libro, capitis 5. *Interfectores*. 33. q. 2. *Vnde Nicolaus Papa scribit Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo*. In margine est: *Sent. 4. dist. 38. Ivo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. Ad verba, Leonis Papæ XXV. regula*, additur: *Infrà eadem, In adolescentia. Sent. ibid.* Et in Notis: *xxv.* Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta seu regulas Leonis. Capitis 14. *In adolescentia*. eadem quæstione inscriptio est: *Item Leo Papa ad Rusticum epistola 90. al. 92. c. 11.* Et capitis 15. *Latorum*. eadem quæstione hæc inscriptio est: *Item Nicolaus Papa Rhatoldo Episcopo sanctæ Ecclesiæ Argenteratensis*. In margine hæc sunt: *Al. Rodulpho. Poly. l. 6. tit. 10. Anselm. l. 11. c. 52. Burchard. l. 6. c. 48. Ivo p. 10. c. 137.* Et vers. *Si autem: Vide Rhenanum ad finem Tertulliani operum*. Ad vocem *conversionem* additur: *Al. conversationem*. In Notis est: *Penitentia*

titia parricidarum, qua hic precipitur, habetur in Concilio Vuormaciensi. c. 30. Capitis 16. Si quis cum duab. eadem quaestione pro inscriptione est vox Item. Et in margine: *Al. Idem. Et: In Concilio Vuormaciensi c. 33. idem habetur.* Et in Notis: Ivo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiscopum & ejus suffraganeos. Idem verò habetur in Concilio Vuormaciensi c. 33. nisi quòd pro illis verbis, lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos, in eo legitur, lapsa fornicationis, liceat.

(4) Ante caput secundum Sufficiat. 27. q. 2. in eodem libro hæc verba sunt: *Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 3.* In margine est: *Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.)* Et in Notis: *Emendatum est caput hoc ex ipsis Nicolai responsis.*

(5) Eadem quaestione, capitis 26. Romanis, Scripsit nobis Thietberga, in eodem libro inscriptio est: *Item Nicolaus Papa Carolo Regi.* In margine est: *Sent. ibidem. (hoc est, Sent. 4. dist. 27.)* *Ans. l. 10. c. 21. Burch. l. 9. c. 49. Ivo p. 8. c. 128. & 188. Pann. l. 6. c. 77.* Et in Notis: *Scripsit] Vsq. ad vers. (Scribe verb.) elegerit sunt ex epistola Nicolai primi Carolo Regi scripta, cujus initium est Nunquam dolorem, & extat in codice monasterij Dominicanorum. Nam licet] Hæc usque ad finem sunt ex epistola ejusdem Nicolai scripta Lothario, cujus initium est Auditoreverrente Misso nostro, & extat in eodem codice. Ante vers. Nam licet sit, additur: Et in altera epistola ad Lotharium Regem.*

(6) Gratianus ante verba capitis unici 30. q. 2. his verbis utitur: *Testatur hoc idem Nicolaus Papa dicens: Vbi non est &c.* In Notis: *Vtraque] Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum antea legeretur, alterutra. Vtriusque enim consensus necessarius est. Et postea: In Decretalibus tit. de desponsatione impub. c. 2. habetur initium hujus capitis; & adjiciuntur alia ex eo Nicolai rescripto. Consentiatur] In vulgatis codicibus sequitur, nec est conjugium nisi sit consensus utriusque. quæ verba absunt à plerisque manuscriptis. In margine est: *Extra de despon. impub. c. 2. Pann. l. 6. c. 122. Capitis 2. Vbi non est, de despon. impub. in-**

scriptio est : *Nicolaus Papa*. In margine est : *Cap. 4. eo. tit. in 1. compil. Pannormia lib. 6. tit. II. c. 3. sive c. 122. Gratianus 3c. q. 2. c. Ubi non est.*

(7) Inscriptio capitis tertij *Nostrates*. 30. q. 5. in libro Romano hæc est : *Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum c. 3.* In margine est : *Ivo par. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9.*

(8) Capitis 22. *Quidquid*. 32. q. 5. in eodem libro inscriptio est : *Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 96.* In margine est : *Ivo par. 8. c. 228.* Et in *Notis* : *Qua est] Hæc usque ad finem addita sunt ex ipsius responsionibus.* In margine est : *Eph. 5.*

(9) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capitis II. *Nec uxorem*. 33. quaest. 4. *Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 48.* Et in margine est : *Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist. 32.) Ivo p. 8. cap. 47. Pann. l. 6. c. 3.*

(10) Extremi capitis 31. q. 2. in eodem libro inscriptio est hæc : *Item Nicolaus Radoaldo Portuensi & Ioanni Ficolensi Episcopis : Lotharius Rex (in commonitorio) profitetur &c.* In margine est : *Ivo p. 8. c. 334.* Et in *Notis* : *In commonitorio] Hæc verba videntur accipienda quasi pro titulo, & sejuncta à ceteris, ut indicetur caput hoc sumptum esse ex commonitorio quod Nicolaus Legatis suis Radoaldo Portuensi & Ioanni Ficolensi Episcopis dederit. Nam totius capituli verba sunt ipsius Nicolai Legatos monentis quomodo se in ea causa gerere debeant. Datum verò ab eo fuisse commonitorium his ipsis Legatis Nicolaus in epistola ad Episcopos in Convicinium congregatos in appendice bibliotheca sanctorum patrum testatur his verbis. Porrò quid de Lotharij &c. Cum nec etiam] Hæc verba non sunt hoc loco apud Ivonem; sed paulo superius, post illa verba admisisse se dicit, multa interjiciuntur, in quibus & hæc continentur, licet alio ordine. Sed ob glossam non est mutatum.*

(11) Ante caput 25. *Hi qui*. 32. q. 7. in eodem libro hæc verba sunt : *Item Nicolaus ad Carolum Moguntinensem Episcopum.* In margine est : *L. 2. sent. Paulli tit. 19. in interpretatione legis 4. in Co. Theod. Sent. 4. dist. 34. An. l. 10. c. 27. Burc. l. 2. c. 28.*

Pol. l. 6. tit. 4. Ivo par. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 93.
 Inscriptio capitis 26. Neque furiosus. eadem quaestione est: Item Fabianus Papa. In margine est: Paullus ibidem. Sent. ibid. Polyc. ibidem (scribe ibidem) Anselm. l. 10. c. 28. Bura. l. 9. c. 30. Ivo par. 8. c. 168. Pann. l. 6. c. 92.

(12) In eodem libro inscriptio capitis 6. Inter hæc. 33. q. 2. hæc est: Hinc idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo. In margine hæc sunt: Sent. ibidem (hoc est, sent. 4. dist. 38) Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. l. 7. c. 14. Vide dialogum 17. huius libri additione tertia.

DE EADEM RE.

Dialogus Decimusnonus.

A. U T suave est navigantibus, post varias multorum dierum agitationes, è longinquo portum videre, aut patriæ suæ mœnia atque turres adgnoscerè, sic mihi videor non injocundè portum videre post nostræ peregrinationis cursum atque sermonum quibus de Nicolai incertis capitibus egimus, cum hodie undecim capitibus discussis, quæ reliqua sunt, finem facere licebit. Namque titulus XIX. de impedimentis matrimonij sex habet capita, XX. titulus de bellis quinque. Primum igitur caput prioris tituli, cujus principium est *Nosse desideras a*, ita inscribitur apud Gratianum *Nicolaus Salonitano Episcopo. Salomonitano* apud Ivonem *b* in Panormia edita, *Salemonio* in veteri & in excerptionibus. *Saleminio* est in libro Cæsaraugustano *c*. *Nicolaus ad Salemoniam* in Tarra-

a 30. q. 1. c. 3.
 Nosse.
 b Ivo lib. 6.
 tit. 11. c. 5.
 Pan. r. &
 par. 1. c. 136.
 dec.
 c C. c. f. lib. 10.
 c. 71.

d *Tarrac. lib.*
6. c. 132.
e 30. q. 4. c. 1.

f *Ivo lib.* 7.
tit. 9. c. 1.
Panorm. &
par. 1. c. 137.
& par. 9. c.
35. decr.

g *Cæs. lib.* 10.
c. 131.

h *Tarrac. lib.*
6. c. 268.
i 30. q. 1. c. 6.
De his.

k *Ivo lib.* 6.
tit. 11. c. 7.
Panorm. &
par. 1. c. 304.
decr.

l *Cæs. lib.* 10.
c. 135.

m 30. q. 3. c.
1. Ita.

n *Ivo lib.* 6.
tit. 11. c. 4.
Pan. & par.
1. c. 135. &
par. 9. c. 34.
decr.

o *Anf. lib.* 10.
c. 72. in ad-
dit.

p *Cæs. lib.* 10.
c. 130.

q *Gal.* 5. c.

conenfi d. (1) Sed & fortasse verior est in-
scriptio capitis quarti *Sciscitatur e, Salomoni*
Constantiensi Episcopo; quæ tam apud Gra-
tianum quam apud Ivonem f in utraque col-
lectione & in libro Cæsaraugustano g exstat,
quamvis in Tarraconenfi h vox *Constantiensi*
desideretur. B. Non displicet conjectura. Sed
utrumque caput incertum est etiam selectis
viris. (2) A. Capitis secundi, cujus initium
De his qui filiastris i, in scriptio apud Gra-
tianum est: *Nicolaus Papa Rodulpho Bitur-*
ricensi Episcopo. & apud Ivonem k non dis-
similis est. *Archiepiscopo*, pro *Episcopo*, est
in Cæsaraugustano l & apud Cochlæum. B.
Hoc etiam caput in incertis numeratur. (3)
A. Quod sequitur, *Ita diligere debet m*, ex-
stat in responsis ad consulta Bulgarorum ca-
pite secundo; idque etiam adfirmant Ivo n &
Anselmus o & Gratianus & Cæsaraugustanus
liber p, licet in numero capitis errent. Sed in
verbis referendis multum sibi sumunt, cum
alia omittunt, alia adscribunt, alia brevis
dicunt. Nos id tantum dicamus quod pro il-
lis est: *Item. Est inter fratres & filios spiri-*
tuales gratuita & sancta communio &c. Nul-
la verò inter eos & filios eorum consanguinitas
est, quoniam spiritus ea qua sanguinis sum-
nescit. Caro enim, secundum Apostolum q,
concupiscit adversus spiritum. Hac enim in-
vicem adversantur. Est tamen alia inter eos
gratuita & sancta communio &c. Ex his ver-
bis apparet non rectè *inter fratres* apud Gra-
tianum scribi, sed *inter patres* esse scriben-

dum, ut etiam Ivo habet & liber Cæsarau-
 gustanus. (4) Nunc ad quintum caput ve-
 niamus, cujus initium est *Si quis cum matre*
r. quod Nicolao adscribitur ab Ivone *f* &
 Gratiano. Sed Gratianus non adjecit ex qua
 epistula. Ivo addit *ex epistula missa Carolo*
Archiepiscopo & ejus suffraganeis. Hodie ex-
 stat in Concilio Vormaciensi cap. xxxiv.
 quod rectè in margine Ivonis est adscriptum.
 Est autem in eo Concilio & apud Ivonem
 scriptum: *Si quis cum commatre spiritali fue-*
rit fornicatus, usque ad dignam pœnitentiam
anathematis percutiatur ictibus. (5) Capitis
 sexti, cujus initium *De consanguinitate t*, in-
 scriptio est apud Gratianum hæc: *Nicolaus*
Papa Amalphantana Ecclesie suffraganeis. Sed
 verius est scribendum esse: *Nicolaus secun-*
dus in Concilio Romano cxiii. Episcoporum.
 (6) Extremi tituli de bellis caput primum
Monomachiam u Gratianus inscripsit *Ex*
decretis Nicolai Papa. Ivo x quoque in ex-
 cerptionibus & in epistulis solum Nicolai no-
 men adscripsit. Burchardus y videtur ad epi-
 stulam ad Carolum Regem referre. Tu no-
 bis certiora ostendes. B. In epistula ad Caro-
 lum Regem, cujus initium *Nil aque* sive
Nunquam aque, verba ejus capitis sunt, quæ
 ita scripta leguntur: *Monomachiam verò in*
lege assumi nusquam præceptum fuisse reperi-
mus: quia licet quosdam iniisse legerimus &c.
 (7) A. Caput secundum, cujus initium est
Quin etiam prefato z, pars est capitis *Aucto-*
ritatem, de quo diximus a cùm de titulo

r 33. q. 2. c.
 17. Si quis.
 f Ivo lib. 7.
 rit. 9. c. 2.
 Pan. & par.
 1. c. 138. &
 par. 9. c. 36.
 decret.

t 35. q. 2. &
 3. c. 17. De
 consanguini-
 tate.

u 2. q. 5. c.
 22. Mono-
 machiam.
 x Ivo par. 8.
 c. 187. decret.
 & epist. 68.
 vel 31. ad Ce-
 nomanen. E-
 pisc. & epist.
 200. vel 74.
 ad Gulliel.
 militem.
 y Burch. lib.
 9. c. 51.

z 15. q. 6. c. 2.
 a Dial. 13.

quarto ageremus. (8) Tertium caput, *Omnium vestrum b*, hanc habet apud Gratianum inscriptionem: *Nicolaus exercitui Francorum*. Apud Ivonem *c* in excerptionibus Leonis quarto in epistula missa exercitui Francorum adscribitur; ex qua aliud caput est apud Gratianum *d*. In Panormia Ivonis *e* Alexandro secundo videtur adscriptum. Illud quidem certè constat, meliùs & plenius apud Ivonem in utraque esse collectione quam apud Gratianum; nisi tibi aliud videatur. B. Hoc ipsum probo, nihilque habeo quod his addam. (9) A. Veniamus igitur ad quartum caput, *Si nulla urget necessitas f*, quod esse ex responsis ad consulta Bulgarorum cap. XLVI. Ivo *g* & Gratianus scribunt. quod mendosum est in libro Cæsaraugustanob. Si quis integrum caput legerit, alia videbit à Nicolao dicta non contemnenda. (10) Extremum caput, cujus initium est *Illi qui pregrinos i*, ita inscribunt Ivo *k* & Gratianus: *Nicolaus omnibus Episcopis*. Tuam de hoc capite sententiam expecto. B. In incertis collocandum esse censeo. (11) A. Nos nostrum pensum absolvimus. Vestrum est ut de aliis incertis capitibus Nicolai à Cochlæo prætermittis dicatis. B. Non multa sunt ab eo prætermittis. Initio quod à Gratiano dicitur distinctione XXI I I. *l* Item ex sexta synodo. Vnde *Nicolaus Papa*, mendosum est; ac meliùs Ivo in Pannormia nihil de sexta synodo scripsit. Sed ut ex Ivonis & Gratiani verbis relatis constat, à Nicolao minore synodus ea habita est Romæ anno

b 23. q. 5. c.
46. Omnium.

c Ivo par. 10.
c. 87. decret.

d 23. q. 8. c.
9. Omni.
e Ivo lib. 8.
tit. 4. c. 16.
Panor.

f d. q. 8. c. 15.
Si dulla.
g Ivo lib. 8.
tit. 4. c. 23.
Panorm. &
par. 10. c. 93.
decr.

h Cæs. lib. 7.
c. 11.

i 24. q. 3. c.
25. Illi qui.
k Ivo lib. 5.
tit. 3. c. ult.
Panor.

l Dist. 23. c. 1.

m Ivo lib. 3.
tit. 1. c. 1.
Panor.

Christi MLIX. in qua fuerunt Episcopi octuaginta sex. Fit etiam in ea mentio Henrici Imperatoris & Stephani Pontificis. quæ à primo Nicolao aliena sunt. Rectè igitur Demochares Nicolao minori adscripsit id caput, & Cochlæus omisit id in Nicolai primi capitibus. (12) De alio capite omisso distinctione xxvii. n à te dictum est o. Tertium caput est distinctione xxxiii. cuius initium Clerici qui p. id in incertis numerant selecti viri. Quarti capitis mentio à te facta est q, cuius initium est De his Clericis r. (13) De quinti capitis inscriptione hodie actum est, licèt cum aliqua varietate scripta sit apud Gratianum caussa xv. quæstione quinta extrema f; *Nicolaus Soloni Constantiensi Episcopo*. Apud Ivonem t est *Salomoni pro Soloni*, tam in excerptionibus quàm in epistula ad Hildebertum Cenomanensem Episcopum. Sine inscriptione est in libro Cæsaraugustano u. (14) Sextum caput x falso Nicolao primo adscribitur. Est enim Nicolai secundi in Concilio Romano, quod exstat, cxiii. Episcoporum. Hæc etiam verba Alexandri secundi esse dicuntur apud Gratianum y & in libro Cæsaraugustano z. (15) Caput septimum nomen Nicolai habet apud eundem Gratianum a. *Ex Concilio Arausico* est apud Anselmum b. quod illic non inveni. Incertum igitur relinquatur. (16) Duo his capita c addimus, quæ in magna epistula ad Michaëlem Imperatorem, de qua sæpius dictum est, inveniuntur. Sed eorum alterum

n *Dist. 27. c. 7.* Nam si.
o *Dial. 17. lib. 1.*
p *Dist. 33. c. 4.* Clerici.
q *e. dial. 17.*
r *Dist. 50. c. 6.* De his.

f *15. q. 5. c. ult.*
t *Ivo par. 6. c. 122. decr. & in epist. 201. sive 77.*

u *Cæs. lib. 15. c. 36.*
x *16. q. 2. c. 32.* Præcipimus.

y *Dist. 32. c. 6.* Præter. in fine
z *Cæs. lib. 8. c. 44.*
a *16. q. 5. c. 1.*
b *Anf. lib. 5. cap. 9. in Roma.*

c *24. q. 1. c. 36.* Apertè. &
c. 37. Miramur.

d Ivo lib. 5.
tit. 5. c. 12.
Panorm. &
par. 14. c. 59.
decr.

e 35. q. 9. c.
4. Apostoli-
ca & c. 6.
Sententiam.

f Ivo lib. 5. c.
19. decr.
g Anf. lib. 1.
c. 72.

adscribunt Gratianus & Ivo d Nicolao ad clerum Constantinopolitanum, alterum solum habet Nicolai nomen apud Gratianum. Rectè Demochares notat, in posterioris margine, unde id sumptum sit. A. Magna pars exstat in Concilio Ephesino. B. Ita est ut dicis. (17) Ad extremum duo etiam capita videntur esse omissa, quæ Gratianus posuit causa xxxv. quæstione ix. e quorum alterum incipit *Apostolica sedis*, idque Gregorio inscriptum est; alterius initium est *Sententiam Romanæ sedis*, quod rectè Demochares ait esse sumptum ex epistula ad Michælem Imperatorem. quod etiam apud Ivonem f & Anselmum g notatur. Illud non Gregorij est, sed Nicolai in epistula ad omnes Episcopos in Ludovici regno existentes, cujus initium *Gaudemus*, & in epistula ad Ludovicum Regem, cujus initium est *Epistulam serenitatis vestre*. Ex quibus pro illis verbis, *tanta patientia & maturitate decoquitur*, scribendum est: *tanta sapientiæ maturitate decoquitur*. & pro illis, *ut nec immutari*, scribendum: *ut retractatione non egeat, nec immutari*. (18) Hæc sola sunt à nobis inventa, quæ dedita fortasse opera, aut, ut fit, humana negligentia prætermissa sunt. A. Gratum mihi fuit quod dixisti. Alio die de non editis Hispaniæ Conciliis agemus.

A D D I T I O N E S.

(1) G R A T I A N I verba sunt in editione Gregoriana, ante caput 3. *Nosse desideras*. 30.

q. 1. E contra verò scribit Nicolaus Salonitano Episcopo
dicens. Et in margine est: *Al. Salamonio. Sent. 4.*
distin. 42. Ivo p. 1. c. 136. Pan. lib. 6. c. 124. Dist.
28. Si quis docuerit. & *dis. 31. Quicumque.*

(2) Eadem caussa quæst. 4. ante caput 1. hæc verba
sunt in eodem libro: *Vnde Nicolaus Papa scribit Con-*
stantiensi Episcopo Salomoni. Sciscitatur à nobis &c.
In margine est: *Sent. ibidem (hoc est, Sent. 4. dist.*
42.) *Ivo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63.*

(3) Quod attinet ad caput 6. *De his qui.* 30. q. 1.
in libro Romano ita inscribitur: *Item Nicolaus Papa*
Rodulpho Bituricensi Episcopo. In margine est: *Ivo p.*
1. c. 304. Pann. l. 6. c. 126.

(4) Caput primum 30. q. 3. in eodem libro ita in-
scriptum est: *Nicolaus Papa respondens ad consulta*
Bulgarorum c. 2. testatur ita dicens. Ita diligere debet
&c. In margine hæc sunt: *Sent. 4. dist. 42. Ivo p. 2.*
c. 135. & par. 9. c. 34. Pann. l. 6. c. 123. Ivo serm. 1.
de rebus ecclesiasticis.

(5) Hæc est in eodem libro inscriptio capitis 17. *Si*
quis cum matre. 33. q. 2. *Item.* Et in margine est: *Al.*
Idem. In eodem Concilio (Vuormaciensi) c. 34. Ivo
par. 1. c. 138. & part. 9. c. 36. Pann. l. 7. c. 64. In
Notis est: Cum matre] Sic in Pannormia & apud
Ivonem par. 9. c. 36. Sed apud eundem par. 1. c. 138.
legitur: Si quis cum commatre. sicut etiam in Conci-
lio Vuormaciensi. Quos enim] Hæc non sunt in Vvor-
maciensi neque apud Ivonem, sed ferè eadem in Pan-
normia.

(6) Ante caput 17. *De consanguinitate.* 35. q. 2. &
3. in eodem libro hæc verba sunt: *Item Nicolaus Papa*
II. Amalphantana Ecclesia suffraganeis. In margine
est: *Habetur in synodo Episcoporum. 113. in basilica Con-*
stantiniana c. 11. & 12. Sent. ibidem (hoc est, Sent.
4. dist. 40.)

(7) Inscriptio capitis 22. *Monomachiam.* 2. q. 5.
in eodem libro hæc est: *Item ex decretis Nicolai Pa-*
pæ. In margine hæc sunt: *Burc. l. 9. c. 51. Ivo p. 8. c.*
187. Ad illa verba, in lege non assumimus, additur:
in legem assumi nusquam præceptum reperimus. orig. In
Notis est: Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotha-

rij (ex qua caput hoc est acceptum) extat Roma in indice saepe citato monasterij Dominicanorum: in qua inter alia refertur Lotharium, cum scire vellet an Theuperga sive Thietberga (ut vocat Rhegino) ipsius uxorem adulterium patrasset, voluisse duos homines monomachiam committere; ita ut si ille qui partes Theuperga tueretur caderet, ipsa plane adulterij convicta censeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non esse legitimam rationem probandi crimina, (quavis in Longobardicis constitutionibus & in Capitularibus habeatur) sed potius nihil aliud esse quam Deum tentare. Addit vero denegatam fuisse à Lothario Theuperga justam purgationem his verbis: Sed de adulterio illa coram Missi nostri praesentia purgare se voluit: sed ipse non annuit. Totam hanc historiam describit Rhegino lib. 2. Chronicorum. Ex his vero ostenditur rubricam hujus capituli apud Gratianum nimis esse generalem; quippe cum Nicolaus hoc tantum velit demonstrare, non esse utendum monomachia ad purgationem.

(8) De inscriptione capituli 2. Auctoritatem. 15. q. 6. scriptum est dialogo 13. hujus libri, additione septima.

(9) Capituli 46. Omnium. 23. q. 5. in eodem libro inscriptio est: Item Nicolaus exercitui Francorum. In Notis additur: Ivo parte 10. c. 87. vers. omnium vestrum. hoc idem citat ex epistola Leonis quarti ad exercitum Francorum, ubi etiam affert id quod infra ead. q. 8. c. Omni timore. ex eodem Leone refertur. In margine est: Ivo par. 10. c. 87. Pann. l. 8. c. 30. Capituli 9. Omni timore. 23. q. 8. inscriptio est: Idem (hoc est, Leo quartus) exercitui Francorum. In margine est: Pann. l. 8. c. 30. Addi debuit: Ivo p. 10. c. 87.

(10) Eadem quaest. 8. cap. 15. Si nulla. in eodem libro inscriptio est haec: Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum c. 46.

(11) Ante caput 25. Illi qui. 24. q. 3. haec in eodem libro verba sunt: Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis. In margine est: Pann. l. 5. c. 114.

(12) Gratiani verba sunt ante caput 1. dist. 23. in

eodem libro: *Vnde Nicolaus Papa II. in Conc. Lateranensi. In margine est: Pann. l. 3. c. 1. In Notis: Hujus decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro abbatie monasterij Farfensis litteris Longobardicis ante annos panè quingentos scripto, & alibi. Vid. lib. 1. dial. 9. add. 7.*

(13) De inscriptione capitis 7. *Nam si. dist. 27. scriptum est dialogo 17. addit. 3. hujus libri. Et de inscriptione capitis 6. De his. dist. 50. in eodem dialogo 17. addit. 2.*

(14) Posterioris capitis, cujus initium est *Presbyter. 15. q. 5. in eodem libro inscriptio est: Item Nicolaus Salomoni Constantiensi Episcopo. In margine est: Ivo p. 6. c. 122.*

(15) Inscriptio capitis tertij *Præcipimus. 16. q. 2. in eodem libro hæc est: Item Nicolaus Papa II. epist. unica c. 5. Et in margine est: dist. 32. Præter hoc. par. Deinde.*

(16) Ejusdem causæ quæst. 5. caput 1. hanc habet inscriptionem in eodem libro: *Vnde Nicolaus Papa ait. Si quis Episcopos. &c. In margine est: Ans. l. 5. c. 9. Et in Notis: Anselmus citat ex Arausico, in cuius 10. capite ferè idem legitur.*

(17) Capitis 36. *Apertè. 24. q. 1. in eodem libro hæc inscriptio est: Item (Nicolaus vel Cælestinus Papa) ad clerum Constantinopolitanum. In margine est: Nicolaus ibidem (est epist. 7. Michaëli Augusto) ex eodem Cælestino ad Clerum Constantinop. Et: Ivo par. 14. c. 59. Pann. l. 5. c. 135. Et in Notis: Hinc etiam citatur à Nicolao alia epistola ejusdem Cælestini qua est inter acta ipsius Concilij Ephesini. Intellexistis] Hic incipiunt propria Nicolai verba. Capitis 37. *Miramur. eadem quæstione inscriptio est: Idem Nicolaus Papa ibidem paulo inferius. In margine est: In can. Apost. 32. al. 34. & in Conc. Antioch. c. 7.**

(18) Hæc etiam est in eodem libro inscriptio capitis 4. *Apostolica. 35. q. 9. Item Gregorius. In Notis est: Apud Anselmum & Polycarpum citatur ex epistola Nicolai Papa ad Regem Carolum. Extat in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum in epi-*

stola Nicolai qua inscribitur ad Ludovicum Regem, & in altera ejusdem ad Episcopos omnes in regno Ludovici, qua incipit *Gaudemus*. In margine est: *Dedit ibidem* (hoc est, p. 1.) *Polyc. l. 5. tit. 6. Anf. l. 2. c. 69.* Inscriptio capitis 6. *Sententiam*, eadem questione est hæc: *Item Nicolaus Papa ad Michaëlem Imperatorem in epistola septima.* In margine hæc sunt: *Anf. l. 1. c. 75. Ivo par. 5. c. 19.* Et in Notis: *Voluerit*] Sic etiam in originali impresso. sed *Anselmus* & *Ivo* habent *renuerit*. Vid. dial. 13. add. 10.

DE HISPANIÆ CONCILIIIS NON editis, & de aliis veteribus libris.

Dialogus vigesimus.

C. QUÆNAM sunt ea quæ dixisti non edita Hispaniæ Concilia? **A.** Septem Toletana Concilia, duo Cæsaraugustana, duo Barcinonensia, Emeritense, Oscense, Egarense, & cum his conjungitur ex Gallia, Narbonense. **C.** Præclara quidem nomina & nostris æqualibus ac præceptoribus inaudita. nec sat scio an Gratianus his unquam usus fuerit; uno excepto Emeritense, quo illum mutato nomine inveniri dicebas usum. Toletana autem, quæ Gratianus sæpe refert, Concilia, & ex Cæsaraugustano quædam, omnia ferè in editis voluminibus exstant. **A.** Qua ratione Emeritense vidit & quædam Toletana non edita, potuit etiam cetera legere. Sed age videamus capita quædam ex his Toletanis accepta. **Causa xxvi.** questione v. caput illud, cujus initium *Quicumque sacer-*
dorum,

Dial. 3. lib. 1.

26. q. 5. c. 13.
Quicumque.

dotum, ex Toletano Concilio sumi Gratianus fatetur. In editis Conciliis non invenies; sed in his quæ dixi non edita inventum est ex duobus capitibus duorum Conciliorum sumptum. Initium enim ejus capitibus est ex Concilio Toletano xii. capite septimo. Posterior pars, cujus initium *Plerique etiam*, est ex Toletano xvii. capite quinto. Sed multa in utroque capite relicta sunt studiosis viris legenda. Pro illis, *caussa doloris cujuslibet*, illic est, *causa cujuslibet doloris vel amaritudinis*. Pro altare vestibus sacris est altare divinum vestibus sacris. Pro voce accinxerit est accingi, aut ut in alio libro est, accingisse. Sed scribendum est accinxisse. Pro illis, & extingui præceperit, plura sunt: *vel extingui præceperit, aut quodcumque lugubritatis in templo Dei induxerit, atque, quod pejus est, occasionem nutrierit unde templis Domini aut officia consueta desint aut oblatio singularis sacrificij videatur in aliquo defraudari*. Pro illis, *loci sui dignitate &c.* illic est: *ignobilitati perpetuae mancipatus, juxta superiorem sententiam Domini, & loci sui dignitate &c.* Pro illis *Plerique etiam sacerdotum sauciati &c.* multa sunt alia prætermilla. Pro illis, *ipsum offertur sacrificium, mortis incurrat periculum*, illic est: *idipsum offertur sacrificium ipsius sacrosancti libaminis interventu, mortis ac perditionis incurrat periculum; & quod cunctis datum est in salutis remedium, illi hoc perverso instinctu, quibusdam esse expetunt in interitum*. Pro illis, *ergastulo relegentur*, plenius illic est, *ergastulo*

10. q. 3. c. 5.
Unio.

relegati, excepto supremo vita curriculo, cum
 Etis vita sua diebus sacra communionis eis
 denegetur perceptio, quia Domino se credide-
 runt fraudulento delibasse studio. B. Multo
 meliora sunt hæc, in quibus & exilij & ex-
 communicationis pœna est, quàm illa quæ
 exilium tantùm continebant. (1) A. Ex To-
 letano xvi. capite v. illa sunt quæ Grati-
 anus refert post aliud Emeritensis Concilij ca-
 put. Omittuntur autem multa exordij verba,
 ut in superioribus. Et in extremo capite, post
 verbum *persolvere*, additur: *nec populis sa-
 cerdotali jure occurrere, sed nec rebus &c.* &
 post verbum *parvipenderit* hæc adduntur: *ut
 quippiam exinde temerandum crediderit.* In
 fine sunt hæc verba non satis integra post ver-
 bum *multari*: *ita nempe ut postquam ab hoc
 excommunicationis interdicto ad ordinis sui
 sanctiones modis omnibus studeat adimplere.*
 B. In libro Michaëlis Tomasij legi cujusdam
 docti viri scripturam, post vocem *interdicto*,
*liber fuerit, ad ordinis sui remeaverit locum,
 cunctas hujus canonis sanctiones, modis omni-
 bus &c.* A. Magna libertate is interpret ute-
 batur. [2] Ex capite septimo ejusdem Con-
 cilij Gratianus sumpsit extremum caput di-
 stinctionis xviii. quod falsò Contiis re-
 fert ex Toletano tertio capite decimo octavo.
 Varietas non magna est, his exceptis. Proil-
 lis verbis *plenissimè omnia reseret &c.* illic
 est *publicè omnia reserata, de his qua eodem
 anno in Concilio acta vel definita extiterint
 plenissimè notiores efficiantur.* & post alia:

Distin. 18. c.
ult.

Quod si quispiam ea parvipendenda crediderit, contemnenda delegerit, aut contra hæc invidentia tumidus, susurratione plenus, invidia incensus, & laceratione perfunctus, nec potius earundem definitionum extiterit fauor benevolus, sententia excommunicationis eorum mensum curriculo persistet usquequaque multatus. (3) Hæc sunt apud Gratianum aperte ex his Conciliis sumpta. Sed quia in eadem in verba quædam Augustini apud Gratianum relata, quæ in Toletano Concilio xvii. cap. iv. Cypriani esse dicuntur, de his videntur censo. Augustini verba sunt: *Frustra, inquit, quidam, qui ratione convincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c.* In eo Concilio est: *Itemque præcellentissimus doctor & sanctissimus martyr Cyprianus prosequens ait: Frustra qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponant &c.* Ivo Augustino eadem adscripsit. Utrumque existimo eisdem fuisse verborum usum, & Cyprianum, & Augustinum, ut patet in illo verbo, *inquit, ad Cyprianum respexisse.* Cypriani verba sunt in epistula ad Adrianum: *Proinde frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt &c.* Augustini libro quarto de baptismo contra Donatistas cap. v. *Proinde, inquit, frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis obiciunt &c.* C. Non igitur tibi debuit, *Frustra, inquit quidam; sed, proinde, inquit, frustra quidam. neque convincuntur, sed vincuntur.* Cur autem obiciunt tibi Augustinus, opponunt Cyprianus? A.

Cc ij

Dist. 8. c. 7.
Frustra.Ivo par. 2. c.
94 & par. 4.
c. 235. decr.

Memoria fortasse lapsus est, & sententia
 ejusdem verbum protulit. Ideo retinendum
 arbitror. (4) De aliis videamus quæ ex aliis
 libris non editis sumpta sunt. Sed quid illud
 est quod puer ad vos attulit? B. Nuntiat ve-
 nisse librarium cum jure pontificio tam
 desiderato Gregorianæ editionis. A. Manu
 igitur de tabula, ut aiunt. Velim tamen in-
 terea scire quinam alij libri essent reliqui. De
 illis loquor de quibus agebamus nondum in
 vulgus editis, cum quibus Gratianus con-
 ferri potuit. B. Eos nullo ordine referam, sed
 ut ut venerint in buccam. Initium faciam à
 septimi Gregorij registro, in quo præter epis-
 tularum libros decem multa sunt Concilia
 Romæ ab eodem Pontifice habita. Successit
 huic Victor tertius; & post eum Urbanus
 minor. Utriusque synodos habes, Victoris
 Beneventanam, Urbani Claromontensem,
 Melfiensem, Placentinam, item Paschalis
 minoris duo Romana Concilia, aliud Inno-
 centij minoris Romanum Concilium, & ho-
 rum trium Pontificum Urbani, Paschalis,
 & Innocentij aliquot epistulas. Eugenij ter-
 tij Remense concilium, falso Eugenio mino-
 ri à Colonensibus inscriptum. His omnibus
 antiquius est Concilium Ravennæ habitum
 ab Joanne IX. Pontifice Maximo. Item epis-
 tulæ aliquot Leonis minoris & Leonis quarte-
 ti. Concilia provincialia Galliæ addere posse-
 mus, Andegavense, Trosleianum, Lemov-
 cense, Bituricense, Tullense, Pictaviense,
 atque alia hujusmodi. Vitæ quoque addantur

Pontificum Romanorum ad Joannem XXII. Anastasij Bibliothecarij historia ex Georgio & Theophane, & interpretatio Concilij Nicæni de imaginibus & octavi CP. contra Photium. Fragmenta Hadriani Pontificis ad Carolum Magnum de imaginibus, quæ in Suriana editione desiderantur. Hæc & alia pleniùs in Romano Gratiani volumine & in epitome veteris juris pontificij tua cognoscentur. A. Habes igitur C. quod tantopere expetebas, juris pontificij emendationem, non ex sordidis rivulis & lacunis, sed ex ipsis fontibus splendidissimis quasi Venerem quandam è mari exorientem, quæ omnium in se oculos convertat & mirificos amores & cupiditates eliciat.

A D D I T I O N E S.

(1) **A** N T E caput 13. *Quicumq.* 26. q. 5. in editione Gregoriana hæc verba sunt: *Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum Concilium 13. condemnat dicens c. 7. Et in Notis est: Principium hujus capituli usque ad vers. Plerisq. est ex 13. Concilio Toletano c. 7. Reliqua verò sunt ex 17. Toletano c. 5. Quorum Conciliorum duo exemplaria sunt habitata ex Hispania, & inde nonnulla hic emendata & addita.*

(2) In eodem libro inscriptio capituli 3. Vnio. 10. q. 3. hæc est: *Item ex Concilio Toletano 16. c. 4. In Notis hæc sunt: Caput hoc est pars quarti canonis Concilij 16. Toletani, cujus duo exemplaria missa sunt ex Hispania, ex quibus nonnulla sunt in hoc capite emendata & addita. Habitu verò est Concilium hoc Aera DCCXXXI. cum illud Emeritense habitum fuerit Aera DCCIII. Multari.] In Concilio sequitur: ita nempe ut postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeaverit locum,*

Cc iij

406 LIBRI POSTERIORIS DIALOGUS XX.
cunctas hujus canonis sanctiones modis omnibus studeat adimplere.

(3) Distinctione 18. capiti extremi inscriptio in eodem libro hæc est: *Vnde in Concilio Toletano 16. c. 6. Decernimus &c.* In Notis est: *Quatenus*] *In duobus exemplaribus hujus decimi sexti Concilij Tolatani locus hic ita legitur: Quatenus coram eis publicè omnia referata, de his quæ eodem anno in Concilio acta vel definita extiterint plenissimè notiores efficiantur.*

(4) Caput septimum distinctionis 8. in eodem libro ita inscribitur: *Idem (Augustinus) in lib. 4. de baptismo contra Donatistas c. 5. Frustra, inquit, quædam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis objiciunt &c.* In margine est: *Hic refert beatus Augustinus verba beati Cypriani in epist. ad Inbain. l. 1. c. 2. c. 94. & par. 4. c. 235. Et vers. Hoc plane additur: Hic beatus Augustinus respondet.*

FINIS.

